

સદગુણી શહેરચાર.

બાહુરી અને બોધથી ભરપુર એક
પારસી સંસારી કીસ્સો
(નાટકના ગાયબો સાથે.)

વાર્તા વિભાગ નંબર ૭૬

લખનાર:—અરબેર નોશીસ્વાન ખલસારા.

પ્રગટ કર્તા:—

રતનશાહ એફ. અચારીઆ.

કે. નં. ૩૮૦-૩૮૪, કાફરડ મારકેટ, મુંબઈ.

કીંમત.....૫.....આના

દુંડી જાહેર ખખરો.

નાહના વર્ગ માટે, દુક ખર-
ખમાં જાહેરાત આપવાનું
સસતું સાંધણ કોઈ જ નહીં
હોવાથી, ... ૪૨ રાઇપની ત્રણ
લાઇનના, ચાર આના, ... તે
પછીની દરેક લાઇને એક આના
વધુ ને હીસાબે, ... નવા અંક
... ૨૦૦૦ ... ૨૦૦૦

વેનીલાની શીશી બેટ! તેજવારને
ટાંકણે ઉત્તમ માલની ત્રાસ આપવા
અને હંમેશા પોતાની દુકાને આહવાને
આવતાં કરવા માટે જ થોડા દીવસ
માટે આ બેટ ચાલુ છે. ઠે. કાફરક
મારકેટની અંદર મુંગઈ.

જોઈએ છે—ફેવરીટ તથા વાર્તા
વિભાગ માટે જાહેર ખખર લાવનારા
ખેલીદરાજ—ચાલાક માણસો, બેકારો
માટે ઉત્તમ તક છે, પગાર તથા

પતેલી ટાંકણે, અચારીઆની
દુકાને ધમાલ ચાલી છે. રૂ. ૧૦ નો
મેવો મસાલો ખરીદનારને રૂ. ૧ નો
કોઈ ખી માલ બેટ, ગાંધી ચટ્ટી
કોમતની ૧) રતલ છુટી ચા લેનારને
૧ રતલ ખાંડ બેટ, મેવો રૂ. ૧ નો
ખરીદનારને જોલાખની શીશી બેટ.
રૂ. ૧ ની છુટી સેવ ખરીદનારને

કપડાં પર નામ લખવાની શાહી વાપરો.
કદી ફોટશે નહીં, અચારીઆ તથા
સર્વે ટેકાંણે મળશે.

સીપ્પલેક્ષ કોનક્રીક્ટ એટલે
છેલ્લી પદ્ધતીથી મકાન બાંધવાની કળા!
મરીનલાઇન-સરટેશન સામે, 'શો રમ'
માં એક ફેરો મારો, બધી સમજણ
પડી જશે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ મથક

ગુજરાત સર્વિસ સેન્ટર

સંસ્થાનક

૨૧૭ ૭૬

વિકાસ ૨૦

સંસ્થાનક

૨૧૮

સંસ્થાનક

સદગુણી શહેરીયાર.

યાને

ગરીબોનો બેલી.

ધમ' છે સૌથી ઓછું, ધમ' વિના સૌ નાશ,
ધમ'થી જ ફોલ, ધમ'થી જ ફોલે સૌ આશ.

લખનાર:—અરજોર નોશોરવાન બલસારા.

પુરૂષ પાત્રો.

બજારોડ—એક કસોડપતી શેઠયો, પાછળથી બુઝારની બહીમા ખુદાર થયેલો
પણ સાચો વકીલદાર અથોરનાન.

ફીરોઝ ફનીમંદા—ગરીબો તરફ ખોલી સુગ ધરાવનાર તુમાખી કાવત્રાખોર
બહમાસ તવંચર.

શામ—ફીરોઝના ફંદર્મા ફસી કેદખાને થયેલો અશીલ જવાન.

શહેરયાર—ગરીબ એજ્યુએટ જવાન, હલકી પણ પ્રમાણીક નોકરી કરવામાં શરમ
નહી ધરનાર, પાછળથી સર સોરાબનો વફાદાર મેનેજર અને વારસ.

હીરજીભાઈ—ફીરોઝ ફનીમંદાનો ભલો કારબારી.

ગોહરજી—ફીરોઝના પટોસીનો છેકરો ગુલનો ભરથાર.

વીરજી—નોરી વનાનો બેકાર પારસી, પાછળથી શેરયારની મદદ મેળવી સુખી થનાર.

હીનો હમેરી—એક બહમાસ વકીલ, ફીરોઝનો હોસ્ત.

સર સોરામ—સખાવતે બહાદુર ક્યાણુ શેઠયો.

છીબો—મદનનો હોસ્ત એક પારસી શેઠનો નોકર

મકન—ફીરોઝનો નોકર.

જગતનાથ—એક લુચ્છો ખુતારો ભેશો.

ચંપુક—જગતનાથનો લંચડો ચેલો.

પીલુ, દોલી, જંગુ વીગેરે સદગુણી શહેરયારના કામની કીર્તી જાવનારા સામેલો.

સી પાત્રો.

પેરીન—ચન્દ્રેન્દ્રની સદગુણી બેટી પાછળથી ચેરમારની મોહોરદાર.

ગુણ—દીશેઝ ફનીબંદાની તુમાબી બહેન પાછળથી ગોદરેન્દ્રની મોહોરદાર.

વીરજી—એક તુંદ સ્વભાવની પેસામાજ મરી રહેલી વીરજીની મોહોરદાર.

પીલી—ધુતમ ખાતમમા ચરી રહેલી વળી બીજી બહેનપણીઓને બેટી રસ્તે દોરવનાર અભણ પારખણ.

લેડી શેહેરમાનુ—સર સોરાબના ગુણવંતા મોહોરદાર.

બાણુકી—મકનની ધણીઆણી સુરતથી આવતાં છાકટાં ફીરંગીને હાથે હથરાન થયેલી. કમલીઓ, જમાદાર, છાકટો ફીરંગી, પઠાણ, ચપરાસી, જડજ વીગેરે.

અંક—૧ લો.

[બુઝોર્ગ ચન્દ્રેન્દ્રનું મકાન, ચન્દ્રેન્દ્ર રોશન આતશ આગળ બંદગી કરતા જણાય છે. નમન કરી પછી ગાયણ ગાય છે.]

ગાયણ—(બદીમે પાયા ગમ એ રાહ.)

ચન્દ્રેન્દ્ર—કર રહેમ ફીરતાર ઓ દાદાર.

દયાવાન ખરો, રોશનીનો ઝરો, તું હહાપણનો દેનાર—કર.

હર આફતોથી તું બચાવે, સહિ કષ્ટ તું બાપ બુલાવે.

સહિને સહા તું નીલાવે એવો છે દાતાર ઓ દાદાર—કર.

બચત—શરીરને ખુદાગુજ મંદીર બણી બને ભાવથી પરવર કેરૂં નામ,
તો દુઃખમાં આરામ પામી ભવતુ સુખ મેળવશે તમામ;
બંદગી કરો ભાવનાથી તો દુઃખો નાશ થાય નીદાન,
વળી કેળવણી અજ વસ્ત્ર તણું કરતા રહેા દાન.

ઓ પાક અહુરમજ્દ હું તે નાદાન મુખ બંદો છું કે મારા ભરપુર
ગુન્હાઓથી મારૂં સર હરદમ નીચું નમેલું રહે છે. (પેરીન દાખલ થાય છે)

પેરીન—(બે હાથ જોડી) આહ, સહ હજાર શુક હોખે ઓ સનાયા
સાહેબ તારી બંદગીની એજમતી અસર ન્યારીજ છે, કવી કહે છે કે જે
પ્રભુના ગુણ ગાતો નથી, જે ખુદાઈ બક્તી કરતો નથી તેને કબી સુખ
હાંસલ થતું નથી.

ચન્દ્રેન્દ્ર—મેલક મારી દીકરી, આપણા પાક અવરતાના કલામેથી

ફેવરીટ, અને પાર્તા દાસ્તગી અધસ' કામાબાજ બાહરની ફકાને વેચે છે. [૫

આપણી આફતોમાં મોટો દીલાસો મળે છે, તને રાશ્ત્રન છે કે મારા ઉપર આ નહાની સુતી આફત નથી છતાં એ દીલાસા રૂપ બંદગીના આધારેજ હું ટકી રહ્યો છું.

પેરીન—અલખત તે ગેબી બાપની ફક્ત એક માદથીજ રહતી પર-વરીશ થાય છે.

યજ્ઞદેવર્દ—(દુઃખી બની) અફસોસ દીકરી, મારો પરતાવો તો અસુરોજ કહેવાય, હાય, હાય, હું એક કરોડનો ધણી આજે કોઢી વનાનો બની પાછ પાછ ગણી ખાક ચાટતો બની હાય વીલાપમાં પડ્યો છું. એ નેહેસ્ત જુમાર તારું સત્યાનાશ થજો, એ ખાના ખરાબ રેસ તારું નામ નાખુદ થજો, (પેરીનની પીઠ પર માયાથી હાય ફેરવી) મારા ગાય ગુલામ જેવાં નીદોષ બચ્ચાં, મને માફ કર, મેં તારો પણ કશો ખ્યાલ નહીં કીધો, અને એવા દોષખી ધામમાં જવા જરા નહીં બીધો.

પેરીન—બહાલા પપા, હવે ઢોળાયલાં દુધ પર વિલાપ કરવામાં શું ફાયદો ? હવે જે બની તે બની, તમે મારે માથે કાચમ જીવતા રહો એજ હું માગું છું તમે દરયાફત કરો કે—

જમશેદ જેવા શાહનું ન રહ્યું તાજે તખ્ત,
તેતુ પણ થયું છે આખર ઉંધું બખ્ત;
કોણની દવલત રહી અને કોણનું રાજ ?
ફના થયાં છે આખર શહેનશાહોના તાજ.

યજ્ઞદેવર્દ—મારી શ્યાણી દીકરી મને જે ચીંતા છે તે તારીજ છે, અફસોસ, તે નાતરસ પારસી પોતાના માંગતાં નાંચ્યા માટે બસ એકજ દુખત લઈ બેઠે છે, ખુદા કોઈને દરદ આપજો પણ કરજ ના આપતો.

પેરીન—બહાલા પપા તમે શીકર ના કરો, હું તમારે ખતર મારો ભોગ આપસ, આફત સમયે કામ ન આવે તે ફરજંદ કહેવાયજ નહીં.

યજ્ઞદેવર્દ—નહી, નહી, એમ બોલ કે છતી દવલતનો નાશ કરી બચ્ચાંને સ્વડાવે તે બાપ કહેવાયજ નહીં.

પેરીન—હવે ગમ કમ કરો. તમેજ મને શીખામણ આપતા હતા કે—

“ચીંતાશે ચતુરાઈ બટે દુઃખશે બટે શરીર,
પાપશે બટે લક્ષ્મી કહે ગયા દાસ કબીર.”

૧) આવી હજારો વાર્તા તડાકાબંધ ખપી જાય છે તેનો ભેદ શું ? એક વાર્તા વાંચી જુઓ.

જોકે એ શીરોઝશાહ ફતીખંદાનુ આપણા ઉપર એક લાખનું કરજ છે, તે એવણુ મારી સાથે લગન કરવા પછી બધું માફ કરવા કહે છે પણ અફસોસ, તે મારા બહાલા ગરીબ શેરમારનુ જીમર કેવું જખમી થશે ?

યજ્ઞદેવર્દ—ઓ ના બોલ, ના બોલ, જસ તે ખ્યાલજ મને કમક-મવાને પુરતો છે. અરેરે શીરોઝ મારા કરતાં પણ બે વરસ મોટો છે.

પેરીન—પપ્પા, મને તેવણની ઉંમરનો પણ અફસોસ નથી થતો પણ એવણની કુછંદી જીંદગીનો ભારે સંતાપ થાય છે. એવી રહ બાતલ રહેણી કરણી સાથે વળા એ બન્ને લાઈ બહેનના તુમાખનો પાર નથી.

યજ્ઞદેવર્દ—મારી બહાલી દીકરી, મમે જોટલા જરદાર બન્યા તો શું થયું ? પણ એવે હિતરતો આવેલો હલકો ખવાસ હરગીઝ નાબુદ થતો નથી, એ આ જમાનાની અજબ તાસીર, જોકે એના વડીલો આપણા વડી-લોની નોકરી કરી અટવધ ગયા.

(શીરોઝ દાખલ થાય છે તેને જોતાજ પેરીન કમકમીને ચાલી જાય છે.)

શીરોઝ—(મુછપર તાવ દઈ તુમાખથી) કમરે અમ અંખારડા, તું કહેવા શું માગે છે ? તારા જેવા જુખરીમારસને ત્યાં મારા જેવા માલેતુ-જાર શેઠ્યાથી એમ ઘડી ઘડી અવાશે નહીં, હમારા સુધારાવાળા શેઠ્યાઓ જાણે તો મને કેટલું નમોજુ લાગે ?

યજ્ઞદેવર્દ—ધીછાર પકળે આવા હલકા અબીમાની સુધારાવાળાઓ ઉપર, સાહેબ સુધારો નીતીમા અને લાયકીમા સમાયેલો છે, બેશક તમારા જેવા તુમાખી ટીચકાંઓ ખરા સુધારાને જેબ લગાડનારાંજ છે.

શીરોઝ—જસ ખામોશ, હું એ માનચાંદ પામેલો પુરો, ફતીખંદાના ખાનદાનનો પુરો, તારા જેવા લીખારીના તાના જનીના સખુનો સમજવા નથી સરજાયેલો.

યજ્ઞદેવર્દ—અફસોસ, હું આ શું સાંજણું છું ?

શીરોઝ—કપાળ તારા બાપનું

યજ્ઞદેવર્દ—જેના બાપ દાદાઓ હમારા કુટુંબમા પળાઈ ગયા તેનુંજ એક ફરજંદ આટલી હદે હલકટ ?

શીરોઝ—છટ, છટ, હવે મને જરાજર સાંજળા લે, તારા માટે બે રસ્તા ખુલ્યા છે, અગર પેરીનને હવાલે કર, યાતો આ ધરમાંથી નીકળ.

યજ્ઞદેવદર્—બાધ—

શીરોઝ—(તુમાખથી) બાધ? અરે તારા જેવા બીખારીએ મને બાધ કહેતાં સરમાવું જોઈએ, સર અને સાહેબથી વાત કર, સ્થાનત છે તારી ઉપર, તુ ખાત્રીથી માન કે પપેતી અમાઉ પેરીન સાથે મારી શાદી, નહી તો બહમનરોજે તમે બન્નેની બરખાદી.

યજ્ઞદેવદર્—એટલી ઉતાવળનો સખખ?

શીરોઝ—એવકુદ સખખ પુછેચ? પપેતી ઉપર હનીમુન કરવા મારે હોલે-ડ ઉપડી જવું જોઈએ (પેરીન ધસી આવે છે.)

પેરીન—અરે શીરોઝશાહ, તમે કેવો કેહેર વરસાવી રહ્યા છો? મારા ગરીબ પપ્પાની ગરીબીનો લાલ લઈ કેટલી હદે સતાવી રહ્યા છો. જરા ખુદાનુ ધર વીચારો, મુવેલાં ને ના મારો, (યજ્ઞદેવદર્ને) પપ્પા તમે અંદર જવો હું શીરોઝશાહ સાથે ખાનગી વાત કરવા માગુ છું.

યજ્ઞદેવદર્—(દુઃખી બની) દીકરી, દીકરી, હાય, હાય. (જાય છે.)

શીરોઝ—હવે તું કેવી મધુર વાણીથી વાત કરે છે? એ ઢાખરામાં તો વાત કરવાની સુદ્ધીજ નથી.

ગાયન—(ખુને છગરકો ની રાહ.)

શીરોઝ—તુને ખરાં છગરથી ચાહુ છું ઓ પેરીન દીલદાર, મને કહાં મુધી તું ટવળાવશે ઓ દીલના કરાર-તુને. જસ કરીદે મને એક કોટી, હવે ના કર મને ખોટી, ના મગરૂર થા તું ખોટી, ઓ મુજ હૈયાંના હાર-તુને. તારા બાપની વાત નીરાલી, તું લાગે છે મને બહાલી, રાખીશ તને હું સંભાળી, ઓ પરીન દીલદાર-તને.

પેરીન—માફ કરો એવજની વતીથી હું માફી માંગુ છું.

શીરોઝ જસ, જસ, તું ટવળાટ ના કર, તારા માટે મારી છાતી ઉપર પંદર મથુનો પથ્થર મેલી, પતેતી પર લગન કરી ખોરદાદ સાલપર હોલે-ડ જઇશું. પણ જો પતેતી પર વામાટામા કીધાં તો બહમન રોજે તમારાં ડોહલાં બેઠાં એમ નક્કી જાયજો.

પેરીન—(કાલાવાલા કરી) હવે હું પણ એક ઠરાવ પર આવી છું અને આ ધડીએજ તમારી સાથે આવવા તૈયાર છું પણ તે એક શરતે—

શીરોઝ—વળી શું શરત?

પેરીન—તે શરત એજ કે બે મહીના સુધી તમે લગનની વાત નહી કરો. અને તમારાં મકાનમાં મને એક હલાએદા ઓરડામાં રાખો. ત્યાં હું ખુદાની બંદગીમાં મશગુલ રહું, તે વખતે મને સેહેજ પણ ખલલ થવી ન જોઈએ.

શ્રીરાજ—મારા બાપરે ! બે મહીના તો બે દાહોકા જેવા જશે. (વીચાર કરે છે)

પેરીન—કેમ છે કણુલ ? તેમ હોય તો લેઓ કસમ અને આપો વચન. મને આશા છે કે તમે મને એવા છોઓ પણ ખુદાને બાર લીધેલા કસમથી ફરશો નહી.

શ્રીરાજ—(બાબુએ) તે તો મારી ધીરજ પર આધાર છે.

(બહેર) હા, તારા બાપના સમ.

પેરીન—સાહેબ એક ગંભીર બાબદમાં મશકરી નહી ચાલે, તમે ખુદાને બાર તક પવિત્ર કસમ લો.

શ્રીરાજ—(ગંભીર દેખાવ કરી) હા, હું ખુદાને હાજરો નાજર જાણી, અશો જરથુસ્ત્રનો મજહબ માની, તને પવિત્ર કસમ પર કહું છું બે મહીનાની મુદત દરમ્યાન મારે તારી આગળ આવવું નહી. (બાબુએ) એક વખત ઘર આગળ આવ પછી જોઈ લઈશું,

પેરીન—જસ ત્યારે સીધારો હું પણ પપ્પાને મળી તમારી પાછળ આવું છું.

શ્રીરાજ—ઠીક છે ત્યારે હું પણ તારી કાગને ડોળે રાહ જોવશ.

પેરીન—ઓ રહેમવંતા રબ મુજ નાચાર અજળાની લાજ રાખજે. (જાય છે)

આજ રયામ મોહેલીનો—રાહ

આજ મુજ પર આકૃત આવી કેવી ઓ ખુદાધરે,
કેવી ઓ ખુદાઈ રે ને પીઢરથી જુદાધરે—આજ.
લખાયા જો કે લેખ લાખ, પણ તું બાપ લાજ રાખ,
નીરાધાર નાર હું દુઃખી, બનાવ રબ મુજને સુખી—આજ.

પેરીન—હું તે મારા બહાલા શહેરવારની કમક પર આ બચંકર જોખમ ખેડી મારા પપ્પાનો રોજનો સંતાપ દુર કરવા માગુ છું અગર જો હું મારાં બાપીકાં ઘરમાં રહું તો એ મુજ હયવાન રોજને રોજ આવી વધુ સતાવશે તે કરતાં બલે હું થેડું દુઃખ ખમી પપ્પાનું દુઃખ કમી કરસ. (પેરીન જાય છે.) પડદો હટ્ટે છે.

કેદખાનાનો દેખાવ.

(કેદલાક કેદીઓ કોદાળી વતી રસ્તો ખોદતા જણાય છે શામ નામનો પારસી કેદી કપાળ પરનો પસીનો આંગળી વતી ઝટકારી નાંખતા પોતાના ખુરા ફેંજ માટે અફસોસ કરતો જણાય છે. દરેક કેદીઓને નંબર આપેલા હોય છે.)

શામ—મા પરવરદીગાર, તારી કુદરતનો આ કેવો ચમત્કાર ? જે નેક રાહ ઉપર ચાલે તેનોજ ખુરો અવતાર ? ઓ દાવરો દાદાર મહા મુશીબતે કીધાંછ પાંચ વરસ પસાર, રહ્યોછ બાકી એ વરસનો સુમાર, (દુઃખી હોલે મસ્તક પર હાથ મારી હેલેલ બેસે છે.

નંબર ૧—અરે ઓ જોઈન્ટ સોસાયટીના જોનરરી મેમ્બરો, આપણે આ વગર ભાડાના મકાનમા વરસો પસાર કીધાં છે પણ આપણે એક મેકના હેવાલથી બીલકુલ અંજણ છીએ.

નંબર ૨—(મુસલીમ કેદી)—દોસ્ત અબ્બાસ તેરા હાલ કયા હમ વહો ખતાવ.

નંબર ૧—બધું શું કહું ? ના, મેં કોઇનું ઘર લુટ્યું કે ના, મેં કોઇનું માથું કુટ્યું, નાહક જેલખાનું ભોગવી રહ્યો છું. (રડે છે.)

નંબર ૨—(મુસલીમ) હટ બુઝદીલ, રોતા હમ કયું ? ઇસ કમખખતકો કીસ નામદાને હમારી મદોંકી મહેદીલમે ભેજ દીઆ.

નંબર ૩—(નંબર ૨ ને) બાર્ડ આ મદાને મદોંતી મહેરીલમે તર કેમ આવવું થયું ? તે તો જણાવ.

નંબર ૨—બીરાદર મય કસમ ખાકે કહેતા હું કે આજ તક મયને એક ખુન નહી કયા ઔર એક ઘર નહી લુટા, અલખત મેરા પીદર એક જેન્ટલમેન લુટાર થા, મયબી એક ખાનદાની બદમાસ હું, તુમ જણુતે હમ કે ઇનજ્ઞાનશે હમેશાં લુલચુક હોતી હમ અગર લુલમે મેરે હાથસે દસ બીસ આદમીકા ખુનબી હુવાતો કયા કોઈ ગુન્હા હમ ?

નંબર ૪ (ધાટી) (અજબ બની)—અરે ત્યાચી દહાબારા માથુસાઆ ખુન કેલા તરી તુલા રાંસી નાહી મીલાલી કાય ?

નંબર ૨—અમે બેવકુફ નાદાન, કહોંકા ગદ્દા, ઇતના નહી જણુતા ? લુલચુકકા ગુન્હા માફ હોતા હમ. (પારસી કેદીને પુછે છે.)

ભાઈ તું ક્યું ચુપ બચકા હય ? કુચ્છ તેરી રામકહાણી તો સુનાવ ?
તેરી રાતી સુરત દેખકે મુઝે ખુખાર ચઢતી હય !

શામ નં. ૫—ભાઈ, આવા આગળમાં હસ્તી સુરત રહેજ ક્યાંથી ?
હું ખીલકુલ બે ગુન્હા છું, મારા બલા શેઠ ફરામજી ફનીખંદાને ત્યાં હું
હેડ કલાકની નોકરી પર રહ્યો હતો. શેઠનો બદમાસ છોકરો ફોરોજ એક
દીવસે મને કાલાવાલા કરી કહેવા લાગ્યો કે દોસ્ત શામ, તું આ વખતે
મને મદદ નહીં કરે તો હું આપઘાત કરી મરસ, એક વીસ હજારના ચેક પર
મને સહી કરી આપ, નાણાંની મોટી ઉઠાપાઠણમાં કંઈ મારું પડવાનું
નથી. બવીખમાં હું તારી ગરીબાઈ ટાળી દેજ,—ભાઈ મારી ગમે એવી ના
મરજી છતાં તેના કકળાટ અને કાલાવાલા ઉપર મને દયા આવી જેથી
પરીણામની કાંઈ પણ ફરકાર ન કરતાં સહી ચીત્રી આપી, આ વાત થોડો
વખત છાની રહી, પણ જ્યારે આ ભોપાળુ કુટુંબ ત્યારે તે નાપાકખદાએ
મનેજ પકડાવી આપ્યો.

મુસ્લીમ નં. ૨—હિંદુ કહીંકા, અમે ખીસ હજાર લે કે તુંજ ક્યું ન
કીદર લાગ ગયા ? (નંબર ૧ કેહી બધાઓને સુચના કરે છે)

નંબર ૧—અરે ભાઈઓ આ જીવતાં જહાનમમાં તો દીલખુશ રાખી
થોડી નફટાઈ વાપરે તોજ આપણાથી ટકી શકાય, ચાલો ભાઈઓ આપણે
પેલા કવીએ જોડેલું ગાયલું લલકારીએ.

(નંબર ૫ શામ ગુપચુપ સમજતો બેસે છે પછી બેલ્લી કડી ગાય છે.)

ભાવન.

સર્વ કેદીઓ—મથાવો તકરાર ચલાવો બહેવાર ભલે સરકાર
બને જીલમગાર,

નં. ૧—જ્યાં નહીં ચાલે જોર ત્યાં મારવા વલખા વ્યર્થ;

સત્તા આગળ શ્યામપતનો નહીં મળે કંઈ અર્થ—મથાવો.

નં. ૨—વીનાશ જેનો વિધિમાં, તે નર હંમેશા પીડાય,

માહો પણ મુર્ખ બને જગ ફજેતી થાય—મથાવો.

નં. ૩—લાલચ છે બહુ જુરી ચીજ, ભોગમાં તે સપડાય,

તજાયા તમે ? કેમ તે કહેા, લોભે લોભે લાય—મથાવો.

નં. ૪—મન જેમાં જેનું વસ્તું, તેમાં રહે તે ખુશાલ,

મર્યાદા ભૂલી જઈ બને છે તે પાયમાલ—મથાવો.

ફેવરીટ ચોપાન્યાના સર્વ વાચનની અઠેક લીટી રસબિંધથી ભરપૂર છે. [૧૧]

નં. ૫—જો સુખ પામવું હોય તો રાખો સદગુણ સાથ,
દુરગુણ બતાવે છે હમેશાં દુઃખ કેરો હાથ-મચાવો.

[જમાદાર આવે છે અને ગુસ્સાથી કેદીઓને મારે છે]

જમાદાર—કામચોર હરામખોર, અભીસે મહેરીત જમા કરકે બચકે રહે હો.

નં. ૨ મુસ્લીમ—અખી તો સામ હોગમ સાત બજ ગયે સાહીબ.

જમાદાર—અખે તો કયા તેરા બાપ કામ કરેગા? તું બડા બદમાશ હય, ન તું કામ કરતા હય ન દુસરોકો કરને દેતા હય, ચલો રસ્તા સબ સફા કરો, સુપ્રીટેન્ડન્ટ સાહીબજી ગાદી આને વાલી હય, હોઠો જલ્દી

[વળી ચાણુક મારે છે કચ્છીઓ કામે વળગે છે જમાદાર જાય છે, તે વખતે ત્રીજા નંબરનો કેદી પોતાની હાલત પર અફસોસ કરે છે]

નં. ૩—અરરર, તોખા એ કેદખાનું નહીં પણ દોબખખાનું છે, લોકો કહે છે કે પાપની સજા તે જહાન થાય છે. નહીં, નહીં, હું ખાત્રીથી કહું છું કે જેની તેની કરણીની સજા હોજ ભોગવવી પડે છે.

[નંબર ૧ કેદી કામ છોડી આવી નંબર ૩ જાને કહે છે.]

નંબર ૧—કેમ ભાઈ હમે કામ કયે અને તું હાય અફસોસમાં વખત કાટે છે કે? એ પાછળથી અફસોસ કરવામાં શું ફાયદો? ગુન્હા મુજબ સજા ભોગવવાનોજ એ છે કાયદો (ઓડયંસ તરફ જોઇ) ભાઈઓ તમે સુખી થવાજ માંગતા હોય તો જુગાર રેસ અને સદાની બદીથી હજાર કોસ દુર રહેજો.

નં. ૩—(કપાળ પર હાથ મારી) હા, ભાઈ એજ બદીની મહોકા-જુમા હું એક ખાનદાની કેળવણી પામેલો જવાન આ હાલતે પુગ્યો છું, મારા નેક પીદરની જીગર તોડ મહેનતના અને ખરા પસીનાના પૈસાની મે જુગારની બદીમાજ ખરબાદી કીધી.

નં. ૧—અરે ભાઈ તું તો પૈસાની ખરબાદી કરી અટક્યો પણ હું તો બીખારી હાલતમા આવતાં વળી એક ઘોર કૃત્ય કરવા લલચાયો અને અફસોસ! (દુઃખી બની માથુ કુટી) પૈસાને ખાતર મેં એક નીર્દોષ જવા-નનો જીવ લીધો હાય હાય! (એટલું બોલી બેમાન થઇ હેઠળ પડે છે. પડે પડે છે અને હંચકાય છે.)

ફીરોઝના ઘરનું. સુંદર દીવાનખાનું.

ગુલ ગુસ્તામાજ દાખલ થાય છે.

ગુલ—અરે એ શું જુલમ? એ કેવો સીતમ? શું પેસાવાળાઓ મરીખોની સાથે હંમેશનું માથું ફેડ કરવા સરળવલા છે? જાણે એવું થાય કે સમીની રીવોલ્વર લઈ મુવા શેરયારને હમણાજ શું કરું, આપણે જાણ્યે કે હમ જાતને નોકરી રાખ્યે પણ જુવો અમસી આપ બાધના એવાં સીના સેરવે છ (ટેબલ પર આંગળી ફેરવી જુએ છે) અરર? એ કેટલી ધુળ? હવે એનો બરાબર રસ્તો કરુંછ, અને એનીજ રીત મુજબ મુવાનું પાકવીને પલેથર કરું. શેરયાર, શેરયાર, ઓ શેરયાર, (શેરયાર અંદરથી જવાબ આપે છે.)

શેરયાર—હ, આયો બાઈજી બોણ ખાવું છું.

ગુલ—(ખોટો ગભરાટ કરી) અરેરે ચાલતો જલહી, ઓ માયરે હવે ક્યાં જાઉં? શું કરું? અરે ચાલતો વહેલો આવ, એકદમ આવ, (શેરયાર ગભરાટમાં ખાતો ખાતો આવે છે.)

ગુલ—(નરમાસથી) અવ્યો કે, જાતો ખીજે મારથી સીડી લઈ આવ, (શેરયાર ગુલ તરફ જાતો અજબ બની જાય છે.)

એ મુવો એમ હફેલા ખાસે ત્યારેજ ઠેકાણે આવશે, ધુળ પર લીપણુ વળી મુવો ખી. એ. થયેલો છે! કોઈ વખત લાંબા બાપણો કરી એની માય મમઈના ડોળા બાળીને પોરા કરેછ. (શેરયાર સીડી લઈ દાખલ થાય છે.)

ગુલ—લાયો બા, જાતો જરા આ દીવાલ આગલ સીડી ઉભી કરી ચઢીજા.

શેરયાર—ઓહ ગોડ? બાઈ શું ધાંધલ છે? મને ખાતાં ખાતાં ઉઠાડ્યો!

ગુલ—ખાતાં ખાતાં શું! પણ કામ પડે તો બર ઉંઘમાંથી પણ ઉઠી આવ્યે, ચાલ હવે બકબક છોડ જલહી સીડીપર ચઢી જા.

શેરયાર—પ્રાઇડ ઇઝ એન ઇલ હોર્સ ટુ રાઇડ. જમશેદ જેવા શાહની તકોબરી ટકી નથી તો તમારી શું ખીસાદ?

ગુલ—એતો એમજ, આડે લાકડે આડો વેહ, ચાલ ચઢી જા જલહી.

શેરયાર—બાઈજી મારા જેવો મુંગે મોંઢે વહીવું કરનારો તમને કામ નહી મળશે. (શેરયાર સીડી ઉપર ચઢી ઉંચે ઉભો રહે છે.)

ગુલ—હવે ઉપરથી આ ટેમલપર નજર કરી જોતી એ આની પાવલી કંઈ નજરે પડે છે કે? (શેરયાર આખ્યો ખેંચી જુએ છે)

શેરયાર—(ગુસ્સાથી) ઘણુંજ અજબ જેવું? શું એ આની પાવલી નીચેથી નહીં જણાયકે? એ માર ચઢાવી સીડી મંગાવી? એ આની ખી નથી અને પાવલીખી નથી.

ગુલ—અરે જરા ધ્યાનથી જો બરાબર નજર કર.

શેરયાર—એમા શું મોટું ધ્યાન રાખવાનું છે, ટેમલપર ધુળ સીવાય ખીજું કશું નથી.

ગુલ—અં, ધુળ છે કે? મુવા આંધરા, તને નીચેથી ધુળ નથી દેખાતી માટે સીડીપર ચઢાવ્યો. ચાલ અતર ઘડી ઉતરી બરાબર સાફ કરી નાંખ. (એટલું કહી ગુલ ગુસ્સામાંજ ચાલી જાય છે.)

શેરયાર—(હિંમત ઉતરી ટેમલ પખોડતાં) ખુદા પનાહ રાખે એ મીઠાજના ખોરીઆંઓથી. (હીરજી દાખલ થાય છે.)

હીરજી—હું છે બા, તું હાનો હંતાપ કરે? એ તો કેટલાંક તુમાખી કુટુંબોમાં હલકાદનું અતેર વધી ગયેલું છે. ગરજે ગધેડાને કાકા કહે તે અમથો? એ તુમાખી ટીચકાંઓ એમજ હમજે કે ગરીબો તો રેડમાંજ ઘડાઈ આવેલાં, તેમ ગરીબો પણ એઓને મુગો ધીજ્જાર અને અભાવ સીવાય ખીજું તે હું આપે? હું એમ પુછું એ બાપ હું બકવારો પાડતાંયાં?

શેરયાર—આજે શેઠે તાકોદી કાગળો લખવા બેસાડ્યો તે ત્યાંજ રોકાઈ રહ્યો એટલે સામન નુછવાનો રહી ગયો, તેથી આપણા ભલાં બાપએ મને હેરાન કીધો.

હીરજી—અરે મુવાં, એ અધુરાં હાણુલાંઓ ગરીબો તરફની લક્ષી દુવાઓ લેવાનું કાંઈ બધાજ તવંગરોના નશીબમાં હરજનયલું નથી, તો પણ મારે કહેવું જોઈએ કે મારી બેળી બાપને કેળવણી દારી મલી હતે તો એના જેવી પોરી દુન્યામાં ની જડે.

હીરજી—એટલી તકોબરીનો અવગુણ એનામાથી જાય,
તો હીરાના મુલની થાય;
ફક્ત એક અવગુણથી ભલો નર ખુરો કહેવાય,
જેમ હુળદ નાખતાં ખીચડીનો રંગ બદલાય.

શેરયાર—તમે ગમે તે કહો, પણ આપણે એવણનું નીમક બાપએ એટલે એક વાંકો શબ્દ બોલાય નહીં.

હીરજી—અરે હું ની જોલાય, રીતસર જોલ્યે નહીં તો જોવાં તુમાખી જોરમાંજોની સુધ કેમ હુધડે ? જોવા ઈતરના હાથલાંજોએ ખરા ખાનદાની ભલા તવંગરોના નામને જેળલત પુગાડી છે, ભાઈ ? તને હું અવદહા લાગી કે આટલું બધું ઈંગ્રેજ હીખી હાં હાંથલાં ધંદવા રહ્યો.

શેરવાર—હીરજીભાઈ હાંથલાં ધસવામાં કંઈ એજ નથી. કોઈખી ધધેા ઈજ્જતથી અને નીતી રીતી જળવી કરવામાં સાંખી શોભા છે. પેલા કહે તેમ નહીં મામા કરતા કાણા મામા ભલા, નોકરી વનાના રવડયા કરવા કરતાં જે મળે તે પર સંતોષ માની તાજેદારી હિઠાવવી એ હજાર હીરસે બહેતર છે.

હીરજી—હા, ભાઈ તારી વાતખી ખરી અને મારે હેયે ઠરી. આજે ભાઈબંધ હોંદુ કામમા જોહેતો મમે એટલો મોટો પગાર કમાનાર હોય પણ નોકરી છુટે તો આપણા પારદીના પોરોઆજોની માફક મોટો લુમકા ખાવાનો લોભ નહીં કરતાં જે પાંચ પંદર મલ્લે તે ગનીમત કરતાજીએ ખીજ હારી નોકરીની હોધ કરતાજી રહે અને તેવો લાભ મલ્યો કે લખ્ખે કરી દે.

શેરવાર—હું જો આ નોકરી કબુલ નહીં કરતે તો મારી પ્યારી પેરીનને તેની કબસ હાલતમાં ક્યાંથી મદદ કરી શકતે ?

હીરજી—વળી તે વાત કાઢી ? જો ભાઈ એમ કરી તે ખાપડીને વધું મુશ્કેલીમા નાખહે, તું જાણ્યો નથી કે આપણો તુમાખી હેઠ તે બલી છોદરી ઉપર જીલમ ગુજરી લમન કરવા માંગે છે તે ?

શેરવાર—ત્યારે શું પાક મહોખત પર પાપી દવલતમંદોનોજી હક છે ?

હીરજી—ભાઈ પેહાના જોરે એવા અધમ પાપીજો હું નહીં કરે ? હાંભળ—

પેહાને ખાતર પેહા માતર છે જીત ને હાર,
પેહા છે હરગતુ હુખ ને પેહા છે દોજખનું દાર;
પેહા પ્યારો હૃદિને ભાઈ છે પેહાના પ્રતાપ,
પેહા પદવી મેળવે વળી પેહા હાંકે પાપ.

શેરવાર—પાપી પાપે પડશે અંતે થશે તેની હાર,
જો અંતઃકરણ ઉમદા હોય તો સુખી છે સંસાર;
પટકતાં નીરદાશને દોષીત પોતે પટકાય,
અંતઃકરણનો ઠંખ પાપી દીલને કોત્રી ખાય.

હીરજી—વારું હું એમ પુછું કે તું ભલામણની ચીઠ્ઠી લઈ પેલા સોરાળજી હેઠની આબીસમાં નોકરી રહેવાનો હતો તેનું હું કાધું ?

શેરચાર—હા સાંજે પરવારીને જવશ એ તો બા નોકરી કરવાની છે, હજાર ઢોકલા ખાવા પડે. આજે તો ગમે એવા પ્રમાણિક હોય પણ મોટો ભાગવમ અને બર ભલામણ વગર કોઈ નોકરીએ રાખવા રાજી નથી.

[શીરોજના પાડોસી ગુસ્તાસ્પનો છોકરો ગોદરેજ દાખલ થાય છે તેની પાછળ ગુલ આવે છે ગુલને જોઈ હીરજી મભરાટમાં ચાલી જાય છે.]

ગુલ—(શેરીચારને) ત્યારનો શું ધુણ્યા કરેછ ? જાની પેલા ચાંદીના છરી કાટાં સાફ કરવાના પડ્યાછ તે કરી નાંખ. જો વળા એકાદ ચમચા કે કાટાંને પાંખ નહી ઉગે !

શેરચાર—(ગોદરેજ તરફ જોઈને) ધાસ લેડી ડીડમી આ ગ્રેટ ઇનજરટીસ.

ગુલ—(ગુસ્સાથી) સટ અપ રટુપીટ જેવો સામા સવાલ જવાબ કરે છે તે શરમ નથી આવતી ?

શેરીચાર—ખાધજી હું તમારું ઘણું ઇનસલ્ટ ખમું છું હંઅ, એવું અપમાન કોઈ ગમારમાં ગમાર ગામડીઓ પણ નહી ખમી શકે! તેને પણ તેનું સ્વમાન વ્હાલું હોય છે.

ગોદરેજ—શેરીચાર માફ કર બા જા તારા કામ ઉપર જા, વી ચાર વેરી સોરી ફોર વોટ હેઝ હેપનડ.

શેરીચાર—હું અજબ થાઉ છું કે તમારા જેવા ભલા અદસ્થના સમાગમમાં હોવા છતાં એવણુ એમ કાંય કરતાં હશે ? (એટલું કહી શેરીચાર ચાલી જાય છે.)

ગુલ—(વધુ ગુસ્સાથી) એંહ મુવો જાણે લોડ્ બ્રેખનનો ખેટો ? મુવા એવા હલકા હજમડાને હંમેશા હડધુત કરવો જોઈએ.

ગોદરેજ—અરેરે ગુલજાતું એટલી તુમાખી.

(ગાયન થાય છે)

અંતર નથી ગરીબ તવંગરનો ઓ મગરૂર ઇનસાન,
લેહલાવ તજ દઈ જાણુ તુ છે સહુ સમાન;
નરમાસ નારીની સદા જળકે જેમ હીરાની ખાણ,
ગુલ તું કાચ એવું કર સદા રાજી રહે ચઝદાન.

પરવર આરા નેક હેલયત મુજ બહાલીને આપજે,
 તુમાખ એનો ટાળીને કળ સહુ કાપજે.
 નેકી નીતીની રાહે ચાલે એવી શક્તી,
 હરદમ ધ્યાન ધર તું બાપની કર નીત્ય ભક્તી,
 ભલે ગુણ ગુલના અંતરમાં તું છાપજે,
 છે મુજની એજ દુવા એ બાપ મારા આપજે.

ગોદરેજ—ગુલ તું ધણી નિર્ધય બનેછ, નોકરો સાથે માયાથી વરતી
 ઘટતી વખતે નરમ દપક્રો આપી કામ લેવું જોઇએ. તેમ કીધાથી તેઓ
 આપણા તરફ માન ધરાવી હંમેશા તાબેદારીમાં ખડા રહે છે; તું ખ્યાલ
 કરકે એ એક એજ્યુકેટ જવાન છે, તારો બર્ધ નશીબવાન છે કે આવો
 નોકર હાથ લાગ્યો તેથી વળી સરતો ને શિખેલો.

ગુલ—ગોદરેજ તું સમજતો નથી એ મુવાને જરા લહારો આપ્યો
 કે આપણા માથા ઉપર ચઢી ખેસે એ આખો દિવસ મારા લોહીનું પાણી
 કરેછ તે તું શું જાણે !

ગોદરેજ—અરે તમે બધરાંઓનું તો જરા જરામાં લોહીનું પાણી
 ચર્ધ જાય અને પાણીનું બરફ બંધાય જાય !

ગુલ—(ફકડાટથી) હારે મુવા માટીડાઓ તો ઘણાજ ઠંડા આધરકોમ
 જેવા. માથામાં આંગળી નહી ખુચે તેવા.

ગોદરેજ—બધર, બધર, તોઆ, ખુદાએ એને પેદા શું કામ કીધું હશે ?

ગુલ—(ગંભીરાઇથી) તમારા જેવા નગુણાઓને જન્મ આપી આવા
 સખુનો સમજવા.

ગોદરેજ—(હસે છે) અહાહાહા, હાહાહા—હાહાહા.

ગુલ—હસેછ સારો નફ્ટ નાંખે, હું હચ્છુછ કે ખુદા કરેને થોડો
 વખત તું બધરી બની જાય તોજ તને બધરાંઓની મુશીબતોનો ખ્યાલ આવે.

ગોદરેજ—ચાલ હવે માફ કર, (તેણીના ખભા પર હાથ મેલી) અને
 બધરાં માટીડાના ઝગડાનો અંત લાવ.

ગુલ—(રસાયણી બદાથી બાજુ ફરી જઇ) મારા આંગળે હાથ ના
 લગાડો.

ગોદરેજ—(બાજુએ) જ્યારે એ ગુસ્સે થાય છે ત્યારે મને વધુજ
 છેડવા ગમે છે (ગુલને) અરે હું એમ પુછુછ કે તને જો મમતુજ હોયતો
 ચન્દેજદ સાથે ચાર ચોખા છંટાવી કાંચ નહીં દેતી ?

ગુલ—તને ના કહ્યુંની કે તે મુવા ઇબરડા અંખારડાનું મારી આગળ નામ ના લેતો ?

ગોદરેજ—(ગંભીર બની) ગુલ વળી તું તારી ટેહંકરાઈ પર ગમ કે ? જો હું તારા બહા માટેજ હંમેશા કહેતો આવ્યો છું. તું ગુસ્સો ના કરતી પણ ખુદા વાસ્તે તારો એવો ગરીબોને ધીક્કારનારો તમાખ છોડી દે, એ ખીચારો યજ્ઞદેજ્ઞદ્ હમણા કંગાલ હાલતમાં આવી ગયો તો શું થયું ?

ગુલ—તું મને ઘડી ઘડી પજવેછ તે સાર નથી લાગતું, તું વિચાર નથી કરતો કે તેની દુકતી સાથે ફીરોજબાઈ લગ્ન કરવાનો છે તેણીને તેવી જ્યાં બંધ આરડામાં પુરી રાખી છે.

ગોદરેજ—જો તારો ભઈ એની છોકરી સાથે પરણે તો તને યજ્ઞદેજ્ઞદ્ સાથે લગ્ન કરવામાં વાંધો શું છે ? મજેના ઘરના ઘર ગહંબાર થશે અને તમારી સગાઈનું પણ મજેનું જેવું ગુચ્છડું બનશે.

ગુલ—એટલે ? મુવું ગુચ્છડું તે કેવું ?

ગોદરેજ—જો સમજ, જાણે તું તારા પોતાના બાઈની સાસુ થશે, તારો સગો ભઈ તારો જમઈ થશે, વળી યજ્ઞદેજ્ઞદ્ તે તારા બાઈનો બંધેવી થશે અને સસરાખી થશે !

ગુલ—મરેરે એ સગાઈ તો શરમ ઇપજવનારી થશે વળી પેરીન મારી દીકરી થશે અને હું તેની નણંદ થવશ.

ગોદરેજ—(હસીને) અહાહાહા, અરે એટલેથીજ નથી અટકતું, વળી તારા બાઈના છોકરાની તું મમઠ ને કુમ ખી થશે અને ફીરોજ તે તારાં છોકરાંઓનો બંધેવી ખી થશે અને મામો પણ થશે.

ગુલ—મરેરે તે છોકરાંઓ ખી ગુચ્છવઠને ગબરમ જશે, ઝોળખશેજ કેવી રીતે ?

ગોદરેજ—એક અદવાડીયા સુધી મામાજી કહી બોલાવશે, તો ખીજે અદવાડીએ બંધેવી તરીકે ઝોળખાવશે, જરા પહેલે તને સમજાવવાની તક-લીક પડશે.

ગુલ—ઓ મરેરે બહા જાણે હાથે કરી એવાં ગોટાળામાં કાણુ પડે ? એ ભેળાં દુખણુ મરવા દે હવે.

ગોદરેજ—અરે પણ એવી સગઈનો સવાલ મેત્રીમોન્યલ કોર્ટમાં જાય કેની તો કોઈ પણ ડેલીગેટ થવાનું નામ નહી લે.

ગુલ—(જરામલકાટથી) જા આ હવે એ વાત પર પુરો મુકી તું આપણીજ વાત કર, આપણે છે તે (જરા અટકીને) મકુજેએ...

ગોદરેજ—(ખાળુએ) એ મારી સાથે પણવા માગતી હશે (જહેર) હંઅ આપણે છે તે મકુજે ગુલખાનું તમે કહેવા શું માગોછ?

ગુલ—હંઅ હારે મકુજે આપણે છે તે એ.....

ગોદરેજ—પરણી જમએ.

ગુલ—(સરમાધ નીચું જોતાં) હા.

ગોદરેજ—શું હા? ખાવાજીને પુછ્યા વીના અને કે? (ગુલના ગાલ પર આંગળી મારી) હટ ચેરી છોકરી.

ગુલ—અરે ઘેલા, હુ તારા ખાવાજી સાથે નથી પરણવાની!

ગોદરેજ—અરે! હા તુ મારી સાથેજ મરવાની અરે પરણવાની, પણ એક તામેદાર ફરજંદે સરખમીને પુછી કામ લેવું ઘટે છે.

ગુલ—તુ જો લગ્નની ખાખતમાં તામેદાર ફરજંદે ખનવાનો ફાંકો રાખતો હોય તો હું તને મુખોંજ કહું, અલખત કામ અલખુ કમસમજ અચ્ચાના વાલી અથવા મામાપો પોતાની મરજીનું ઘર તેવાં અચ્ચાંએ માટે સોધે તે વાજખી ગણાય પણ તારા જેવા માટે તો હસી મશકેરી થાય.

ગોદરેજ—તું ધાર કે હું હમણાં તને ફરેસ્તા જેવો લાગતો હોઈ, પણ પછી એક સેતાન તરીકે તેં મને પીછાની લીધો હોય તો શું કરે?

ગુલ—કરે શું વળી, એક પરણ્યા ખાવીંદને પહેલે ફરેસ્તો ખનાવવાની કાશીપ કરે, અગર જો તેમાં હું નીશદળ ખની ચાને તું નહી સુધરયો તો પછી હું મેત્રીમેનીઅલ કોટનો આશરો લઉં, કારણ કે જીંદગી સુધી રીખી મરવા કરતાં છુટાછેડા થઈ જાય તો વધુ ખહેતર.

ગોદરેજ—લેએ વહુજી સગન ભર્યાં સખુન ખોલો, તો કહેજે સસરાજીના ખેતરમાં બલા પાકે, તેમ આ મારી સગનવંતી શીઆંસેના સખુન સાંભળો.

ગુલ—તને સગન જોઈએછ ત્યારે પહેલા સગનમાં શેતાન શાનો ખનવા નીકળ્યો? હવે મને સીધો ને સાચો જવાબ આપજો, મોઢામાં રાખી વગોળ્યા કરવા કરતાં તને ચોખું કહી દઉં છું કે આપણે અચ-પણથીજ સાથે રમેલાં અને સાથેજ ઉધરેલાં અને સાથેજ શીખેલાં છીએ અને અચપણથીજ હું તને ચાહતી આવીછ.

ગોદરેજ—મારો એક સપ્તન માન્ય કરવાનું વચન આપો તો સેવક આજે તૈયાર છે.

ગુલ—ખેલ તારો શું સપ્તન છે ?

ગોદરેજ—તકોબરી તું તણને છોડ કરવો કહેર,
નીર્દય કસઇને દયા સાથે હોય જન્મનું વેર.

એવાં સપ્તન હું તને અસહ્યથીજ સમજાવતો આવ્યો છું તે એજ કે તારો તુમાખી સ્વભાવ તણ દષ્ટ ગરીબો સાથે માયાથી વર્તવાની કબુલ્લાત આપ, જો કે હું પણ તને જાનો જીગરથી ચાહુ છું પણ તારા આ તુમાખી ટીચકાંએ મને આજસુધી અલગ રાખ્યો છે.

ગુલ—(પુશ્પ બતી) ઓ મારા જયપણના સાથી મારા રાહજર ફરેસ્તા હું તે જાણું છું કે તું મારાં બલ્લાંનેજ માટે મને રૂડી સલાહ આપતો આવ્યો છે. લે ઓ મારા દિલજનન તને હું વચન આપું છું, (વચન આપે છે) કે આજથી મારા મન પર મજબુત કાબુ રાખી જેમ બને તેમ શાંતિ ભરી સાલેસાઈ અખત્યાર કરી સહુની સાથે નમનતાઈથી વરતશ.

ગોદરેજ—શામાસ મારી વહાલી ગુલ, તેં મારો સપ્તન માન્ય કરી ખરેજ મને સુખી બનાવ્યો છે.

ગુલ—પણ કંઈ બૂલચૂક થાય તો દરગુજર કરશે કે વહાલા ?

ગોદરેજ—જાનો જીગરથી હું તે દરગુજર કરશ અને ગરીબો તરફનું માન મેળવતી બનાવશ.

ગુલ—આહ કેવો ઉપકાર ?

ગોદરેજ—વાહ કેવો આભાર !

ગુલ—પણ એ તારો લુખો! સુખો આભાર મને મુઝવણની ગુચવણમાં નાખેછ, આપણા અબ્બલ જોડાણની કંઈ ઇધાણી તો આપ.

ગોદરેજ—હમણા આ ઘડીએજ શું ઇધાણી આપું, શું હું જોડાણની ઇધાણી ગજવામાં લઈ ફરતો હોઈશ ?

ગુલ—મરેરે એવી ઇધાણી કોઈ ગજવામાં લઈ ફરતું હશે ? તે તો હંમેશ હોઈ આગળ આવી અટકી રહેછ.

ગોદરેજ—અંહ એમ કહેતી ત્યારે [એટલું કહી ગોદરેજ ગુલનો

૨૦] કન્યા, વિધવા, હાસ્ય, વાર્તાની અભેદ ચુંટણી "ફિવરીટ" માં હોય છે.

હાય આંખોમાં દાખી તે ઉપર પ્યારતું ચુંગન કરે છે મિટલામાં ત્યાં શેરીઆર દાખલ થાય છે.]

શેરીઆર—મી. ગોદરેજ તમારો રામો બોલાવવા આવ્યો છે.

ગુલ—(શેરીયાર આગળ દોડી જઈ) બાઈ શેરીઆર, મેં આટલો વખત સુધી જે કંઈ અપમાન કીધું હોય તે માટે મને માફ કરજો.

શેરીઆર—(અજબ બની) કેમ બાપજી, ગરીબ નોકરની મશકેરી કરો છ કે? (ગોદરેજ બન્ને તરફ જોઈ હસે છે.)

ગુલ—નહી ખીરાદર, એ મશકેરી મળખ કરવાનો અથવા ગરીબો તરફ તુમાખી દોર બતાવવાનો વખત રહ્યો નથી, તમે સત માનજો કે આ ખરા જીગરના પશ્ચાતાપ સાથનીજ માફી છે.

શેરીઆર—(અજબ બની) હેં ! એ! ખુદા એ શું ચમત્કાર!

ગુલ—એ ચમત્કારમાં સમાયો છે મારા ગોદરેજનોજ આભાર અને એ વહાલાનાં સંપુનનોજ કીધોછ મેં સ્વીકાર !

શેરીયાર—વાહ સાબાસ.

(ગાયન ગાય છે)

શેરીઆર—અરે બન્યો છું હું મધન આ વાત સમજી આવજ,
અરે ઘણું કરે તે થોડાને કાજ—બન્યો છું.
તજ નાદાની છોડો ગુમાના,
ગર્વથી ગણું શાહ જમસેદતું રાજ—બન્યો છું.
કરણી સુધારો નરમી વધારો,
લે એ દુખ્યા તણી હા જ—બન્યો છું.

ગોદરેજ—દોસ્ત શેરીઆર, આ બાતેનમા સદ્ગુણો ધરાવતી છોકરીએ મારા એક બોલમાંજ તમામ તુમાખ તજ દહ નમનતાર્થ અખત્યાર કીધી છે અને હું તે પરવરતો પાડ માનું છું કે તેની સામેતીનું સીલ બલા શેરીયારનીજ માફી માગી મારું છે.

ગુલ—(હરખખર) અને બીજી ખુશ ખખર એ છે કે હમે સાદીના પવીત્ર કોલથી બંધાયા છીએ.

ગોદરેજ—હા બા આજે હમે હંમેશને માટે સંધાયા છે અને જીંદગી સુધી જકડાયાં છે.

શેરીયાર—(ખુશાલ જીગરે) જો, મારા ખરા જીગરની તમને મુખા-

રક બાદી ઇચ્છતાં તે દાદાર પાસે એવી દુવા ઇચ્છુછ કે ગોદરેજ જેવા નેકબખ્ત જવાનેને આપણી જરથોસ્તી કામમાં વધુને વધુ પેદા કરે અને તેઓ ગુલબાનુ જેવા હુપ્યા ગોદરોને જાહેરમાં લાવે.

ગુલ—આમીન. આમી. આમીન.

[પહેલો અંક સમાપ્ત]

બીજા અંકનો પહેલો દેખાવ.

પેરીન—અફસોસ આખર ફીરોઝ પોતાની જાત પર ગયો. યાને ખુદાને બાર લીધેલા કસમ પર પાણી ફેરવ્યું, હાય, હાય, એ મુજબે મારા ઉપર જીલ્લામાં ગુજારવાનું કંઈ બાકી રાખ્યું નથી.

(હીરજીભાઈ ચાહેની ત્રે લઈ દાખલ થાય છે)

હીરજી—અરે ખુદા આ પોરીનું રાત હીહનું દુઃખ જોઈ મારે કલેજી કપાઈ જતું છે એ મારા હેતાન હેહનું તે ખુદા હું બહુ કરહું, એક વખતના એ મુજબના હુમલાથી તો શેરીયારે બચાવી છે.

પેરીન—હા તે મારો મદદગાર ફીરેસ્તો ન હોતો તો જરૂરજ મારી ઇજ્જતની હુણધાણી થતે.

હીરજી—પણ તે તમારા તરફથી હેહની હાથે મરાયો તેમાંજ તો પ્તેને નોકરી પરથી કાઢી મુકશે.

પેરીન—વાઈ તે મારો બહાલો જ્યાં જાય ત્યાં સુખી રહે.

હીરજી—લે મારી માય કઈ જરા કાશી પી કે હુશીયારી આવે, તુ એમ બાહે પીહેની તો પછી તે હેતાન હાથે ટક્કર કેમ ઝીંઝહે?

પેરીન—ભલા હીરજી ભઈ, તમારી વાત ખરી છે પણ મારા બહાલા પપા જૂબ તરસના માર્યા મારા વિયોગથી ઝુરાતા હશે તે ખ્યાલ થતાંજ મને ભારે દુઃખ થાય છે.

હીરજી—તુ શીકર નો કર બહેન સૌને માથે તે દુન્યાનો બાપ દાદાર હોરમજ બેઠો છે, તે તારા બાપનેજ ભૂખો રાખહે કે? શેરયાર વારંવાર તેવણની મુલાકાતે જાય છે અને ઘટતું કરે છે લે હવે તુ ઘોટ કાશી પી.

પેરીન—મારા પાલનદાર બહાલા પરપાને દુઃખના વખતમાં કશી મદદ કરી શકતી નથી તેજ મને લાગે છે.

૨૨] ફાસસ રોડ સામ ડરમીન્સ પર ફેવરીટ, અને આવી વાર્તા મુમ વેચાય છે.

હીરજી—હું નહીં મદદ કરતી ? તેના માટે તો તારી જવાન છાંદગીનો ભોગ આપવા તૈયાર બની. તે આપને માટે તો તારી છાંદગી જોખમમાં નાખી એવો પેલા કહે તેમ—

સંકટ સમયે રાખી સજુરી લેઓ ખુદાનું નામ,

દુઃખનો માર્ગ કાપ હળવે તોજ મળશે સુખ ધામ.

લે મારી માય કરં, તુજે કાફી પીએ તો તને એવી એક ચીજ આપું કે જેથી તારા દુઃખમાં મોટો ફીલાસો મળે.

પેરીન—એવી તે શું ચીજ છે ? લાલો હું કાફી પીઉં છું (પેરીન એ ઘોટ કાફી પીએ છે). જો શેરીયાર ગયા પછી આ દોજખી ધામમાં મારા મદદગાર હોય તો તમેજ જો.

હીરજી—લે હવે એટલી છે તે પુરી કર.

પેરીન—નહીં બસ હવે મને માફ કરો તમારો ઉપકાર થયો, પણ હું એમ પુછું કે શેરીયાર હમણા હાં આવતો જણાતો નથી ?

હીરજી—તે બહોળા રોકાણનો ધણી તેને હાં થડી થડી આવતાં કેમ પાલવે ? વળી હેઠની સખત મનાઈ, એવો પ્રહેલે પગાર લેવાને મહે આવતો હતો હમણા તો ભલા ધનેતરો એની સલાહ લેવા જાય, શેઠના તો નાખનો બાલ થઈ પડેલો છે.

પેરીન—હા એ મારા બહાલાએ હુંક અરસામાંજ ઘણા બેકાર જરથોસ્તીઓને ધંધે લગાડી દીધાછ.

હીરજી—છે તો ગરીબ માઆપનો હીકરો; પણ હીરોજ પેદા પડેલો. અરે એને હીખવાની તો એટલી હિલટ ને કાળજી હતી કે ધર આમજ હારી બત્તી નહીં મળે તે ગ્યુનીસીપાટ્ટીના ફાનસ આગળ ઉભો રહીને વાંચ વાંચ કરીઆ કરે.

પેરીન—હા બા જેને શીખવાની કાળજી છે તે હજાર દુઃખ વેડી શીખે છે. એ કળ્ત ભોગવી શીખ્યો તો ખુદા રાખે દેશને અને કામને ઉપયોગી થઈ પડ્યો.

હીરજી—એ તો કહે કહેને એમજ કહે કે મારી પેરીન માફ દુઃખ જાણતી નથી અને શીરાઝ હેઠની મોહોકાણમાં મને ભરાખર જવાબ આપતી નથી.

પેરીન—હું શું કરી શકું ? મારી આવી કબસ હાલતમાં એ બહાલાને કશો ઉત્તર આપી શકતી નથી.

હીરજી—(એક ચીઠ્ઠી સાથે પડીકું આપી) લે માથે હવે હું જાઉં છું
જો એટલાથીથી તારા જીવને ટાઢક વળે તો હું દાદાર હોરમજનો પાડ માના.

[હીરજી ત્રે હપાડી ચાલ્યો જાય છે, પેરીન ચીઠ્ઠી પરના અક્ષર
જોઈ ખુશ થતાં તે ચીઠ્ઠી આંખમાં દાખી પછી પકીસ કરે છે.
પછી પડીકું છોડી જોતાં તેમાંથી કુલનો હાર નીકળે છે તેથી
વધુજ ખુશાલ અને છે, ચીઠ્ઠી વાંચે છે.]

“આ જોહાનનું મારું સુખ તે તું મારી વહાલી માઠી પેરીન. તને મારા
તમામ ખુસાલીના હિભરાઓ અંતઃકરણમાં સમાવી ફક્ત એટલુંજ જણાઉં
છું કે તું તે રહેમવંતા રખ હપર બરસો રાખી તેનીજ બંદગીમાં મશગુલ
રહેજો. હું જો ચાહું તો આ ઘડીએજ તને છુટી કરી મારી પનાહમાં
રાખું એમ છું, પરંતુ તેમ કરી એક દોષખી દૈત્યને દુશ્મન બનાવવા
માંગતો નથી. આપણે તેની લુચ્ચાઈના બહોળા બળથી ડરીને કળથીજ
કામ લેવાનું છે. હવે તું વહાલીને મારા જીગરના બીતરની હજારો બલી
દુઆવો સાથે આ એક તાજા કુલનો હાર મોકલું છું તે મુજ મુશ્લીસની
સાલગ્રેહના આજના શુભ દિવસે સ્વીકારજો. મારી વહાલીને વખત આવશે
ત્યારે હીરા મોતીના હારો પહેરાવસ. હું મુરખખીજી ચઝદેજદને વારંવાર
મળતો રહું છું. તે પણ ફક્ત તારી યાદના ટવળાત સીવાય બીજી રીતે
સુખી છે. મારા શેઠ શીરોજો હજી સુધી મારો પગાર આપ્યો નથી તે
લેવાને મને દુરસદે એક દિવસ આવી જવશ. મેં તું વહાલીને શીરોજ
શેઠની બાબતમાં જે સલાહ આપી છે તે માફક ચાલજો, જરા પણ
ડરતીના આ જમાનોજ ફંદ ફીતુરથી ભરપુર છે. હું આશા રાખું છું કે મેં
મોકલેલી બેટ તને પસંદ પડશે.

લી. સદાનો તારોજ શેરીયાર.

પેરીન—ઓ મારા જીગર, કાંય નહી પસંદ પડે? એ તાજા કુલના
હારમાં જે ઇજત સમાએલી છે તે હીરા મોતીના હારમાં નથી. એ હાર
દીલખુશ રાખી દેમાગને તર કરે છે. એ હારથી કાંઈનાથી જાનને કસી
હાણી પુગતી નથી, મગર મોતી ને હીરાના હારો પહેરનારાઓના બાજે
વખતે મળાં રહેંસાઈ જાય છે. તાજા કુલનો હારો ફકીરની ઝુકડીથી તે
અમીરના મહેલ સુધી પોતાની સરસાઈ ભોગવે છે, અને મહાન પીર
પેગંબરો પણ એને ઇજતથી રાખે છે. તેઓ તો હીરા મોતીના હારો તરફ
કાંઈને જોતાં વટીક નથી. (કાંઈના પગલાં આવતાં સમજાય છે)

અરે પેલોજ કમજબત આવતો જણાય છે, ઝો ખુદા, તું મારી ઇજ્જત રાખજે, શીકર નહી હવે તો શેરીઆરની સલાહ મુજબ એક ખુદા પસંદ કામ કરવા માટે થોડાં ચરત ચંદાવી શીતુર કરવાં પડે તો તેમાં પાપ નથી અને તેમ કરવાથી એ પોતાની મેજે મારો પાછો છોડશે. (શીરોઝ ખુદા આવી પુગે છે.)

શીરોઝ—કેમ પ્યારી પેરીન ! હું ધારૂ તારા હૈયામાંથી હેરમંદ નીકળી ગયો હશે.

પેરીન—મારા હૈયામાં તો હરદમ ફેરતાનોજ વાસો રહે છે પણ હવે થોડા વખત માટે હેરમંદનેજ પંપાળી રાખવો પડશે.

શીરોઝ—(પેરીનના માલ પર આંગળી મારી) એડી છોકરી, ચાલ હવે તો આપણા લગન ઘણાજ નજીક આવી પુગાં છે; એક મેરે આશીરવાદ નંખાય કે બીજી મેરે તુ કુલ મીલકતની વારસ થશે.

પેરીન—(બાજુએ) હવેજ એને બેહેકાવવો પડશે (જાહેર) હા ત્યારેજ આપણા જીગર માથે જીગર મળશે.

શીરોઝ—પ્યારી ત્યારેજ મારી પરેશાની ટળશે.

પેરીન—ઝો હારે મરું મારી બી મુશકેલી ટળશે (પેરીન જાણી ખુજ પોતાના હાથનાનો રમાલ હેઠળ નાંખી માગે છે) જરા રમાલ આપો તો ?

શીરોઝ—ઝો મોટી ખુશીયા. (મહા મુશીબતે વાંકો વળી રમાલ આપે છે.)

પેરીન—(લાડ કરતી હોય તેમ ખભામાં પકડી મજબુત હીલાવતાં.) હંથ પ્યારા હવે લગન જલદી કરો તો સારું.

શીરોઝ—(બાજુએ) બાપરે ! છુદાપા તારું સત્યાનાથ જાય એવો પ્યાર મારી જહદીમાં કેમ પાલવશે ? (જાહેર) હારે હું પણ જલદી લગન કરવા તૈયાર છું.

પેરીન—(વળી રમાલ હેઠળ નાંખે છે.)

જરા રમાલ આપશો ?

શીરોઝ—તોબા તોબા એ કેવો સીતમ ?

(વાંકો વળી રમાલ ઉચકતાં ગુટણ પકડી હેઠે છે)

પેરીન—(પરીન રમાલ લેતાં) વહાલા તમે મારા રાજા ને હું તમારી રાણી.

શ્રીરોઝ—તું છેજ મારો રાણી, હું ક્યાં જરાઉછ તારી પાસ પાણી? (કંટાળીને ખુરસી પર બેસે છે, પેરીન તેના ખોળા પર ધપ દમ બેસી જાય છે, શ્રીરોઝનું ગુટણુ ફુખવાથી ખુમ પાડે છે.)

શ્રીરોઝ—બાપરે અરરર, આ કોમ અજબ દુકતી છે, અરે પણ મારો ઉમરનો તો ખ્યાલ કર? મને ગાઉટનું દરદ છે તેનો તો વીચાર કર?

પેરીન—એ બધો ખ્યાલ મેં તો પહેલેથીજ કીધો હતો, પણ તમે મારો ઉમરનો ખ્યાલ નહી કીધો હોય તો હમણા કરો, શું હું જરા રતી પ્યારખી નહી કરું કે?

શ્રીરોઝ—શું હું તારા પ્યારથી દુઃખી બનું કે?

પેરીન—ઉઠો જરા ફરો હરો, એમ બેસી રહેવાથી તમારા ગાઉટનું દરદ વધું જોર પકડશે (શ્રીરોઝ કંટાળી ઉઠે છે.) બહાલા આપણે તો સાથેજ રાહડોંગે જઈશું વળી લાંબો વોકખી લઈશું, મોટી મોટી હોલ પર ચઢીશું સાથેજ નાચકુદ કરશું.

શ્રીરોઝ—હા સાથેજ મરીખી જઈશું, સાથેજ દખમે ચઢીશું.

પેરીન—(વળી પોતાનો રમાલ હેઠળ નાખી) પ્લીઝ જરા રમાલ આપશો?

શ્રીરોઝ—(કંટાળીને) કાંચ હેરાન કરે છે? તોખા પાંચ પાંચ મીનીટે રમાલ? (હિંદળથી રમાલ લેવા જતાં ફસડાઈ પડે છે.)

પેરીન—ઓ મરેરે બલા જાણે કંઈ લાગુ કે? (પેરીન શ્રીરોઝનો હાથ પકડી ઉઠાડે છે.)

પેરીન—ચાલો હવે જરા આરામ કરો, આપણે હવે એક સમી સાંજે પ્યાર કરીશું.

શ્રીરોઝ—હવે ખુદા ખાતર તારો રમાલ ખીસામાં મુંક હુ તો બે દિવસ ખુરતો આરામ લઈ પછીજ પ્યાર કરત, અગર જો એવો પ્યાર ચાલુ રહ્યો તો તું મને જરૂર ખાટલે નાંખશે.

પેરીન—તમારા બોલવા ઉપરથી સાફ માલમ પડે છે કે મારા ઉપર તમારો મુદ્દલ પ્યાર નથી.

શ્રીરોઝ—(ગુસ્સાથી) મેં તને એક અશરારી આરત સમજી આ જંગલ માથે ઉઠાવી, પણ તુતો બડી હરામખાદી નીકળી.

પેરીન—હાં અ મોટું સંભાળો, આખર તમારી વાધરીની જાત પર ગયા કે? શું ત્યારે તમે લગન નથી કરવાના?

૨૧) "ફેરરીટ" માં આવતી બહેરાવ ખીબા ૧૦ માર્ચના નેટલી અસર કરે છે.

શીરંજી—(ખરાડ મારી) જા નથી કરવાનો, છોકરી તે જાણી છુટી મને હેરાન કીધો, તારી આવી તુફાની ચાલથી મને ખુલ્લું માલમ પડેછ કે તે ફક્ત મારી મરફરી મળખ કરવા ખાતરજ ખોટો પ્યાર બતાવ્યો છે, પણ માદ રાખજો એ મસ્તાન ફુકતી કે એ મળખનો હું બ્યાજ સીકે બહો લેવશ. (શીરંજ અતી ઝનુનમાં દરવાજો ખંધ કરી ચાલી જાય છે)

પેરીન—ઓ ખુદા હું શેરીયારની સલાહ મુજબ ચાલી તો ખરી પણ એ નાતરસ ચંડાળ કોણ જાણે કેવી આફત વરસાવશે. (પડદો પડે છે.)

મકન ભાણુકીનો ફારસ.

(લથડ પથડ કરતો છાકટો ફીરંગી દારની બાટલી લઈને આવે છે.)

ફીરંગી—ચહેરે. આપુણુકો કાણુ પુછતા હાઈ, આપુણુ સોરો લેતા હાઈ, જખ ગોંયાકા ગોવન્ડર ખન જતા હાયરે, આરી આપુણુ સોખકા માર માર કે દમ નીકાલતા હાઈરે, માઝો સોરો કીતી ખોરોરે?

(બાટલી છાતી પર વળગાડી)

[બાટલીને કીસ કરે છે, પછી લથડીયું ખાઈ હેઠળ પડે છે, એટલામાં ભાણુકી માંચા ઉપર ગાંસડી મેલી આવે છે, તેણી ઉપર જોઈ ચાલતાં ઠોકર ખાઈ તૂટી પડે છે, પછી હાંડકાં પાંસળાં દાખતી ઉઠી ફીરંગીને ગાળો દીએ છે, ફીરંગી ડાળા કાઢી ભાણુકી તરફ જુએ છે.]

ભાણુકી—મુઓ મજાણુ ગીઓ, એ કયાથી નડવા આવવો? હાય હાયરે મારી છાણુએ મને કેવા ખાચ્છા છગન કરીને છુરતથી મોકલેલી, પણ બિલાડો મુઓં આડો ફયરો તેની મોહકાણુ નડેલી, એને મુવાને કોઈ, નીહ જડેલી તે મને પાડેલી. (ભાણુકી તરફ ટીકતો ફીરંગી આસ્તે રહી ઉઠે છે)

ફીરંગી—ચેહેરે તૂમ ગાળી કાયકુ દેતાયરે, તુમ બોડા લવલી મોડામ હાય, તુમારા નામ કયા ?

ભાણુકી—મુઆ નામ છાતે તુને છુ કામ છે ? માફ તો નામ ભાણુકી મુકેલું.

ફીરંગી—ભાણુકી મુકેલું ! બોડા લોખાં ચૌડા નામ હાયરે, વાહ (ખટાકા મારી છાતી પર હાય ફેરવી) તુમ બોડા અચ્છાવાલા મોડામ હાયરે.

ભાણુકી—મજાણુ મીઓ હું બકે તે હમજ હોની પડતી મલે.

ફીરંગી—ચેહ આપુણુ ખરાખર તુમકો સમજાયેગા, સોમજેરે:—

(કંઈ ચેતક લગાડી રાહ.)

ભાણુકી તુમકો ભાણુકી તુમકો આપુણુ,
લે જાએગા તુમકુ ગોવાંકા મોડમ બનાએગા-ભાણુકી.
તુમજો નહીં આતા તો આપુણુ મોર જાતાં,
આરી તુમકો ગોવાંકી હાકુસ ખીલાએગા;
તુમકો દોમણુકી લેલી બોનાએગા-ભાણુકી.
જો સાદી બનાતા તો ક્યા મોસ્તી અતા,
હાંરે તુમકો કાણુકા દાર ખીલાએગા;
તુમકો ગોવાંકા મોડમ બોનાએગા-ભાણુકી.

ભાણુકી—મુઝો પાધડી દારો, લખોટા જેવા ડોરા કાઢી જોયા કરતો દેખું, નાછવા દેરે મારા બાપ. (એટલું કહી ભાણુકી નાશી જાય છે.)

શીરંગી—(રડતાં રડતાં) અંહંહંઅંઅંઅં અરે હાથરે ભાણુકી મોડમ ગોવારે ગોયા, હમારા લવણી મોડમ ગોયા. (નીટ કાંઠતાં રડતાં લથડ પથડ કરતો બોલતો જાય છે. ‘આપુણુ એસા સુરતી મોડમ કોખી નહ દેખા.’)

જાહેર રસ્તો.

(મકન જનર લઈ દાખલ થાય છે. અને પોતાની હાલત પર અફસોસ કરતો જણાય છે.)

મકન—અરે પરમેહર બાપ, મેં હું કોધા પાપ, કે મારે ગજવે મુછકો કાપ ને નોકરોનોજ માધરો બાપ, એલી કહેવતમાં છે કે દરજનો દોકરો હીવે ત્યા હુધી જીવે—અરે જીવે ત્યાં હુધી હીવે, તેમ છેલ્લે મછાણુમાં જાય ત્યાં હુધી બધ કામ કામ ને કામ, કાંથી મજે આરામ ? વળી આજે એજામાં પુરી મારી હેઠાણીની મઁઘી આવેલી તે તીની બેનને કાપીને રાંધવાની છે—અરે બેન આવેલી તે મરઘીને કાપીને રાંધવાની છે—થહે થવાનું એહે તીવારે, અરે બીજુ તો બધુ રીલું પણ મારી ભાણુકીનું કાગર આજે તથુ દહાડાનું આવેલું તીજો ની વાંચેલું, જોઉં તો ખરો એ ધણી મુછ હું લખે છે (હેજળ બેસી ગજવામાંથી કાગળ કાઢી સરનામું વાંચે છે.)

મારા હેતવંતા મકના તે તીના બાપા છોમલાના પોયરાને એલી કુરતથી બકબક કરતી ગાસ્તી જતી છે તીમા થઇને હિમરગાંમ રહીને નારગોળમાં જઇને શીરાઝ શેઠના ઘેરમાં પાછલે બારહે રાધણીમાના ચુલાહે

પુગે, તારી પહેલી ધણીઆણી માણુકી પછીની બીજી વખતની બાણુકી તરફથી પુગે. (સરનામુ વાચતાં કંટાળાને)

મકન—ઓ તારા બાપનો બાપ મરે એ કાગરનું છરનામું કીધેલું કે જમનાથ જોહીનો ટપકો? હવે કેમ નીં આપુ એને ટપકો! અરે આમળ હોતે તો મેલી દેતે (આમળાથી કાતરની ધસારત કરી) એને ચપકો, પછી બધે જોઈએ તો કરે છણકો, એ છરનામું એવું કરી મુએલી તો કાગર વાંચતાં તો હાતહે કાઠાની પડહે (કામળ કાઠી વાંચે છે) જ વખત—છીરી નારજોળ બંધરીએ મહા કુલછતામાં મારા હઠરાના પોચરાને મારા ખુખ્યાના બાપાને મારા માટી ચતા મકનાને માલમ ચાય કે હું, પોમ દીહે તુને મળવા આવવાની છું (ઓઢીઅન્સ તરફ જોઈ જોલે છે) એહા! પોમ દીહે એટલે કાગર તથુ દહાડાનું આવેલું ત્યારે એ તો આજેજ આવી રહેવાની (કામળ વાંચે છે.)

હું તારે હાર છુરતી જોર અને તીખા તીખા તરેલા લેવટા ને તાડીના રોટલા હજી લાવા. આપણે જાતે મળી મજાક કરી ખાણું. હવે તું મને ઘડી ઘડી મારીયા રખે કરતો ને હવે તું હેઠને ત્યા ધણી ચોરી કરવાનો લોભ રખે કરતો, પણ જો તાલ ધાવે તો એક હોજી હાડી તથડાવી મેરે કરી મુકજે. માફ લુગડું ફટી ગીએલુ છે ને પુણ્યા પટેલની નાતરીમાં જાવાની છે. તે પહેરી જાવા (કાગર ઘડી વારતાં કંટાળાને જોલે છે) હવે તારા પરમેહરને હું કહું, એને કોઈ મથલુ ની તે મારી વેરે આવું જૈફ પેદા કીધું (એટલામાં મકનનો દોસ્ત છીબો અજર લઈ આવે છે.)

છીબો—જાહેબજી.

મકન—છેકીન. (સેકહેન્ડ કરવા—હાથ લંબાવે છે છીબો ખ્યાન નથી આપતો.)

છીબો—જાહેબજી.

મકન—છેકીન (છીબો ખ્યાન નથી આપતો.)

છીબો—(હાથ પકડી ખેંચીને જોલે છે) છજરા લાવની છેકીન પાધરી કરેકેતી? કેમ હઠરા મકના મજેક તરેકનો બેઠો તે પરવારો ગીએલો કે?

મકન—ચાકેલો જરાક બેઠો લાઇ, અરે પરવાર તે કીશાથી મલે, આજે તથુ દહાડાનું ખુખ્યાની માયનું કાગર આવેલું તે વાંચવા બેઠેલો.

છીબો—(હસીને મકનાનો બરડો ઠોકતાં) ઓ તારી, તારી જૈરીતો ધરા આવી રીહેલી (આમળા બતાવી) જડકના ચોરામાહે રડતી બેઠેલી દેખું.

મકન—(અજબ થઈને) રડતી બેઠી છે? કીધા તેના બાપનું રડવા બેઠી.

છીબો—એ તો બેરીની જાત માથે પડે છને કંઈ ની જડે ત્યારે અમથી અમથી રડે નીતો ગરે હો પડે.

મકન—(પ્રશ્નાશ બની) જોઈએ તો રડે ને જોઈએતો હજી પશુ મને તો જાત્યુ ખાવાની મજાહ પડે છે એ સલામત આવી પુગી એજ બહ છે (ટચાકડી ફેડી ખુશમાં આવી ગાયન માથ છે.)

(૨જી બાહ એ રાહ)

હા જાણકી આવી જાત્યુ લાવી, ખાવાની બહુ મજાહ પડ છે, આહા કેવી આવી લેવટા લાવી વળી કોઈ આવીને નડછે.
કારસ.

ફારલો ચાંપતાં લેવટા ખાતાં રખેને કાંરો સોકાઈ જાય,
જાણકી આવતાં ગરબડ થાતાં શેઠ રખેને બહુ છડાય;
હજાવીને, ખેલાવીને, છઠની છાત રહું છું હાલ,
કીધું જ્યારે એવું ત્યારે વરછ કાયડાં છારાખાર.

છીબો—કેમ કંઈ બહુ ખુશીમાં આવી ગીએલો ?

મકન—ખુશીમાં નહી આવે? મામનું જાત્યુ કોને ની મમે ?

છીબો—જાઈ જશે તારી જાણકી હાથે જાત્યુ ખાધ મજાહ કરજો પશુ મને જરાક જનરનો હજાખ કરી આપ. તું જાણે તો ખરો કે હુતો ડાબે પગે ફારછી ને જમણે હાથે દગ્ગીછ છીબેલો, જામ છું વાત કહું, મારા વખતમાં જાણો મહેતો હતો તે જૂલો પડી બીમપોર જાંગી ગયો ત્યાં તેના ભોગ ફરી વળેલા તે જમરડા જેવું જગન્દર નીકળ્યું તે જામલો બહતે પુગી ગીએલો.

મકન—અરે તારા જગન્દરનું છત્યાનાછ જાય બહુ ખોટું થીએલું.

છીબો—વળા તેની જગાએ પાડ્યો મહેતો આપવો, તેને પોરખંદરના પપેટા જેવું પાડું નીકળશું તે પઢંરપુર જઈને પહોંતો થઈ ગયેલો.

મકન—(મજાતક પર હાથ માડી) અરેરે ગરીબ જસારો પાંડયો.

છીબો—વળા પાંડયાની જગાએ માલીમથી મગન મહેતો આવવો

૩૦] આવી ૧૨ છુટા, ૩. જેનો મનીઓરડર કરવે ૬૨ માસે થર જેઠા પુખ્તીશુ

તે મજબુત માથે પછડા તીને મછાની કાઠરે મુંબઈ મતાર પાંખડીએ મોકલી આવ્યો.

મકન—હું થીયુ છછરા, માલીમ ને મમન ને મદો ને મંબઈ મતાર પાંખડીએ તારા બધા એ મ. મ. ક્યારે પુરા થવાના ?

છીમો—છાંબળનો ખરો. તે મંબઈમાં તીને જેમ તેમ માર્ય મહીનો કાઢીરો ને મે મહીનામાં મરહીની માંઠ નીકળી તે મંગળવારે મધરાતે મરી ગીઓ એટલે હુતો મકઈ ખુટા જેવો રહી ગીએલો, પછી છીખવાનું માડી વાયફ.

મકન—બહુ હાફ થીયુરે, માડી વાઈરો, ની તો તું છીખવા જતે તો કાશ્ય જાણે કેટલાક માછતરો એમ બધે રવડી રજળી મરી જતે.

છીમો—ચાલ બાઈ વેકની તો વખત થઈ ગીઓ મારી બાઈ જુમ પાડહે.

મકન—અરે બેહરે બેહ, એ જુમ પાડીને જાવાની કહાં ? આખર કરીને આપણાજ કાલાવાલા કરતી આવહે એમ તો હું તાડીના માંડવા બણી હેરીયું લેઉં તો મારી બાઈ વાટજ જેમા કરે, બધું થાય તો માર દીએ તેથી હું મકનો ખીએ ? છટ, વાફ હવે તારો હજાબ હું છે લાવ બેઠ કરી લાખું.

છીમો—જેની બાઈ તથ્ય આને પાયલી હાક લાઇવો ને તથ્ય ઢ્યુએ રતલ મીહું લાઇવો ને છે તે કરીને અઢી ઢ્યુના અરધો ફરો અડુખરા લીધાં.

મકન—તીમાંજ તું અડુખરો રહી ગીઓ, જે ત્યારે જાણે તથ્યને તથ્ય છ થીયા.

છીમો—પથ્ય છ હું થીઆ, આના થીયા કે પૈહા થીઆ ? એતો લાય બહુ માથા ફટ પડે, એની બધી વયદી કાઢીને છરવાળો કરવાનો તે એમ હિતાવળે ની કરાય, જે પાંચ કલાક જાય ની તો છ પાંચ દહાડા હો થાય ?

છીમો—તારાથી હું રડાય ? જે વઈદી ન કદમ તો હરવાલો કેમ થાય ?

મકન—મર મુઆ અપટ, છોડ વૈદી વયદી ફેયદીની ખાલી ખટપટ, હું તને એમજ હરવાળો કરી આપું. (આંગળાં ઉપર ગણે છે) તથ્ય ને તથ્ય એક બે ને તથ્ય ચાર પાંચને છ, ત્યારે જાણે છગડીયાનો છ તીની વયદી આવી છ, એ બધું છ છને છજ આવીયા કરવાનું.

છીમો—મને જાણે બજાર લાવવા આઠ આના આપેલા ત્યારે છ કેમ આવે, હંદા મળી આઠ આવવા બેઠએ કેની ?

મકન—(જરા વિચાર કરીને) હંઅ હમયજો હમયજો, હવે હંદી

ખટપટ જવા દે એ હજાબ એમ ની મલવાનો ને ઘડી ઘડી હજાબ કયો બાપ કરવાનો, તું તારી હેઠાણીને એમ કહેજે કે હાક મીઠું ને અકુબરાં લીધાં એટલામાં પેલા પડી ગીઆ તે જરતા ની મલે.

છીબો—(ખુશ બની) અરે વાહરે મકના તુતો જખરો ફુછીયાર ખખરદાર નીકધરો ખરો, તું તારા બ.પનો બેટો ખાછી તાલ જમાવી.

મકન—હા પશુ ઘડી ઘડી એમ રખે કરતો. હંઅ મહીનામાં બે વખત પેલા પડી જહે તો ચાલહે, નીતો એમ રોજ પેલા પડયા કરહે તો તારો ટોટો ધરહે ને તું મછાનનો રસ્તો પકડહે.

છીબો—અરે હુ એમ પુછુંકે કે આજે વાર છું થાયેલો.

મકન—અ, આજે વાર તોઓ તુ બોલની જોઉં ગીઠ કાલે છુ વાર થઇ મએલો.

છીબો—તારે જત્યાનાછ જય તુજ બોલની જોઉં આવતી કાલે છુ વાર થવાનો ?

મકન—ભાઇ વારનું તને છું કામ છે

છીબો—ભાઈ બહુ મોટું કામ છે જોની આજે એક તુને વાત કહેવાનો છે કોઇ આગળ બોલતો રખે હંઅ.

મકન—કહી લાખ, ની બોલું, ની બોલું, આ મારાં મોઢાનુ તાણુ નીંહ બોલું.

છીબો—(વિચાર કરીને) કેહુ કે ની કેહુ ? કહી લાખવા દે, ની તો હંધ ની આવહે. (મકનના કાન આગળ મેહું ધરી) જો જીવ જય તો બોલતો રખે, કાલે હું મારી અદરાઇલીને ઘેરે જવાનો છે, તે ત્યાં જય વાત છું કરા તે જરા છીખવની ? તું જાત જાત જૈરીનો માટી એટલે હંન્દુ જાણે.

મકન—જોની ભાઇ તું એક નંજરનો ગધેડો અપ્પટ છે તેથી હુ એ ખટપટમાં ઉતર તો ખીજ નંજરનો ગધેડો બનું, વાજતે જો તુ હાહરે જય તીવારે મોટું અપ્પટ ના રાખતો બહુ તારે એટલુંજ કરવાનું કે દીલમાં ખુરાઈ, મોઢે ભટાઇ ને મજવામાં મીઠાઇ લઇને જવાનું.

છીબો—મીઠાઇ ની મલી તો ચણા ચાલહે કે ?

મકન—ચણા હઉં ચાલહે પશુ રહેલો વટેણા વાવહે તેનું કેમ ?

છીબો—તારે રાખ્યે જેમનુ તેમ ચટાઈ પર બેઠીને ભટાઇ હાંકીને મીઠાઈ આપીને મઝાક કરજ, લે ચાલ હવે બહુ વખત થઇ ગીએલો.

(મેહ જણા જવા કરે છે એટલામાં બાણકી અંદરથી યુગ મારી મકનને બોલાવે છે)

બાણકી—ઓ યુખાના બાપા. ઉભો રહેજેરે એ ઉભો રહેજે એ.

(છીમે ચાલી જાય છે મકન ઉભો રહે છે. બાણકી દુખી હીલે દાખલ થાય છે)

મકન—(બાણકીને જોઈ પ્રશ્ન થઈ) વાહરે મારી બાણકી કેવી બ ગે હાડકી ?
(અજબ થઈ, એહે તું રહેલી જેવી કેમ ?

બાણકી—(પોતાના હાડકાં દાખી ગમગીન બની) પડી ગએલી તેમ.

મકન—(નીરાસ સાથે ગુસ્સે બની) ત્યારે બાણકી નીં લાવી કે ?

બાણકી—તે છું કરું ? મારાં હાડકાં પાછરાં બાંગી ગીઆં, મુઆ પેલા છ કટા કીરીછતાને આંત્રી મારી પાડી લાખી, તે આખા બાણકીની કચરી કચરી થઈ ગઈ, લે જાબળ હવે (બાણકી ગાય છે.)

(મોક્ષ બદન ઠા કારણ—એ રાહ)

છગન કીધા મારી છાણુએ ને છુરતથી મને કાઢીલ,
બિલાડો મુઆ કુધરો તેમા મોહકાન વાલીલ—છગન.

મકન—પછી.

બાણકી—

છાકટ મુઆએ ઘેરી લઈ મને ભંડાર વાડામાં પાડીલ,
બોરની ટોપલી ગળગાવીને લેવટાની મોહકાન વાળીલ—છગન.

મકન—પછી ?

કમ્બર મારી લુલી કરીને બાણકીની જાતની રાખીલ,
મકના તારી મોહકાનથી હાડકાંની થઈ ખરાબીલ—છગન.

મકન—બોર હજી પડી ગએલાં કે ?

બાણકી—અહવે.

મકન—પેલા તીખા તીખા લેવટા હજી નાખી આવેલી કે ?

બાણકી—અહવે.

મકન—અરે તારો બાપ મરે તારો, બધુંજ અહવે અહવે કરી મરે તે છછરી આંધરી હતી છુ કે તે કીરીછતાન તારા ઉપર પછડો.

બાણકી—તે ની પછડો, આટો મારી આટો.

મકન—(મેઢાંના ચાલા કરી) આટી મારી આંટી (દાંત પીસીને) મરે તારો માટી, તુ બહુ મઝેલી છે શટી, દુરરે મંઘાય બધી ખાટી, એ તું પડી ગઇ ત્યાંજ મરી જતે તો મને એટલો હંતાપ ની થતે (છાતી કુટીને) હાય હાયરે મારા ભાત્યા (દાંત પીસીને) એવું થાય કે તોડી લાખું તારાં દાંત્યાં, એમરે મારાં બેર ને હોયરે મારો રોટલો, એવું થાય કે તારો પીખી લાખું ચોટલો.

(મારી આશાની દોરી એ રાહ.)

મારી આછાનું કીધુ તુએ લાંગાણ,
અરે લાંગાણ લાંગાણ લાંગાણ—મારી.
છુરતથી આવી લેવટા ની લાવી,
વાળી છું તુએ એ મોહકાણ—મારી.
લેવટા જો ખાતે તો છરગમાં જાતે,
દરકાર વગરની છે કુવડ જાંણ—મારી.

ભાણકી—(મેઢે અવાજે રડીને) બહરી મરે તીની બલ શીકર, બહુ ભાત્યુ જોઇએ મુઓ પાધડી ફાટો.

મકન—(દાંત પીસીને) અરે કરી લાખુ તારો લછન આટો, ચુપરે હાણું ન બોલ, નર જાણે શટું ઢોલ, બહુ ખાઇ ખાઇને ભાણા પટેલની ભેંછ હરખી થઈ રીહેલી છે.

ભાણકી—મુઆ તારા ખાપને ત્યાંનું ખવાડતો એછે, મારી મા વાલની દાર ને રોટલો આપે તેમાં હઉ ભાગ્યો થઇને બુખી રાખે.

મકન—(બરાડ મારી) ચુપ રહે પુણ્યા પટેલની પાડી ને જ્યાં જઈ તાં આડી.
(ભાણકીને મારે છે)

(રોવા તાડી દાઢી—એ રાહ.)

ભાણકી—મુઆ રોજ ને રોજ મારી મારો કમડો કાઢે,
કમર મારી છુલો કરીને બહડો તુ ફાડે—મુઆ.

મકન—ચુપ રહે નીતો તારો કરજ આરો લછન,
એક બીલ જો વધું બોલી તો હયાં છે બહો મકન—મુઆ.

ભાણકી—ફારૂ દીચીને મુઓ આવેને કુમ મલીદો આપે,
કેઈ પરમેશ્વરનો લાલ મળે તો તારી ગરદન કાપે—મુઆ.

મકન—(માર મારતાં)

બોલ હવે તુ દહે છું છછરી ઝાઝી કરે જો વાત,
કુટી લાખી તુને હું ને મારી લાતપર લાત—મુઆ.

ભાણકો—નહી બોલે નહી બોલ જવાદે તુ મને,
હવે મારી માને ત્યાં જઈ રહેવા બહુ ગમે—મુઆ.

(છેલ્લી કહી ગાંતાં ભાણકી રડતી રડતી ઝડપથી ચાલી જાય છે.)

મકન—ગમ છછરી ચાલી ગમ છછપેછયલ ત્રેન જેવી કાછ નીકલી
મમ. (ઓઢીઅ-સ તરફ જોઈને) અરે યારો છું હછો, નો હછો, મારા કલે-
જમાં હોર પડે, મારા આતરડાં વળ ખાઈને તુટી પડે (કંચે જોઈને) અરે
પરમેહર, આજે મારી આગલી બધરી ભાણકી યાદ આવે, હાય હાય ભાણકી,
હુ છું જાણું કે ભાણકીની તોફ ઓલવી દુઃખમાં પડા? હવે જોઈ જનકો
માટે વિચાર કરા!

દોહરા.

ભાણકીને છોડી ગયો ભાણકી પર લોભાઈ,
ભાણકી તો એવી મળી કે ભાણકી ગમ વિછરાઈ.

(મોઢા પર હાય ઢાંકી નીચુ જોતો ઉભો રહે છે.)

(પડદો પડે છે, ત્યાર બાદ ફરીને બાહેર આવે છે. બીજી
તરફથી હીરજી આવે છે.)

હીરજી—અરે તું તારની વાત યઈ હું કરે? કામનું ડેકાણું ની મલે,
શેરીયારને તો કામ છે. સામન હઉ નુછવાનો પડી રહ્યો.

મકન—મકનો હું મરહે કે માદો પડહે? નીરે બાપા મારાથી ની બનહે.
હંતો ફેરા આંટી પર રહેલો, મારાથી બેવડું કામ ની ચાલજો.

હીરજી—ત્યારનો હું કુપ્પા કરે, બજાર લાઇવો કેની? એ રડતું થું
કાણુ? હાનું જોખમાર? મરબડ કેથી?

મકન—હીજા છેટ, છું થીયું, હંદું હાતેજ પુછી મરો તે કયા
જવાબનો છવાલ આણું?

હીરજી—બજાર લાઇવો કે?

મકન:—હંદું, નીક. (રડે છે)

હીરજી:—ત્યારનો હું કરે?

મકન:—ફફડ ચટક.

હીરજી:—એ રડતું થું કોણ ?

મકન:—ભાણકી.

હીરજી:—અધુ ગેંધયાઈ હાંનુ થતું હતું ?

મકન:—મારી બધરીની મારા મારીનું.

હીરજી:—તેની એટલી બધી મરખડ કેવી ?

મકન:—માટીએ બધરીને મારી તેવી. ઇજા હેટ હતો એમ છે કે એ વાછણુ હોય તે બબડે ને એ મનીષ હોય તો એકમેક ઉપર ગમડે, હાલિવે.

હીરજી:—એ બધી લાહેરી છોડીને હીધો પાધરો બકી મર.

મકન:—હાયરે મારી બોરની ટોપલી. (રડે છે)

હીરજી:—હું થયું કોણ મરી ગયું.

મકન:—અંહંહ (રડતાં) ની તરેલા લેવટા.

હીરજી:—હું કોણએ તને માર્યો ?

મકન:—હું ભાત્યાની ટોપલી.

હીરજી:—અરે પણ હું થયું તે બહોં મરની ?

મકન:—જુઓની ઈજા હેટ, વાત ઈમ થયેલી કે મારી બામકો થતી ભાણકી છુરત આવેલી.

હીરજી:—વાઈ પછી ?

મકન:—પછી તો ઠેછણુ કણથી આવતાં રહતા કણ પડી ગયેલી, થીયું એમ કે છછરીનો કરીછતાન છાટકો છાહેબડો પડેલો તીની ઉપર ઉપર ભાણકી પડેલી, ને બધું છુંદી માઈરું, અહિવે. હાયરે મારી બોરની ટોપલી, બોઈરે મારા તરેલા લેવટા હાય, હામ, મારા તાડીના રોટલા.

હીરજી—પણ તારી ભાણકીને તો ઝાઝુ નથી વાગું કેની ?

મકન:—તેને તો ઝાઝુ ની વાગેલું પણ ભાત્યાનું છત્યાનાછ પામેલું, તે લઈ કરીને છછરીની મેંજ જરા કમર બેવડી કરેલી—અહિવે.

હીરજી—તાઈ સત્યાનાશ જાય, બધરીને મારવામાં તમારા લોકો જજરા.

મકન:—માઈ નીતો છું એની પૂંજ કરું ? મારો હરખ બધો મટોડામાં મેલવી લાઇખો.

હીરજી—તાઈ એટલું બધું તે હું નુકશાન કીધું જે ?

મકન:—અરે ભાત્યાની ટોપલીનું છત્યાનાછ વારી લાઇખું, બોરની

૩૬] જાહેરખબરવાળા અમને મજા કરે છે. તમારી જરૂરીયાત વેળા અમને યાદ કરે.

ટોપલી તો જાણે દુ-યામાં ઉતીજ ની તેવી કરી લાખી, લેવટાનું છઉં બધું નખોદ વારી લાખખું.

હીરજી—લે જા હવે, મારા માટે જરા તીખી ચાહ તૈયાર રાખજે.

મકન—(માણુએ) ખાચ થે કુજ તે વરી પેટમાં ચુકા બુકા કાયદો એ.હે. આ ચાચલો ધૂળ હેટ. (મકન જાય છે તેની પાછલ હીરજી જાય છે. પડદો ખસે છે.)

[૧૫ મીનીટ વીસામો.]

એક ધંધા વનાના પારસી વીરજીના ઘરનો દેખાવ.

[પાણીનું માટલુ, ખુરસી, કેલંડર, કપડાં ઓળવવા, વીરજી વીચારસીલ બેઠેલો જણાય છે. પછી અફસોસ કરી બોલે છે.]

વીરજી—(માથુ કુટી) અફસોસ સદહજર અફસોસ. આપણી કીર્તીવંત ક્રમમાં બેકારીનો બાકુ કેવી કંગાલ્યત લાવી રહ્યો છે. વળી તેમાં આપણા પારસી શેઠીઆએ! પોતાના બાપદાદાની ખરા હકની ગંજવર મીલકતના ચણા દારીઆ કરતા જાય છે. આહ! તે કેવી ધીકતી મીલો અને જંગી કારખાનાઓ આજે પરકોમના હાથમાં જઈ બેઠાં છે તેથી ગરીબ પારસી-ઓનો ભારે મરો થાય છે. આજે ત્રણ ત્રણ વરસ થયા નોકરી માટે હું ટવળાત કરી રહ્યો છું.

(વીરજીની ધણીયાણી વીલુ વીચ્છણ આવે છે.)

વીલુ—(ખન્ને હાથના કુડા મોઢી) અરે ધરી પડ મુઆ તું માટીનો થાતો, બાંગડી પહેરીને ઘેરમાંજ કાંઈ નહીં મગડી રહેતો.

વીરજી—(કમળાને) જો વહાલી વીલુ, હું મારાથી જનતું બધું કરી ચુક્યો છું, પણ કીસ્મત ચારી આપતું નથી. હવે તું શું મને ખુન કરવા કહેછે ત્યા કાઠતું ઘર ફાટી પૈસા લાઉં, પછી જેલમાં જાઉં?

વીલુ—જહાનમમાં જા પણ પૈસા લાવ, ત્યારે શું હું બૂખી મરું? તારા હાથ પગ ખાઉં કે? મરેરે મુઆ ને જસે પડી, મેં કશું સુખ જોયું નથી (રડે છે.)

વીરજી—અરે વીલુ એ શું તું જીલ્લમાત લઈ બેઠી છે? એક ધણી-આણીએ તો ધણીના દુઃખમાં ભાગ લઈ સારા સખારાના સખુનો સમજાવવા

નવી વાર્તા, ધોળીતળાવની બીજી સમિ, નસવાનજી નવા બે આને વેચે છે. [૩૫]

બોધએ, મેં તને મારા સારા વખતમાં કેવા હિતમ સુખમાં રાખી તારા દરેક પડતો બોલ હિપાડી લીધો, તે તું કેમ લુધી જાય છે ?

વીલુ—હા હું ગામમાં ઢોલ વગાડી જણાઉ કે મારા વરે મને સુખમાં રાખી.

વીરજી—નહી નહી, હું તને ઢોલ તાસા નથી વગાડવા કહેતો, પણ મહેરબાની કરી તું છેક નગુણી ના બન.

વીલુ—મુઝો કોણ જાણે કંઈ અમસી આપ બાધને મઝાહ કરાવેય અને મને ગુણના ગાયન ગાવા કહેછ.

વીરજી—અફસોસ આ હું શું સમજું છું ? ઝો ખુદા હું આપવાત જેવા અજીમ ગુન્હામાં પડવા નથી માંગતો.

વીલુ—મુઝો બાયલો મરવા માટે બીહેય તેથી અજીમ ગુન્હા તુંને નડે છે, મઝેનો છલાછલ ભરેલો કુવો હોય તેમાં કંઈ નહી પડતો, કે તારા અજીમ ગુન્હા ધોવાઈ જાય.

વીરજી—જો વીલુ હવે ધણું અતેર થાયય. તું બીજા બેકાર ગરીબોનો દાખલો લે, તેઓ પોતાની મુશ્કેલીમાં કેવા હળામળા સંપથી પોતાના સંસારનું ગાહું ગળાડાવે છે; કસી ફર્યાદનો તુકારો વટીક બાહેર માલુમ પડવા દેતા નથી.

વીલુ—મુઝા જેતો નથી કે પાસેના પેસ્તનજીએ પીરોજબાધને પાનના વેલાની ભરેલી પાજ લઈ આપી, વળી ઉપર કસ્બી કાર તો એવી કે સોડ લેતાંજ સોબી રહે.

વીરજી—બસ બસ, હવે તારી સાથે વાત કરવામાં પણ કંઈ સાર નથી, ઝો ખુદા એવી કોકટ ઝેરી કરતાં ભવ લગી કુંવારોજી રાખજો, પણ દુશ્મનનેથી એવી ઝેરી આપતો ના (મસ્તક કુટી ચાલી જાય છે.)

વીલુ—પેટ બરીના જણ્યાએ શું ધર્તીંગ માડયાય, હવે ફફડી ચટકીને બે દિવસ લુખો રહેશે. હયાં કયા ખાસડાને દરકાર પડીય ? મુવાની તેટલી વેઠ કરવાની ઝોછી થશે (કોઇના પગલાનો અવાજ સમજાયય એટલામાં પંડોજી પીલી દાખલ થાય છે) આવો પીલીબાઈ !

પીલી—હું સમજી ગરાબર બોલી વીલુ માય, એ મુઝાઓ તો એમજ ઠેકાણે આવે. બસ એક બોલ્યો કે આપણે દસ બોલ બોલ્યે, અને આડા અવળા સત્તર જવાબ આપી હિલાં રહીએ.

કદ] ફેવરીટ તથા ચાલીની શાપડાઓ એમપાચર શુદ્ધ રૂપો હોઈ જોડાડ કારમાંથી મલશે,

વીણુ—હારે હું કંઈ ભોટ ભોટ છું કે ? મને કંઈ કહેવું પડે એમ નથી.

પીલી—અરે વીણુ, મકુજે તું પેલા જગન જોશીને ત્યાં મળેલી કે ?

વીણુ—હારે તેણે મને દોરો માંદરીયું બનાવી આપ્યું અને દર જ્ઞાનીવારે હનુમાનને તેલ ચઢાવવા કહ્યું. મુઝો દોઢ મહીનો થયો દોઢેક વણુ તેલ થયું હશે પણ દન પર દન તાલો વધુજ ખીગડતો જાયય, મુઝા જગને કહ્યું કે વીરજી તારો ગુલામ થઈ રહેશે.

પીલી—એ તો માય આસ્તે આસ્તે થશે, એમ વખત કવખતે શુરજીને માળ નહી દેજ્યે.

વીણુ—માળ નહી દેડે તો શું ? એ એ ભસ્તેગીઆની પુજા કરે ? તારા કહેવાયા છેલ્લે મેં મારી આદરણીની વોટી વેચી મુઝાની જામ ભરી.

પીલી—પણ એટલા દિવસમાં એના સ્વભાવમાં કંઈ ફેર પડ્યો કે નહી ?

વીણુ—શું ફેર પડે પત્થર ! મુઝો જ્યારે ત્યારે વાયજી લઈ ખેસે કે જુદા ન વહજાં ખોટા છે, ધુતમ ધાતમ આપણા જુલ્હા ધર્મમાં છેજ નહી.

પીલી—વાયજીના કરતાને મોઢે ધુળ, એ તો માય નહી પછવાડે એવારા હાથ, અરે એ જગજાથ ખાવાએ તો કંઈક ખામએને. સુખી હોધી, એ ન ગરીબોના માખાપ છે. મનેખી એ મહાન ગુરજીએ ધણીનું ઘાન ખાતી રાધી. (શેરીઆર દોલી અને વીરજી છુપા રહી વાત સમજે છે.)

વીણુ—પણ એ મારા હાથનો ધરતો મુઝો ગુલામને બહલે બાદશાહ બની બેઠો.

પાલ—કંઈ ગાંડી ? એ ગમે એવો બાદશાહ બને તો આપણને એકો બના જતાં કટલા વાર ?

વીણુ—પણ એજ અગાઉથી એકકો બની બેઠો તો ?

પીલી—આપણે પાછળથી નોકર બની એની મુઝાની ખોપરી ફાડી કાઢવી.

વીણુ—મુઝા જગનો હાથ ધર્યો ત્યારથી ધરમાં વધુજ કંકાસ જરૂર પા થયા.

પીલી—તું ગભરા ના, એ મંગલવારે પાટલો માંડી ખેસશે ત્યારે આપણે બધેજ ખુલાશો પુછીશું, તું થોડા રૂપીયા ને એક નારીએળ કાઢે લેજે.

વીરજી—હા, હવે તું જ નહીં તો મારા સપર પુરા સપરસજી આવશે તો રીખડ' જગાવશે આવ તને પાછલે રસ્તેથી વિદાય કરું.

(વીરજી અને પીલી જાય છે)

વીરજી—સમજ્યા કે મારી ફલકસુરતું દાસ્તાન ?

શેરીઆર—સમજ્યો બા, હું જો બધું કચવાટ અને ધિક્કાર સાથેજ સમજ્યો, અદસોસ પેલા કહેવાતા સુધારાવાળાઓ આવા ધર્તીગો તરફ ધિક્કાર અને અણુગમે ખતાવે છે. વળી હજાર બાણે બોલી બાકાં કુકે છે પણ આજ સુધી કોઈપણ ઇસમ ઘટતુ કરી શક્યો નથી.

વીરજી—સાહેબ જોકે તો બેકારીનો બાહુ નડે, તેમાં કરકસરી સાફ કોતાઈ અને વળી દરદાગીના વેચી એ કમઅક્કલ ચોરનો એવા ધુતારા-ઓનુ ઘર ભરે છે.

દોલી—અદસોસ અમારી બોળી જહેનોને શુ સુઝ પડતુ હશે કે પોતાના પ્યારા પવિત્ર મઝહબને તજી, પારકા ધર્મ સાથ ફાકટમાં ફાંફાં મારી, બંને ધર્મનું અપમાન કરે છે:-પ્રાંબજો,

(ગાય છે.)

(પ્રીત કરવી છે સહેલ ધણી એ રાહ.)

એ સ્વધર્મ પર ચકીન રાખીને સાબુત લગાડા દીલ,
બહેરામ ચઝહની ફતહ ચાહો તો, ટાળશે તે મુશકીલ-એ સ્વધર્મ.
પરધર્મની માનતા સુનતાથી, દુઃખ વેઠવું પડશે,
માથવાણીના કલામ બણશે તો, રહેશે ચોખ્ખુ દિલ-એ સ્વધર્મ.
સરોસ ચઝહની પનાહ ચાહીને, સત્ય વચન બોલશે,
ભવસાગર તે પાર તરસે, ને સુખ કરસે હાંસીલ-એ સ્વધર્મ.

શહેરચાર—એ કંઈ જેવી તેવી અને લઘ અલાવવા જેવી ખામત નથી, એ માટે તો હવે મજબુત હાથે કામ લેવું જોઈએ. વીરજીમઝ તમે ધીરજ રાખજો અને એ ખામતનો સહેજ પણ સંસારો તમારા ધણીઆણીને જણાવતા ના, ખુદાનું ચાહવુ હશે તો એવા જુદિદનને, વંદેમી પારસી જેવી કેળવાયલી કામમાંથી હું નાખુદ કરીશ.

વીરજી—પણ ખ્યાન રાખજો હંઅ, મંગળવારે પેલો પાટલો માંડવાનો છે.

શહેરચાર—હા અને તેજ દિવસે આપણે એનો પાટલો ફેડવાનો છે તમે થોડા દિવસ વધુ ધીરજ રાખજો, હરકેરાઈને કામ ખીગાડતા ના.

૪૦] શ્રીરામચંદ્ર હો. સુખડવાલા, કમળાચર ફેવરીટ, કે વાર્તા, જે જ્ઞાને વેચાય છે.

વીરજી—શીકર નહીં એવા દસ મંગળવાર સુધી ધીરજ રાખસ, પણ તમે ખરાખર સાદુચેતીથી કામ લેજો, એતો એમ થવું જોઈએકે કામની મુજબત નહીં જાય અને જુદોન વહેજાં નાણુક થાય. (કામનાં પગલાં સંજળાય છે.)

શહેરવાર—હાંમ અખાડા કરો વિલુખાઈ સામેથી આવે છે.

વિલુ—(જરા તોરમાંજ) શહેરવારને આવકાર આપે છે.)
આવો બા.

શહેરવાર—હાજી કેમ છેઓ વીલુ બાઈ ?

વીલુ—(કપ્પાળ કુટી) કેમ છે પુછોછ ? મુવા હાથના ધરતાનો રદન પાટલોજ પુરો નહીં થતો.

શહેરવાર—શીકર નહીં વીલુખાઈ એતો હોય, સુખ પાછળ દુઃખ, દુઃખ પાછળ સુખ ચાલતુંજ આવે છે. મેં હમણા વીરજીને રૂપીઆ પચાસની નોટ આપી છે તેમાંથી હાલ તુરત જોઈતું કરતું ખરીદી લાવજો વળી ખુદાની બક્ષેમથી એવણુ માટે નોકરીખી તૈયાર છે, મહીને ૧૦૦ રૂપીઆ મલશે.

વીરજી—ઉપકાર થયો સાહેબ.

વીલુ—અરે હારે ઉપકાર તે કંઈ જેવો તેવો કે ? પણ જી ભરૂં તમે પેલી નોટ કાં મુકો, તે લાવો મરૂં.

વીરજી—(ડાળા કાઢી) જરા ધીરી તો પડ, પછી ઘોડે ચઢ, વળી એક દિવસમાંજ પચાસ રૂપીઆનો દાર વાટલો કરી બેસસે.

શેરીયાર—જુઓ બા, જે ધરમાં ગરીબી હોય ત્યાં કરકસર નહીં હોય તો પછી સદાની મુશ્કેલી ચીટકી બેસે છે. હું જોતો આવ્યો છું કે મોટે ભાગે હાલનાં મધ્યમ વર્ગનાં પારસીઓ કરકસર જેવી સોનેરી ચીજ સમજતાંજ નથી. જસ તેઓમાં આવક કરતાં ખરચ વધુ રાખવાનો રવઠો પડી ગયો છે. (વીલુ ડાળા કાઢી બન્નેના કોઠાં જુએ છે)

વીરજી—સાહેબ તમારું કહેવું રાસ્ત છે, એક જરદાર પોતાને પેસ પડતો ગમે એમ ખરચ કરી શકે તો તેને કશી હાણી પુગતી નથી, પણ તે જરદારને જોઈ બાપડો ધરબાર વીનાનો ગરીબ ખોટો ખરચ કરે તો તે નીબી કેમ શકે ?

શેરીયાર—અલખત, મધ્યમ વર્ગે દેખાદેખીનો ખોટો ખરચ નાણુક

કરવોજ જોઈએ, તોજ તે પારકા આગળ હાથ જોળવાની શરમમાંથી બચી શકે છે.

વીરજી—(વીલ્હુ તરફ હાથ ખતાવી) સાહેબ એને જરા એમ સમજાવો કે કસર કરી બચાવેલી રકમ અડીબીડીએ સોનાનાં મુલની થઈ પડે છે.

શેરયાર—ડાહ્યાં વીલ્હુખાઈને એ સમજાવવું પડે એમ નથી, એવણું સારી રવેસે જાણે છે કે ધણીધણ્યાણીએ સુલેહ સંપ સાથે રહી હળી મળીને ઘટતી કસર સાથેજ ગાડું ગળડાવવું ઘટે છે. જ્યાં સુલેહ સંપ હોય ત્યાંજ આલા દરજ્જાનું સુખ પ્રાપ્ત થાય છે.

(ગાયન ગાય છે, તે વખતે વીલ્હુ અને વીરજી હાથના આલા કરી મરાંતા દીસે છે.)

(હું તો ગામડેની ગારી-એ રાહ)

શેરયાર—હોય ઘર રાખુ જેની નારીરે, કે હોય ઘર રાખુ જેની નારી, વરસે આશીશ તે ઘર પર જ્યાં સલાહ સંપ ભારી-હોય. લીએ ભાગ જે નારી પતીના સુખ દુઃખમાં જાણુ; કહેણુ સર રહીને લીયે કસરથી કામ; મળે તેમા મોટી આખર ઈજજત ને માન, કરે જે પતીની તાબેદારી રે કે કરે જે પતીની તાબેદારી-વરસે. ધન હોલતની નહી રાખે જે દરદાર, ઘરની સુકી રોટી પર નીલાવે જે સંસાર, માને ભરથારની સેવામાં ખરું સુખજ નામ; એમાં છે ઉત્તમ સુખ ભારીરે કે એમાં છે ઉત્તમ સુખ ભારીરે-વરસે.

વીલ્હુ—એ બધું જરાજર છે, પણ હું સુખ ચેનમાં રહેલી તે મારાથી સુકી રોટીપરતો નહી રહેવાયજો.

શેરયાર—અહીં વખતને આધીન થઈ બધું કરવું પડે, તો પણ હું તમારા માટે બનતું કરસ; મારા મહેરબાન શેહની દોલતે મેં ઘણા કંગાલ જરથોસ્તીઓના દુઃખો ટાળ્યાં છે, પરંતુ તમે એટલું તો ધ્યાનમાં રાખજો કે દુન્યામાં બધાજ શ્રીમંત બને તો પછી દુન્યાનો કારોબાર ચાલી શકેજ નહી, માટે તે રહેમી બાપ જે હાલતમાં રાખે તે હાલતમાં રહી સંતોષ માનવો.

વીરજી—સાહેબ મારી વીલ્હુ તમારા નસીહત રૂપી ગાણું મુજબ ચાલે તો અલખત હમે એક દોલતમંદ અમીર કરતાં પણ લાખ દરજ્જે સુખી બન્યે.

વીલુ—(કંટાળીને) ચાલો હવે ધણું પટપટ કાઢેલું સાર નહીં લાગે, જોઈશું, વખત વારે સહુ થઈ રહેશે અને તે તમારી લાયકી ખુબી પર આધાર રહેશે.

શેરીયાર—હવે હું રજા લઉં છું, સાહેબજી.

(શેરીયાર જવા કરે છે તેને રોકી)

વીરજી—મહેરબાન શેઠ તમારી કટોકટ વેળાની મદદ માટે ઉપકાર માનું છું અને જરા પેલી બાજત ધ્યાનમાં રાખજો.

શેરીયાર—કંઈ બાબત ?

વીરજી—શેરીયારના કાન પર પડી, મંગલવારનો પાટલો !

શેરીયાર—વીરજીભાઈ એ બાબત મારાથી જુલાય એમ નથી.

(શેરીયાર જાય છે, શ્રીરાજ દાખલ થાય છે)

વીરજી—(શ્રીરાજને જોતાં) વળી એ શયતાન કાંથી નડવા આવ્યો ?

શ્રીરાજ—કેમ વીરજી મેં તને પેલી બાબત કહી તેનો શું વીચાર કીધો ?

વીરજી—(તુચ્છકારથી) આમુખાનને જમીન એક થાય તો પણ નહીં બનશે.

શ્રીરાજ—(વીલુને) જોયા કે તમારા વરના સકાર લક્ષ્મી ચાંદલો કરવા આવી ત્યારે કપાળ ધોવા હિમરગામની ખાડી ઉપર જવા નીકળ્યો.

વીલુ—કાંઈ ધરમાં પાણી નથી શું ? અરે બા એનામાંજ અક્ષય ખરી હોતે તો આજે મારી દુશ્મન શું કામ સંતાપ કરીને મરતે ? તે લક્ષ્મી-બાઈને કહો કે મારાંજ ગોરા કપાળ પર ચાંદલો કરે.

શ્રીરાજ—પણ તારો વર કામ કરે ત્યારે કેની, આજે હજાર રૂપિયા થોડા થયા, આજે એની જગાએ બીજો હોય તો એક ખોલમાં કુદી પડે.

વીલુ—ઓ વાય એ મુવાને સકે ખાતાં ગોસાંધ નડે ! વહેરે તો પંદર પાટયાં પડે, કાંઈ નહીં કામ કરે ? (વીરજી વીલુ પર ડાળા ફેંકે છે.) લખોટા જેવા ડાળા શાતો કાઢેછ ? મુઆ મુરખા હજાર રૂપિયા લખજો કરની કે વળી કંઈ દર દાગીનાને થોડીક સાડીઓ લઈ રાખું.

વીરજી—(વીલુને) તું કંઈ પુછ પરછતો કર, કે એ સખી વજુદ શેઠ મરીખો તરફ ધિક્કાર બતાવનાર એકદમ દુલ્લા કેમ બની ગયા ? તેની તપાસ તો કર.

વીલુ—જ્યાં રૂપિયાની વાત આવી ત્યાં મુઓ બારીક તપાસ ચાની

કરવા બેસે ? (શીરાજને) બા તે હજાર રૂપિયા મનેજ આપજો માટીમાં રૂપિયા વાપરવાની આવડ નથી.

શીરાજ—મોટી ખુશી સાથે.

વીરજી—(મોઢાના ચાળા કરી) શું મોટી ખુશી સાથે ?

શીરાજ—ભાઈ જોઈએ તો તું લેજે.

વીરજી—(મોઢાના ચાળા કરી) શું તું લેજે, એ કંઈ બનશે નહીં.

શીરાજ—નખોદ ગીયાંએ તમે કહેવા શું માગો છ ? (વીરજીને) જસ મને જવાબ આપ, તારાથી કામ થશે કે નહીં ?

વીરજી—નહીં બનશે, નહીં બનશે.

વીરજી—(વીરજીને) અરે પણ એવું તે શું કામ છે તે તારા જેવા ઝાટલીમેનથી નહીં બનશે.

વીરજી—(પુકાર મારી) અરે એતો ખુન કરી મોટી સાક્ષી પુરવા કહે છે.

વીરજી—ઓ બાપજી આવો ! એ મુઓ જો બહેસ્તના તોસાના કામ કરવા નીકળ્યો તે ! (શીરાજને) જોરે મુઆ નસાજંદા, હમે ગમે એવા ગરીબ હોઈશું પણ આવું કરપીણ કામ કદી નહીં કરીશું.

વીરજી—(વિરજીની પીઠ પર હાથ ફેરવી) સાબાસ મારી બેળા વીરજી.

વીરજી—ઓ હારે મારા ભલા વીરજી, લ્યાનત પડજો અમમ પાપીઓ ઉપર

વીરજી—શીટકાર પડજો એવા અ જરથોસ્તી ઉપર, મારી વહાલી તું ગમે એવી અબણ છે પણ એક ઓરત તરીકે તાર જીગર કેવું નીખાણેશ પવિત્ર છે, તે તે પુરવાર કરી આપ્યું છે.

વીરજી—(શીરાજને) નીકળ મુઆ એવારી નાખું તને મારા ઘરબાર પરથી (ધસી જઈ શીરાજની પીઠ ઉપર સપાટ મારે છે.)

શીરાજ—મુઠ તું પીઠ પર મારીને શું હીંમત બતાવે છે, મોઢા પર મારતે તો તને બરાબર સવાદ અપાડતે.

(એટલું કહી શીરાજ મુઠ પર તાવ દેતો ચાલી જાય છે.)

(પડદો પડે છે.)

શીરાજના ઘરનો દેખાવ.

વીરજી—એ મારો હેઠ હું ડહોરાં ડાહવતો ફરેછ તેની કંઈ સમજણ પડતી નથી, પેરીન બાનુએ બહુ છેડેલો લાગે, અરે ખુદા હું એવું ઇચ્છું છ કે જેમ મારી બાઈ પોતાનો તુમાબ છોડી દઈ દયાળુ બની ગઈ, તેમ મારો હેઠબી બની જાય. (ચબદેબદ દુઃખી ચહેરે દાખલ થાય છે)

ચન્દ્રદેવદા—(કાલાવાલા કરી) હીરજી બા, એક વખત મારી દીકરીને નહી મેળવી આપો?

હીરજી—તમારો કકળાટ જોઈ મારે જીવન ચુંચઈ જાય છે. અરે તે નીરદોસ પોરીને તો બંધાર ઓરડામાં રાખી મેલી છે, અને તમેને જો હેઠે જોયા તો દોલાની માફક આવી કરડીજ ખાહે, તમે મારે માતો તો ચાલી જાવો.

ચન્દ્રદેવદા (નીરાસ બની) અફસોસ, હું મારી વહાલી બેટીને મળી જરા રતી શાંતી પામતો હતો, શું તેટલાથીજી મને બાકાત કાઢે? નહી નહી ધીરજની જી હદ હોય છે હું હવે કોટનો આસરો લઈ મારી બેટીને છુટકો કરીશ.

હીરજી—અરે બેટી રહો રે, કોરડ સહિ તંવગરોની છે. તમારો ક્યાં પતો લાગહે? ખુદાય ખુદાય કરો હેઠ હું તો એટલું જાણું કે એક છુટાઈથી છુટાયલો બલો, પણ વકીલથી વેતરાયલો ધુરો.

ચન્દ્રદેવદા—હીરજી બા મરીબ પર મેહેરબાની કરી એક વખત તમારા શેઠ પાસે લઈ જાઓ, હું પગે લાગશ, માફ માગશ, પણ મારી દીકરીને એક વાર મલશ.

હીરજી—હું તો લઈ જાઉં. મને કંઈ વાંધો નીમજે, પણ તમે અમથા હાડમાર થહો.

ચન્દ્રદેવદા—શીકર નહી જે મારા તકદીરમાં હશે તે થશે.

હીરજી—(નાચારીથી) ચલો ત્યારે.

(પડદો હટે છે. હીરજી જાય છે, તેની પાછત ચન્દ્રદેવદા જાય છે.)

શીરોઝના ઘરનો દેખાવ બીજો.

પડદો ઉંચકાય છે. શીરોઝ અને તેનો દોસ્ત દીનો ડોમોરી વહીલ કંઈ મસલત ચલાવતા જણાય છે, ટેબલ પર વીસ્કીની બાટલી ને ગલાસ દીસે છે.

શીરોઝ—(વીસ્કી સીપ કરતાં) પેલા વીરજીની બધીજીએ પણ મને કડક આપી કાઢી મેલ્યો.

દીનો ડોમોરી—લેઓ મીયાં માદાં ને તંગડી ઉપર, એ વીરજી કેવો બેવકુફ? મુરાની કાતરી જેવા એક હજાર રૂપીઆ જતા કીધા.

જે આનાવાલી આવતી સંસારી વાર્તા આગવી જેવી અતી રસીલી નીવડશે. [૪૫]

શીરોઝ—જતા કીધા, એટલુંજ નહિ પણ પેલી વીસ્તુ વીંછણે સપાટથી મારા ખરડાની ધુલ પખોડી કાઢી તે જુદી.

દીનો—તું મમરાય છે શું કામ ? આપણી પાસે બધો મસાલો તૈયાર છે, તું હવે પેલાઓને કાઢી બહાને બોલાવી મંગાવ (યઝદેજ્દને દાખલ થઇ શીરોઝને સલામ કરે છે.)

દીનો—(શીરોઝના કાન પર પડી) લે તારા જોરાવર કીસમતે એ બિચારો મોતનાં ડાયાંમાં પોતાની મેલે આવી ઉભોય. હવે શહેરવારને પણ બોલાવી મંગાવ.

શીરોઝ—(ધીમેથી) અત્યાર અમાહિનું તેડું મોકલ્યું છે. (યઝદેજ્દને ખુસ્સાથી) કેમરે અય જોગટા, દીકરીને પાટી બણાવી મને સાહિ બનાવ્યો કે ? અને વળી તારા ચરત ચલાવવા અહીં આવ્યો કે ? કાલું કર તારું, બદમાસ લુચ્યા.

યઝદેજ્દ—શું એક મુશ્કેલ આદમી એવા નાલાયક વિશેષણો સમજવા સરખાયેલો છે ? (હાથ હિંચા કરી) અરે ખુદા ! મારા સારા વખતમાં મેં તો કાપતે પણ જુરો સખુન કહ્યો નથી. ત્યારે પણ હુંતો સૌની સાથે નમનતાઈથીજ ચાલ્યો હતો અને હાજતમંદોને દરેક વેલા મદદો કીધી છે. સાહેબ, તમે મમે તે બોલો, પણ મારી દીકરીને મલવા દો.

શીરોઝ—નહિ, હરગીઝ નહિ, તું માથું ફેાડી મરશે તો પણ પેરીનની મુલાકાત કદી નહિ થશે.

દીનો—(આંખોને ધસારો કરી ધીમેથી કહે છે) હવે ટુકું કર નહી તો નાહકની બાજુ બગાડશે.

યઝદેજ્દ—(કકલાટ કરતો) શું ઇનિશ્ચાનો પણ શયતાન જેવા નિર્દય રહે છે ? ઓ શીરોઝશાહ શેઠ, શું તમારા જવાલાં જેવાં જીગરમાં મારા ખરડ જેવા કકલાટની જરા અસર થતી નથી ?

દીનો—બેશક દોસ્ત શીરોઝ તું ખરેજ ધાતકી બને છે (યઝદેજ્દને) બેસો, યઝદેજ્દ બેસો, તમારી બેટીની મુલાકાત થશે, ધીરજ રાખો. એ તો એવન જરા ઉશ્કેરાટમાં તમારી સાથ ધાતકી થયાછ. બાકી બધું દયાળુ છે. (યઝદેજ્દ ખુસ્સી ઉપર બેસે છે.)

શીરોઝ—(નરમ બની) આ વડીલ સાહેબને દુવા માંગો, એવણે મારા આતશી ખુસ્સાને નરમ પાડ્યો છે.

હીનો—હવે તમે પેરીન બાનુને લાંબ બોલાવો, કે એ બાપ બેટીની મુલાકાતથી બીચારાંઓનું કેટલું દુઃખ ઓછું થશે.

શીરોઝ—(પઠાણને બોલાવે છે.) શેરમદ, શેરમદ, (પઠાન હાથમાં ડંકુડા લઈ દાખલ થાય છે.)

પઠાણ—આયા હુજુર.

હીનો—(ચઝદેબદને મારવાનો હાથનો ઇમારો કરે છે) તું મેં જીવ પેરીન બાપકુ લે કર આવ. (આગલ શેરમદને બેંચી ચઝદેબદને મારવા સમજાવે છે. ચઝદેબદના મસ્તકમાં ડંકુડાનો મજબુત ફટકો મારે છે, ચઝદેબદ એક બખરબસ્ત ચીચીયારી પાડી હેઠળ પડે છે, પઠાણ ડંકુડા ત્યાંજ નાંખી નાસી જાય છે. શેરબાર દાખલ થઈ ઓડયંસ તરફ જોઈ બેસે છે.)

શેરબાર આજે ખુદ શેઠે પોતેજ પગાર લેવા બોલાવ્યો છે, તે મારી મેટી અજાયબી છે. પણ ચાલો એ મસે વહાલી પેરીનની તો મુલાકાત થશે.

(આટલું બોલી જવા ચાહે છે, એટલામાં હેઠળ પડેલા ચઝદેબદ પર નજર પડે છે.)

શેરબાર—(અતી અજાયબીથી) અરે આ કાણુ? ચઝદેબદ? ઓ ખુદા મજબ, મજબ, (એટલામાં શીરોઝે છુપાવી રાખેલો પોલીસ ઇન્સપેક્ટર આવી પુગે છે.)

શીરોઝ—(શેરબારને ખતાવી ઇન્સપેક્ટરને કહે છે.) પકડો એ બદમાશ ખુનીને, (ઇન્સપેક્ટર તુરતજ શેરબારના હાથમાં બેડી ઠોકે છે.)

શેરબાર—હગો, હગો, ઓ નાતરસ ચંડાળો જરા ખુદથી તો ડરો? ઇન્સપેક્ટર સાહેબ હું તદ્દન નિર્દોષ છું, એ ચંડાળોએ એક બીચારા નિર્દોષનું ખૂન કરી મારા ઉપર આ બોટું તહોમત રચ્યું છે.

ઇન્સપેક્ટર—કુચ્છ પરવા નહિ, જો કહેના હયસો કોર્ટમે કહદો.

શેરબાર—(ઝતુનથી) ફીકર નહિ ઓ જાલીમ જહાકારો, હયાં તમે કરતુક ચલાવશો હઝારો, પણ આખર દોજખના ગારમાં ઉધા પડશો નાપેકારો.

ઇન્સપેક્ટર—(શેરબારને ધકકો મારી) ચલાવ યુ ગદ્દા, (ઇન્સપેક્ટર શેરબારને લઈ જાય છે. પછી એ માણસો આવી ચઝદેબદને ઉંચકી જાય છે.)

શીરોઝ—(મધન બની) હવેજ બરાબર મારા વેરની વસુલાત કરીશ, અને તે ફક્તીને મારી બનાવી જુલમ ગુજારીશ.

દીનો—તું અમથો કુલાર્ધ ના જા, જે કરવાનું છે, તે હવેજ ખરાખર સાહુચેતીથી કામ કરવાનું છે, કોઇ ખારેમાંક પુરા બાહોશ બીલુને પકડી શાક્ષીની જુમાની શીખવી તમાર કરવો પડશે.

(એ પછી બન્ને જણા ધીમી મસલત ચલાવે છે, એટલામાં શામ દાખલ થાય છે.)

શામ—(બાબુએ) સત્યાનાશ ગીયાઓ વળી કોઇની મરદન મારવાનો મનસુબો કરતા હીસે છે, હું તો ખરો કે એ જુદા ફીરોઝને તથા લાકડે ચઢાવી દઉં, પણ અબ્બલ ધીરજ રાખી દોસ્તી કરું, પછી વેરની વસુલાત કરું.

(ફીરોઝની નજર શામ ઉપર પડે છે)

ફીરોઝ—આ કોણ કંગાળ ? બાવા તમે કોણને પુછોચ ?

શામ—મારા નેકનામ દોસ્ત ફીરોઝ ફતીખંદાને.

(ફીરોઝ અને દીનો સાથેજ પુકારી ઉઠે છે.) હું એ ? એ તો કેવી બે હેયર્ષ ?

શામ—જેવી તમારી નકાટાઇ.

ફીરોઝ—(ગુસ્સાથી) હું તને પીછાનતો નથી. નીકળ લાંથી બહાર.

શામ—હું તને ખરાખર પીછાનું છું નાપેકાર, હું જાણું છું તમે બન્નેની કાતીલ દહાણી, નાહક લોખંડ પર ચઢાવો છો સોનાનું પાણી. તુમાખી તોર એ મારો આગળ નહિ ચાલશે, તુકારો એક મારો તમે ઉપર ફાવશે.

ફીરોઝ—હા, કંઈ અવાજ ધ્યાનમાં આવેછ ખરો.

શામ—હા, એમ સીધા રાહ પર આવી મરો.

દીનો—અય બીરાદર, જુદા ખાતર ખુલાસો કર.

શામ—ત્યારે સમજ અય ચક્કર, અને સાત વર્ષની યાદ કર.

ફીરોઝ—(હરથ ફાડ બની) કોણ શામ ?

શામ—હા, હુંજ છું તારા મહોતનો પેગામ, નખોદ ગીઆ શું કામ બને છે બે શામ ? તારાજ માટે કેદખાનાના સંકટો સેહબાઇ તમામ.

દીનો—(ફીરોઝની પીદ ઠોકી ખુશાલ બની) ત્યારે તો એજ કામ આવશે નેકનામ.

દીરોઝ—હા, એજ મારો બલો દોસ્ત છે. શામ, (શામને) દોસ્ત શામ, મને માફ કરજો મેં તને બરાબર પીછાન્યો નહિ; તેથીજ હું લગાર કરડો બન્યો, હવે તને જન્મ સુધીનો સુખી કરશા. મારા પ્યારા ભાઈ તરીકેજ ગણુશ.

દીનો—(શામના હાથ પર હાથ ઠોકી) દોસ્ત તું અયન વખતે આવી પુગ્યો તે સારુંજ થયું, જોની તને ટુંકમાં સમજવી લઉં. થોડીવાર ઘુસઘુસ વાત કરે છે, પછી દીરોઝને કહે છે) દીરોઝ હમણાંજ તું એને મોટી રકમની એક નોટ આપ, પછી શું કરવું છે તે હું સમજાવીશ. (દીરોઝ તુરતજ એક સોની નોટ આપે છે તે શામ પોતાના ખીસામાં મેલે છે પછી મોહું ફેરવી બોલે છે.)

શામ—(ખાળુએ) એ લુચ્ચા વકીલને હું ક્યાં નથી ઓલખતો ? એ લોકોની મુંઠી મારા હાથમાંજ છે.

દીનો—(શામને) ત્યારે જાણે તું એમ સમજી લે કે દીરોઝ જડજ છે, અને હું સરકારી વકીલ છું, હવે તને હું જડજની સામે સવાલ કરું છું. કે તમે યજ્ઞદેવદના ખુન માટે શું જાણો છો તે તમામ કેશ્યત જણાવો.

શામ—જુઓ મારા કલેજાંદરોશ વકીલ સાહેબ, તમારે મને જે કંઈ સમજાવવું હોય તે ડાયરીમાં લખી આપો, તે વાંચી મોઢે કરી હું બરાબર જુઝાની આપશ.

દીરોઝ—હા, બરાબર છે, એજ બહેતર છે, વળી એમ સમજાવતાં એ કંઈ ઘોંટાળો કરી તરાપો કુઆવશે.

દીનો—હવે ટાટનો પણ વખત થવા આવ્યો છે, (શામને) ત્યારે તું મને ઓશીસમાં મળજે હું તને બધું વીગતે લખી આપશ, ચાલો સાહેબજી.
(દીનો ચાલી જાય છે)

દીરોઝ—અરે દીના (કંઈ પુછવાનું હોવાથી દીરોઝ દીના પાછળ જાય છે, તે પાછળ શામ જાય છે.)

બીજો અંક સમાપ્ત.

ત્રીજો અંક શરૂ.

[પકડો પડે છે, કેદખાનાનો દેખાવ, શેરયાર પોતાના કીસમત માટે અફસોસ કરતો જણાય છે.]

(જ્યારે અકલ પર-એ રાહ)

શેરયાર—

અરે નાહક ફર્યો છું હું ભાઈ આ જંદરમા જકડાઈરે,
ફનીબંદાના ફંદામાં આખરે ગયો ફસાઈ રે—અરે.
પાપી પકશે પાપમાં હૈયું ભલે હરખાય રે,
આ દુન્યામાં ફગો કોઈનો સગો ન થાય રે—અરે.
શરમ ગણે સજજનો સદા કરવા ખોટા કામરે,
ડગે લેશ ન તે જો ભલે મળે હજાર ઘણું દામરે—અરે.
સદગુણથી આ સંસારમાં શોભે છે નીત ઈનશાનરે,
જેમ ઝવાહીર ઝળકે સુવર્ણમાં તેમ જાણરે—અરે.

અફસોસ! આ જુદી દુન્યામાં જ્યારે નીરદોશ થાય છે બદનામ, ત્યારે ખરા પાપીઓ પામે છે સુખ અને આરામ. આવા ઈનશાકથી શું ધરતી ધુજતી નથી? શું એવા પાપીઓને મરકી નડતી નથી? (કપાળ પર હાથ મારી) અફસોસ, બધાંઓ મનેજ ખરો ખુની માને છે, અરેરે વહાલી પેરીન મારા માટે શું ધારતી હશે?

[શેરયાર દીવાના મીસાલ ચેનચાળા કરી બબડે છે. પેરીન નીચું જોતી ગંભીર અદાથી દાખલ થાય છે.]

શેરયાર—ફાંસી, ખુન, પકડો મારો.

પેરીન—વહાલા શહેરયાર.

શેરયાર—કાણુ? વહાલી દીલ્લદાર, શું તું પશ્ય મને ખુની ધારી ધીક્કાર નાંખવા આવી છે?

પેરીન—ધીર ધર, વહાલા ધીર ધર, જેઓ તને ખુની ધારે છે તેઓજ કરપીણ ખુનો છે, તું વહાલો મારા જેટલોજ નીર્દોશ છે.

શેરયાર—(જે હાથ જોડી ઉંચે નજર કરી) આહ, શુક તે દાવરો દાદારના કે મને નીર્દોષ માનનારો એક વહાલો જીવ આ દુન્યામાં હરતી ધરાવે છે, વહાલી પેરીન તું હાં કેમ આવી!

પેરીન—અરે હુંતો હીરજીભાઈની મદદે મહા મુશીબતે નહાસી છુટી,

તારા આ જેલખાનાને તો, સો સો બહાર્થ છે, ત્યાં તો ખરું જ દોળખખાતું છે, પળેપળ ધ્રુવત દોરમતની ધારતી, વખતો વખત પેલા મુજની જીલમ જાસ્તી. આપડી ગુલ પશુ બાધના કરપીણુ કામો તામોશ કરી શકી નહીં એટલે જલદીજ લગન કરી સાસરે જઈ પડી.

શેરયાર—હવે તું ક્યાં અને કાણુને આસરે જશે ?

પેરીન—ખુદા સીવાય મને બીજો કાણુ આશરો આપનાર છે ?
બહાલા પીદરનો પણ છાંયો હતો તે હીડી ગયો. (રડે છે)

દારોગો—ચલો બાર્થ દેર મત લગાવ, જલદી જાવ.

શેરયાર—હા બાર્થ (પેરીનને) બહાલી હવે સીધાર.

પેરીન—હું ક્યાં જાઉં ? (દુઃખી બની રડે છે)

શેરયાર—ધીરજ ધર બહાલી, આપણે એકદમ નીરાધાર બન્યા નથી તું મારા બહા શેઠ સર સોહરાબને ત્યાં જા અને તેવણુને ખરી બીનાથી વાકેફ કરજે, તેવણુ તને જરૂર આસરો આપશે.

પેરીન—માફ કરજે બહાલા, તેં મારા ખાતર ઘણું દુઃખ ખમ્યું છે.

શેરયાર—અરે ? એ તારા સખુનો મને જુદાઇનો ભાસ આપે છે, એક મારી બહાલીને ખાતર જે દુઃખો પડે તેને હું સુખ માની લઉં છું.

પેરીન—તે કીરતાર હજીયો કેવી આશ્વત લાવનાર છે તે તો તેજ જાણે.

શેરયાર—ફીકર ના કર, મારી બહાલી પેરીન તારે ખાતર જો હું શુલી પર ચઢ્યો તો ત્યાં પણ સંતોષથીજ મરશ. નેક રાહ ઉપર ચાલી રાસ્તીમાં મરવા હું ડરતો નથી, હજાર આશ્વતોમાં પણ સન્ન્યાસ કર્યા તબજતો નથી, એક સાન્ન્યો જરથોસ્તી મહાત સાથે પણ ખેલ ખેલી રાસ્તી રાહથી ફરતો નથી.

દારોગો—બાધ દેર મત કરો, હાંસે જલદી નીકલ જાવ.

પેરીન—હા બાર્થ હું જાઉં છું. (શેરીયારને) ખુદા કરેને તું બહાલો માન સાથે છુટકારો પામી જલદી મને મળે.

શેરીયાર—સીધાર બહાલી, ખુદા તારો નેવેહખાન થાઓ.

(પડે પડે છે)

.....

સર સોરાબનું દીવાનખાનું.

[લેડી શહેરખાનુ અને સોહરાબ કાગળ પત્ર તપાસતાં દીસે છે. હાથમાંનું કાગળ ખાનુ મેલી સર સોરાબ બોલે છે.]

સર સોરાબ—અફસોસ મારા શેરીયાર વિના મારા ધંધામાં કટલી નુકશાની જણાય છે મને તેના વગર કશું સુઝ પડતું નથી.

લેડી શેરખાનુ—સુઝ પડે ક્યાંથી ? તમે તો શેરીયારના બરસા ઉપર જાખ્યો રૂપીયાનો વહેવાર છોડી દઇ ન્હાના અચ્ચાં માફક નર્ચોત ફર્મા કીધા તેજ હવે બધું એકદમ ભારી પડે છે.

સર સો.—બહાલી, શહેરના કામે ગોયા મને નર્ચોત ફરવાની ફરજ પડી હું તેવા એક બાહોશ નરના પ્રમાણીક કામમાં માથું મારીજ કેમ શકું ?

લેડી સો.—અજાત હું કબુલ કર છું કે વફાદાર શેરીયારે આવા જોખમ ભર્યા બહોળા કામમાં એક અરધીની પણ ગડમથલ કીધી નથી. હિલ્ટો આવકમાં ડબલ વધારો કરી દીવાની જોત જેવો ચેખ્યો હીસાબ રાખ્યો છે, પરંતુ તમારે એકદમ બેદરકાર ન બનતાં તેને મદદ રૂપ થઈ સાથે મળી કામ ઉપાડવું હતું.

[શીરોઝ દાખલ થાય છે લેડી શહેરખાનુ તેના તરફ તુચ્છકારથી જોઈ એક પણ બોલ બોલ્યા વિના ચાલી જાય છે.]

શીરોઝ—સાહેબજી સર સોરાબ.

સર સો.—(અભાવથી) કેમ આજે તમારે હાં આવવું થયું ?

શીરોઝ—તમને એક બાબતની ચેતવણી આપવા આવ્યો છું સાહેબ, તમે એક ખરા ખુની શેરીયારના અચાવમાં બાહર પડ્યા છો એ ઠીક નહીં, એક ખુનીને મદદ કરી અચાવવો એ નીર્દોષનું ખુન કરવા ખરાબર છે.

સર-સો.—થયરાવનારા અવાજે) નહીંજી, એમ કહો કે એક નિર્દોષને મદદ કરવી એ ખુનીને ફાંસી દેવા ખરાબર છે.

શીરોઝ—હું જાણું છું કે તમને મારી બાબતમાં પેલી દુકતી પેરીને સાચું જુઠું સમજવું હશે એ બીજકુલ રદખાતલ દુકતી છે.

સર-સો.—ખબરદાર તારી કાતીલ જુઝાન સંભાલ, એ નેક ખમલત છોકરી એક વઠેલ રતખાતલ પુરપના પાપી પંજમાંથી છટકી મારી પના-હમાં આવી રહી છે, તો તેણી માટે એક પણ અપશબ્દ હું સાંખી નહીં શકશ.

શીરોઝ—તમે મારા જેવા માન પામેલા દવલતમંદનું અપમાન કરી તે બિખારી છોકરીનું માન રાખો છો ?

૧૨) જે આનાની દીકરી જીવે ફેવરીટો અંક (પાંચ હી) નમુરો મળશે.

સર-સો.—શરૂઆત, જે છોકરી મારી છે, હવે જો એક પણ બોલ એના માટે બોલ્યો તો તારી જીભ ખેંચી કાઢસ, અને જો આંધળાં અંબી માની, શા માટે બડાઈ મારે છે માન્યાંદની, તારા કાળા ચહેરા પરથી જ બજાય છે ખાનદાની, એક નીચ આમળ લાખોની દવલત હોય તે શું કામની ?

શીરોઝ—તમે મને એમ કહો પણ જે દુકતીનું કીસમત મારાં પંજમાં છે. (એટલામાં પેરીન આવે છે.)

પેરીન—ઓ સીતમગર તું તારા કીસમતની દીકર કર જે તારા પાપી પંજમાંથી છુટી કાઢના પવિત્ર પંજમાં જનાર છે.

શીરોઝ—કાટ—અરે કાટ તવંગરોની છે નહીં કે બિખારીઓની.

સર-સો.—તો, ઓ, સરકસ શયતાન તું જાણે કે એ પાક અસ-મત બેટી પણ તવંગરની જ છે.

શીરોઝ—એમ છે ? વાર હું જોઈ લેવશ, આવી જવો હવે જંગે મય-દાનમાં, કાણુને ચારી મળે છે તે જોઈશું અદાલતે અવવાનમાં.

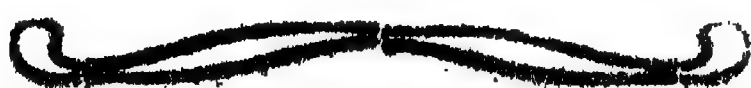
સર-સો.—તે પાકપરવર સાચ્યાને જ ચારી આપે છે હરદમ. જુદાની કુટવે છે તે ધનદવલત ને ગરદન.

શીરોઝ—(ગુસ્સાથી ઝનુની બની ગાય છે)

હવે આવાર છોડું ન ચાર વાળુ એનું બસ સંત્યાનાશ,
રચાવી તાલ બીછાવી બળ કરીશ એનો હું પુરો નાશ.—હવે.
બચ્ચા શેરીયાર, લુચ્ચા શેરીયાર હવે થશે તું પાયમાલ,
દુશ્મન થઈને કીનો લઈને કરીશ તેનો હું પુરો હાલ,
કીનાની આગ, સીનામાં રાખ, લડવાને થા તું તૈયાર;
પેરીન એવી છે તે કેવી ? બોધ લઈશ હું તે નાર—હવે.

(ગાયન ગાઈ ગુસ્સામાં ચાલી જાય છે.)

સર-સોહરાબ—એ ઝખ મારે છે (પેરીનને) ચાલ દીકરી સાંચને કહી ન આવે આંચ. (જ્યાં પડે પડે છે, ૧૦ મીનીટનો વીસામો.)

કોર્ટનો ફખાવ.

[એક ઢિંચા આસન ઉપર નામદાર જજ ખીરાજેલા દીસે હોનો ડમેરી વકીલ તથા આરોપી તરફનો વકીલ તથા સર સોરાખ, પેરીન, કીરોજ વગેરે દીસે છે, એક તરફ પટાવાળો ચપરાસી ઉભેલો દીસે છે, અંધવો શેરીયાર પણ પીજરામાં ઉભેલો દીસે છે, અંતે તરફની જુગાની પુરી થઈ ચુકી છે જડજ છેવટનું જજમેન્ટ સમજાવે છે.]

જડજ—અંધવો શેરીયાર, તમામ સાક્ષી પુરાવાઓ ઉપરથી સાબેત થઈ ચુક્યું છે કે તું ખરો ખુની છે, અને જુરરોએ પણ એકમતે જહેર કીધું છે કે અંધવો ખરો ગુન્હેગાર છે ત્યારે હવે કાયદા મુજબ આવતી કાલે ખામદાદે તને ફાંસીની સજા મુકરર કરવામાં આવી છે.

[આ વખતે આખી કોર્ટ કીરોજ અને દીનાડમેરી વકીલ સિવાય સર્વ દુઃખી બની ગંભીરતાપૂર્વક શેરીયાર તરફ જુએ છે.]

છતાં હું ધન્યજી કે આટલા દુક વખતમાં પણ તું જો ખરો ખુની ન હોય તો તે પાક ખુલાવીને તને હરતદખીરે બચાવી લે, મને તારા ચહેરા ઉપરથી તું ખરો જ નિર્દોષ લાગે છે.

શેરીયાર—એટલા માટે હું તે પાક અફુરમજદના શુક અદા કરી તમે નામદારનો ઉપકાર માનું છું.

જડજ—હવે તારી છેલ્લી ખાહેશ શું છે તે જણાવ.

શેરીયાર—જો તમે નામદાર બહાલી આપો તો મી. ફનીખંદાને શોકા સવાલ પુછી શકું?—

દીનો—(ગભરાટથી વચ્ચે બોલી ઉઠે છે) હવે શું પુછવાનું બાકી છે? નાહક કોર્ટનો વખત ખરખાદ કરવો એ વાજબી નથી. તમારા કાઉનસલે મારા વિદ્વાન મીત્રએ ખારીક પુછપરછ કરી લીધી છે.

જડજ—તો પણ.

[એટલામાં શેરમદ્ પદાણ એકદમ જડજના આસન આગળ ધસી આવી જડજને નમન કરી જણાવે છે.]

શેરમદ્—સરકાર ખરો ખુની તો હું છું, નાહક એક નિર્દોષ આદમી ફાંસીએ ચઢે એ જોઈ માફ પાપી દીલ મને ડંખી રહ્યું છે તેથીજ હું તમે નામદાર સમક્ષ દોડી આવ્યો છું.

કીરોજ—(બાજુએ) કમખખતી.

દીનો—(બાજુએ) સત્યાનાસી.

જડજ—એમ છે? ત્યારે ખરાખર ખુલાસો કરી ધનસાદને સરળ રસ્તો આપ.

શેરમદ્—નામદાર ખરો ખુલાસો તો એજ છે કે મેં કમખખતના

૫૪] બે આનામાં ચોરો સાથે માનીતું ફેવરીટ-વાંચા. સારું સંતોષ પામશે.

ધેરેલાએ પાંચ હજાર રૂપિયાની લાલચમાં લપટાઈને એક ખુઝાઈનર યજ્ઞ-જઈ જેવા નીર્દોષનું દંડકાના એક સખત શટકાથી ખુન કરીધું છે.

જડજ—તને લાલચ કેણે આપી?

શેરમઈ—(ધીરોજ તરફ આંગળી બતાવી) આ શેઠ ફનીખંદાએ.

ધીરોજ—(ગભરાટથી) ઓ ખુદા!

શેરમઈ—સાથે એવણના વકીલ દીના ડમેરીએ પણ સારો ભાગ લખ્યો છે, મારા નહાસી જવા પછી એ ફનીખંદા શેઠે પાપરી માફક પેસો ખરચી આપડા શેરીયારને ખુની કરાવ્યો છે, હવે મારી છેવટની અરજ એ છે કે હું શેહેનશાહના નીર્માણ થએલા કાયદાને માન આપી સેતાખીથી ફાંસી જવા તૈયાર છું, તો નાહક વીલંબ કરી મને વધુ દુઃખી નહીં બનાવવાની હજુરને અર્જ છે. (દીનો ધાસ્તીથી ખરો એકરાર કરવા ઉઠે છે તેને ધીરોજ ષટકાવી કહે છે.)

ધીરોજ—જરા ધીરજ રાખતી એટલો બધો વીરમાં સારો પડે છે?

દીનો—(ગભરાટમાં) નહીં, દયા! દયા! (ધીરોજ ફરી તેને બેસાડે છે.)

જડજ—હું શુક્રઅદા કરું છું તે પાક ખુદાનોન્દના કે તે અદલ મન સાફી આપે, એક નીર્દોષને બચાંકર કસોટી ઉપર કસી મર્યાદા આખર નેકીનો બદલો લણી કોમતી બક્ષેસમાં વ્યાજ સીકડે વાળી આપ્યો છે. શાખાસી ઘટે છે ખુની શેરમઈને કે તેણે કોમતયા એકરાર કથુલ કરી મનસાફને લણાવ સહેલો માર્ગ આપ્યો છે, મગર અફસોસ સાથે હું તેને ફાંસીની સજા ફરમાવું છું.

શામ—(એકદમ ધસી આવી) નામદાર હું આપને જણાવવાની રજા લઉં છું કે યજ્ઞજઈ હૈયાત છે.

જડજ સાથે સર્વ—(અન્યબળીથી પુકારી ઉઠે છે.) હૈં હૈયાત છે?

પેરીન—ઓ ખુદા હું શું સાંભળું છું? કેવી ખુશાલી? યજ્ઞજઈ દાખલ થાય છે, પેરીન ખુશીથી ઉછળી તેવણને ભેટે છે અને ખુશાલીના આવેશમાં બેભાન બને છે, સર્વ જણા આંપતી સારવાર કરી હુશીયાર બનાવે છે.

યજ્ઞજઈ—(સર્વ સમક્ષ ખુલાસો કરે છે) મારા નામવર જડજ સાહેબ અને ગ્રહસ્થો, એ મુશ્કેલીના કરતુકનો ભાગ ખતી જ્યારે હું બેભાન હાલતમાં પડ્યો ત્યારે એઓએ તેમજ બીજાઓએ મને મુએલોજ ધાર્યો હતો, પણ ખુદાની બક્ષેસથી તે કાતીલ શટકા ચોકસ તેસપર પડવાથી હું કલાકના કલાક બેભાન હાલતમાં રહ્યો હતો. જ્યારે હું સુદીનાં આવ્યો

ત્યારે આ બધા ગ્રહસ્થ શામને ત્યાં મેં મને ખીજાને પડેલો જોયો. એને લગતો હેવાલ મી. શામ વીગતે કહેશે.

શામ—(જડજને નમન કરી) નામદાર જડજ અને ગ્રહસ્થો, જ્યારે યજ્ઞદેવદને જુરી હાઉસમાં લઈ જવામાં આવ્યા ત્યારે છેવટની મરણકીયા કરવાનું વીગેરે થતો અદોઅસ્ત રાખવાનું કામ શીરોજી મને સોંપ્યું હતું. જુરીની તપાસ પુરી કરતાં શેરીયારને એકમતે ખુની જાહેર કરવામાં આવ્યો, ત્યારબાદ જુરી હાઉસમાંથી સર્વ વિદાય થયા તે વખત રાત્રીનો હતો. ત્યાંની રોશન બીલીના ઉમ્મશમાં મેં એક ચમતકાર દોઢો યાને યજ્ઞદેવદના બંને હોદ હાલતાં દીઠાં. અવ્વલ તો હું ગલગટમાં પડ્યો પછી મેં ધીરજ રાખી યજ્ઞદેવદને મારા ઘરમાં લઈ જઈ કાઢીને માલુમ નહીં પડે તેમ સારવાર કરવાનો કસદ કીધો. મને ખોટી સાક્ષી પુરવા માટે શીરોજી તરફથી જે પૈસા મળ્યા હતા, તે તમામ પૈસા યજ્ઞદેવદની તબીબી સારવાર પાછળ ખર્ચ કીધો. ડોક્ટરે મને સલાહ આપી હતી કે પંદર દિવસ સુધી યજ્ઞદેવદને ખીજાને રાખીનેજ સારવાર કરવી, બધા ડોક્ટર આગળ મેં સર્વ ખુલાસો જાહેર કર્યો હતો. તેવણનીજ મહેરબાનીથી જે નર્સ રાખવામાં આવી હતી.

જડજ—તમે અત્યાર સુધી આ વાત જાહેર કેમ નહીં કીધી ?

શામ—તે માટે બધા ડોક્ટરની અને યજ્ઞદેવદની મને સખત મનાઇ હતી.

યજ્ઞદેવદ—હા નામદાર, હું જેમ ડરતો હોઉં કે શીરોજી મને સલામત જોઈ, વળી એના પૈસાના બળથી કંઈ નવું તરકત ઉભું કરી આશ્વતમાં નાંખે એટલા માટે મેં ધીરજ રાખી આજના દીનની રાહ જોઈ હતી.

શામ—નામદાર મને આ લુચ્ચા વખાણે પોતાના હાથદરદારથી ખોટી સાક્ષી પુરવા માટે આ ડાયરીમાં લખણ નોંધ કરી આપી છે તે હું તમે નામદારને સપુદ કરું છું. (હયાં શામ ડાયરી આપે છે.)

જડજ—મીં શામ, તતારા પરમાર્થિક જુરસા માટે તમને સાબાસી થતે છે, હું શેરીયારને મોટા માન સહીત છુટા કરું છું. યજ્ઞદેવદ અને પેરીન બાનુએ ધીરજે ખમેલા દુઃખો માટે ધન્યવાદ આપું છું. શેરમદના સાચા એકરારથી કોર્ટનું કામ ધણુંજ સહેલ બન્યું છે, તે માટે એને પણ ગુન્હામાંથી મુક્ત કરું છું. અને ફતીમદા તેમજ તેવણના લુચ્ચા સાથીને પોલીસના તાબામાં સોંપું છું. એઓનો આવતી કાલે છેવટનો ચુકાદો આપવામાં આવશે. (કોર્ટ બરખાસ્ત-પડદો પડે છે)

(પોલીસો શીરોજીને તેમજ દીનાને પકડે છે.)

૫૧] સીનેમા કે તારક કરતાં વધુ મોજ આવી જે આનાવાલી વાતમાં સમાયલી છે.

ગુરુ જગન્નાથનું કુંપકું.

[ગુરુ જગન્નાથ ગળામાં કુલોના હારદાઓ પહેરી, બે હાથ જોડી, પાટલા ઉપર બેઠેલા હોય છે. પાસે એક ચાળીમાં પંચ પાત્રી ચંગ, કંકુ, નારીએળ, ફૂલ, ચોખા વીગેરે હોય છે.

ગુરુ અહર અહર મંત્ર બોલી જાય છે.]

જગન્નાથ—મંત્ર ભણે છે:—

કુંદમ ફીતુરમ તાલ તલાવટ મહા,
હંગમ ધુતમ રંગ બહલામ નમાંહા;
તંગમ દસ્તમ હંગમ ખીસા ભરત વમવાહા,
ચાત્રમ ચલતમ મહાહ પડતમ આહા,
માફ કરજે ભગવાન ઓ દિનાનાથ દયાળ,
શીવ! શીવ! શીવ શંભો ઓઓ.

(હાથ જોડી એકદમ સમાધીમાં બેસે છે.)

[પછી ચંપક દાખલ થાય છે અને મહારાજને સમાધીમાં જોઈ અજબ બની બોલે છે.]

ચંપક—(ખાળુમાં) ગુરુ તો સમાધીમાં બેઠેલા હોય છે, તો તુ આ બાકે બીલ્લી હજકો ચલી. [ચંપક બે હાથ જોડી ગુરુને નમન કરે છે.] ગુરુ નમન કરે છે. [જગન જાગ્રત બને છે.]

જગન—કોણ બેટા ચંપક જીવતો રહે બેટા.

ચંપક—મહારાજ ક્યાં સુધી?

જગન—જેઠ મહીના સુધી.

ચંપક—મહારાજ હવે અતેરૂં થાય છે.

જગન—બેટા એમાં મારો શું કસુર છે, મેં અત્યાર આગમચનું સંભળ્યું હતું કે આ ગામની મુખી સ્ત્રીએ ખુદ પોતાના ધર્મ તરફ બેદરકાર રહી, પારકા ધર્મ પર યજ્ઞ રાખીને વહેમમાં આંધળા બની ધુતારાઓના ઘર ભરે છે, તે મારા છ માસના અનુભવ પરથી મેં જોઈ લીધું છે. ત્યારે તેઓ પોતે જ જગન મહારાજનું ઘર શોધતી આવે છે ત્યારે આપણે શું કામ આવી સુંદર તક ગુમાવ્યે? મજ્જર કૃપાથી ઠીક ગાફૂં જામી રહ્યું છે.

ચંપક—ગુરુ હવે આપણા હી ભરાઈ ગયલા હોય છે, કાકો લોક

એ પાપનું મુળ છે, આજે બજાર મહી વાતો ઉડી રહી છે કે ધુતારા જમનને મેથીપાક જમાડી તેના લંગડા ચેલાને લુલો બનાવી ગામમાંથી કાઢી મુકવા.

જગત—મારા વહાલા શિષ્ય, આ વાત કંઈ નવી નથી, જે ગામમાં જન્મ્યો ત્યાં એવી વધી રાખીનેજ આપણે આપણું કામ આરંભ્યે છીએ ડહોમાનો દિકરો કદી દુઃખમાં પડે એમ સાંભળ્યું છે?

ચંપક—ના નહી, આપણે તો આગમજથીજ વાળી વીટાળી બંધુએ દેશ મોકલ્યું છે. પણ આપણા હાડકાં પાસરા આપણે મોકલ્યાં નથી એનો રખેને ખુરદો થાય.

જગત—શા માટે ધુજરો બને છે, એકાદ બે લાત મુકાની આપણને ક્યાં પરવા છે? હવે આપણે છ પાંચ મણવાની તૈયારીમાંજ છીએ. તો જતી વેળાએ ભમાયેલી બારણો ને સાચો મંત્ર શીખવી જઈશું. કે વળી કાંઈ બીજા ધુતારાના હાથે ફસે નહી.

ચંપક—વાહ ગુરુજી, ત્યારે તો આપણા અસંખ્ય પાપમાં એક પુન્ય ભગવાનને ત્યાં લખાશે.

જગત—હા અ સંભાલ, પેલી અક્કલની અધુરીઓ આવે છે. બચ્ચા રામનામ જપવા મંડી જા.

[બન્ને જણા રામ નામ જપવા મંડી જાય છે. વિલ્લુ અને પીલી દાખલ થાય છે, પીલી અને વિલ્લુ બન્ને જણા કુલના હારડા પહેરાવે છે, પછી મહારાજને પગે પડે છે.]

પીલી ને વિલ્લુ—(હાથ જોડી) મહારાજ હમે તમન કયે છીએ.

જગત—(બન્ને હાથ સામા ધરી) પુત્રીઓ તમારું કલ્યાણ થાઓ.

ચંપક—અને ગુરુજી હવે તમે ઠાણા જાઓ.

વિલ્લુ—ગુરુજી, હવે તો ખીસા ખાલી થયા જો.

જગત—પુત્રી શ્રદ્ધા રાખો અને સારું ફળ ચાખો, નારાજ શા માટે થાઓ છો?

પીલી—મહારાજ માફ કરો ચેલી નાદાન છે.

ચંપક—ખીલદુલ અંજાણ છે (જાણુમાં) પાસે સંજાણ છે, ઉઠાંમરીનો અંજામ છે.

વિલ્લુ—તમે મને આશા આપી હતી પણ હજું સુધી મારો વર જોઈએ એવી વાગેદારી ઉઠાવતો નથી.

૫૮] ચા, મેવો મસાદો ૧. કથી વધુ' લેનારને રૂપીએ એ આના કમી, અચારીયા.

જગન—પુત્રી તારૂં મકીન ડામાડોળ છે.

ચંપક—અહાં પણ બધું પોલમપોલ છે.

જગન—જો સાબેત મકીન હોય તો તારો વર તો શું પણ વરનો આપ પણ ગુલામ બની તારી સેવા ચાકરી કરે, ચાલ હવે તું ધચ્છા રાખતી હોય તે પ્રમાણે તારા પતીને બનાવી દઉં, તું જો કહે તો બકરો બનાવી દઉં, કહે તો વાંદરો બનાવી દઉં.

ચંપક—ગુરુજી, બુવડ બનાવી દો કે જો બાપડીના જનમનું દુઃખ દળે અને જેને સાત પાશ્વીએ ઘોઝેલું સ્વરાજ મળે.

વિશ્વુ—મરેરે મુવો લાંગડો જો અમસી આપ બાપના સીના સેરવેછ તે, મને તો અસ તાબેદાર ગુલામ જેવા બરથાર જોઈએ.

જગન—ઠીક ત્યારે જો કંઈ લાવી હોય તે હાં મેલી દે અને મારા મંત્ર પર ધ્યાન આપ.

વિશ્વુ—(હાથ જોડી) વાઈ મહારાજ, (ખીસામાંથી પૈસા કાઢી જગનના પાટલાની નજદીક મેલે છે. તે ચંપક ઉઠાવી લઈ જોડીમાં મારે છે.)

જગન—(હજક કાઢીને આંખો બંધ કરી મંત્ર બોલે છે.) મહાગુરુ જગનનાથ જંપક, જેનો ચેત્રો ચંપક, વહેમીઓ કમબખ્ત, મહાવીર, લાપ-સીને ખીર, બડા બેસાસુર, બડા બેવકુફ ગધેડાપુર, બોલોશ્રી અંબા માતાની જય, (બધાં અંબા માતાની જય પોકારે છે.)

ચંપક—(બાળુએ) હનુમાન હમારી ચેલીની ધચ્છા પુર્ણ કરો. વર મરો કે કન્યા મરો, પણ જગનનાથનું પુરૂં કરો.

જગન—પુત્રી, ભગવાન તારૂં બહુ કરો.

પીલી—મહારાજ, મારા છુયાની હજુ તાપ ઉતરતીજ નથી, છોરાબી ધુપાવીને રોજ ખાંધુછ. તમારૂં મંત્રેલું પાણી બી પાંડેછ, પણ માથ મરે ઝોંઝયો જરા દમ નથી મારતો, દુશ્મન બધો ઝીમછ ઝીમછ જય છે.

વિશ્વુ—ઓ વાય પીલી તું તો છેકજ બેળું ખોલી બેઠીછ. ડોક્ટરનું કામ પણ મહારાજને સોંપી દુકતાને મારી નાંખવા બેઠીછ શું?

જગન—પુત્રી તારી મોટી હીમાલ્યા જેવી સુલ છે. બહારના સુત ભમાડાની કસર હોયતો ડોક્ટરનો દાદો આવે તોપણ તેનાથી ન નીકળે. જો તો જેના કામ તેજ કરે. અને ગધેડો દરાખ ચરે, એતો સુતનું જોર હોય તેટલો જરા રતી હેરાન કરેજ તો.

પાત્રી—“દિલની સાચી” તમારું હૃદય હવે મચાવી મેલશે. માત્ર જે આના [પક]

ચંપક—પછી ગુરૂજના મંત્રના બળથી જન્મનું દુઃખ ટળી જાય અને હેવટે સવર્ગમાં સુખી થાય.

પીલી—વારં, ખીજું તમેને તરફી આપું તે એ કે મારા કુવણુ સાસુનો ફલી આદર રોજે અદરાવાનો છે. તે જરા ચોખ્ખું મુરત જોઈ આપો મરં.

જગન—[રાગડો કાઢી] કુવણુ સાસુનો ફલમ, આદર રોજે અદરાવમ, ફલીની રાસ, એક ઉઠી સાંસ, લઈ મોટી આસ, ઉપર ગોઠવાય છે. [આંગલી ઉપર ગણતાં.] ધન મકરને કંભ, વહુજ પાડસે યુમ, પ્રસચક કન્યાને તોલા, ફલી ભાઈતો છે પોલા, મીન મેસને વરખ, અદરાવાનો બહુ હરખ.

પીલી—છોકરી મંગલની છે કે ચોખ્ખી ?

ચંપક—મંગળની હોય તોયે ગુરૂજ મંત્રના બળથી ચોખ્ખી બનાવી દેશે, જપ કરવા થોડા રૂપીયા જોઈએ. [પીલી હાનું ડાકું ધુણાવે છે.]

જગન—ધન મકર, તનમકર, જોયું.

ચંપક—મકરમાં ને મકરમાં બધું જોઈું.

જગન—કરક સીંહને કન્યા.

ચંપક—[બાજુએ] જેવાને તેવા મળ્યા.

જગન—સોમ મંગળ ને બુધ.

ચંપક—[બાજુએ] ડાહ્યાં અને મૂખ વચ્ચે યુદ્ધ.

જગન—ત્યારે હવે જુવોની રાજના ઘરનો રવી, કેન્દ્રસ્થાનમાં રહી, જોશીના ખીસામાં જોસે, તો જોશીને ઘર લક્ષ્મી પેસે, મંગળ અને બુદ્ધ વચ્ચે યુદ્ધ જાગે છે. તો શુક્રવારે સવારે સવા સાત ઘડી સાઠ સાત પળે પોણા સાતે અદરાવો ભલે (બહારથી ગરમડ સમજાય છે, ગુરૂજ અને ચેલો ગભરાય છે.)

પીલી—વારે મરં, તમે તો આંધળાની આંખ છેઓ.

વિદ્વુ - મહારાજ હવે તમે જે હોય તે બરાબર કહો, મારો વર તાબેદાર થશે કે નહીં !

જગન—થશે થશે નહીંતો ક્યાં જશે ? (બાજુમાં) બહુતો એજ કે જગન અહીંયા જલદી ખશે.

ચંપક—હા. નહીતો ઈજતની ધુળ થશે.

જગન—(વિલ્લુને કાગળ આપી) લેજો આ મંત્ર અને એટલી વાર વધુ જપ્ત કરજો, (બહાગથી આવજ આવે છે પકડે મારો કાપો અને હમ્મત કરી કાઢો.)

વિલ્લુ—મરેરે એ સારી ધુમાધુમ છે.

ચંપક—આ રો ગુરજના વરઘોડાની ધામધુમ છે.

જગન—પુત્રીઓ તમે તરત માટે માહેલી કારે જાઓ. (વિલ્લુ અને પીલી ગજરાટમાં અંદર જાય છે, બીજી તરફથી પારસી છોકરાઓ જનુનમાં એકઠમ ધસી આવી જગન અને ચંપકને લાત મુઠીના સરપાવ સાથે ધક્કો મારી બધેબધ દોડાવે છે, શેરીયાર દાખલ થાય છે.)

શેરીયાર—સખર કરો છોકરાઓ. (છોકરાઓ શેરીયારને નમન કરી એક તરફ દિશા રહે છે,) કેમરે અથ ઠગારા ધુતારા :તેં કેટલીક ભોલી બાઇઓને દસાવી પૈસા દટાવ્યા છે, તારા જેવા ધુતારાએ બીજા ખરા વિદ્વાન જોશી મહારાજને અપમાન કીધું છે.

જગન—હાડકાં પાસરાં ડાખતાં) શેઠજી હામા કરો, એમાં મારો કાંઝો વાંક નથી, કેટલીક મૂર્ખ સ્ત્રીઓ ખુદ હમારા ઘરપર આવી હમને લાલચુ બનાવે છે. [જગન પીલુને પૂછે છે] કેમ ખરું કે નહીં?

પીલુ—(નાખે રમાલ દાખી) અંહ દુર રહે, ખાટો બટ વાસ મારે છે.

જગન—[દોલીને] આ બાઇ એમ સમજે છે કે હું દર દીવાળી સીવાય નાહતોજ નથી.

દોલી—દુન્યો વાત કર બધી હોજ ગળે છે

જગન—[જાંચુને] શું હોજ ગળે છે?

જાંચુ—દુન્યો વાત કર બધી ચુંક હોડે છે?

શેરીયાર—(ઓડીઅન્સ તરફ જઈ) હવે તમે દરીયાકાંઠા કરો, કે આવા એક નજીસ ધુતારા પાસે આપણા નીર્મળ મઝહબવાળા જરઘોસ્તી બાઇઓ શું લાજ મેળવતી હશે?

જગન—શેઠજી ફરી એકવાર હાથ જોડી માફી માંગું છું. હવે હમને હમારા હાંડકાં સલામત લઈ દેશ પર જવા દો, ભગવાન તમારું ભલું કરો.

શેરીયાર—ચાલો હવે તમે ખુદના શુક કરો કે એટલેથીજ વાત અટકી, બાકી આજે છોકરાઓના હથમાંથી સલામત છટકી જવા મુશ્કેલ થઈ પડતે, હવે આ ધડીએજ હયાથી એકદમ ચાલી જાઓ, અને ફરી તમારા નેહસ્ત કદમ આ ગામમાં લાવતા ના. અગર બીજી વખતે હમાં જોવામાં આવશે તો હાંડકાની ખરાબી કરવા સાથે પોલીસના હવાલામાં સોંપવામાં આવશે.

[એ પછી ગુરૂ અને એલા નહાસી જાય છે પીલી અને વીસ્તુ બરાતાં છુપાતાં આવી ચાલી જવા કરે છે.]

દોલી—હોલા રહેા કયાં જાઓ છો ? ખુદનો પાડ માનો કે તમારી ફજેતી થતી રહેજે અટકી છે, યાદ રાખજો, કે હવે ફરીથી તમેને કોઈ એવા જુદાની વામમાં જોઈશું, તો ધનજતથી ખેંધજત કરી પારસી મોહ-લમાં ફેરવીશું કે જેથી બીજી બાજુએને પણ અચ્છો વડો મલે. [બાજુએ શરમથી નીચું જોતી હોલી રહે છે.]

(દોલી ગાથન ગાય છે.)

બહેનો જરથોસ્તી મઝહબનું રાખો માન,
બાહ્યો કુતમ ધાતમ તમે છોડો તમામ—બહેનો.
ચી કા દોરાને તાવીજ માંડરયા
નાશ કરો એ પલીહી તમામ—બહેનો.
બ્રાહ્મણ સેવક છે નરા કુતારા,
યાદ કરો તમે અવસ્તા કલામ—બહેનો.
સહુને પોતાના ધર્મનું અલીમાન,
હોંદને ગીતા મુસ્લીમને કુરાન—બહેનો.
જુદાની બહેનમાં કાફાં મારીને,
આપણા ધર્મનું કરો છો અપમાન—બહેનો.

જાનું—હું એમ પુછું કે આપણી કીર્તિવંત કોમની આવી અનધડ બાહ્યો એવા જુદાની ખોટા બહેનમાં જેટલી મહાનદારીથી અટવક મરે છે, તેટલીજ મહાનદારી આપણા પાક ધર્મ પર કાંચ નહી રાખે ?

પીણુ—અસખત યુસ્ત મહાનદારીથી આપણા ફરેસ્તાગોની આરાધના

કરે, હાદર અહુરમઝદ અને બહેરામ મઝદ અથવા અશે. સરેશની માનતા લીએ, તો અલખત દીલની ખુશાલી સાથે મનની મુરાદ મેળવી શકે એમ છે.

દોલી—બાઈઓ, એ કુતમ ધાતમની બાખતમાં જેમ આપણા પીતા સમાન લેખાતા, માનવંત સાહેબ રસ્તમ પી. જહાંગીરે જેમ વરસો આગમચ જે પગલાં લઈ કેટલેક અંશે આ ધર્તોંગ નાખુદ કરવા સમર્થવાન થયા હતા, તેમજ વરસો આગમચ મરહુમ જહાંગીર મરઝખાને પણ પોતાના જામે-જમશેદ જેવા મોટાં પેપરમાં આ બાખતની ચર્ચા ચલાવી ઘટવું કયું હતું.

જાંગુ—તેમજ હાલના પારસી પેપરવાલાઓએ પણ મજબુત હાથે કામ લઈ આ બીનો નાશ કરવો ઘટે છે.

દોલી—બાઈઓ, આપણા ખુદાંદ ધર્મની ખુબી કંઈ ચારજ છે. અસલ જ્યારે પારસીઓ જરથોસ્ત સાહેબના શિક્ષણો મુજબ ચાલતા હતા ત્યારે પારસી કામના એક પણ બીખારી માલમ પડતો નહતો.

જાંગુ—અને અસલના આદમીઓ એટલા તો પ્રમાણીક અને મહેનતુ હતાં કે કદીપણ કોઈ પાસે મદદ માગવાં જતાં ન હતાં.

શેરીયાર—ખુદા કરેને આપણી કામમાંથી હવે બાળસાઈ અને અપ્રમાણીકપણું દુર થાય.

ખીલું—ત્યારેજ કામની અસલ કીર્તી મેળવી શકાય.

શેરીયાર—દરેક માખાપોતી ફરજ છે કે નહાના બચ્ચાંઓના મગજ પર જરથોસ્થી ધર્મની તરીકતો મજબુત રીતે ઠસાવે અને તેઓને પ્રમાણીક જીંદગીમાં ઉછરતાં શીખવે.

દોલી—બેશક ત્યારેજ તેઓ અધ્યાસીપણું તજીને કુટુંબ ને કામને તેમજ દેશને ઉપયોગી થઈ પડે.

(વીલુ—પીલીને) બહેન ઉપકાર માન આ લલા નર શેરીયારનો, કે જે બાઈ તન મનના ભોગે પારસી કામની કીર્તી જાળવવા માટે બારે જોખમ ખેડી રહ્યા છે અને તમે જેવી ભોળી બહેનોને સ વખતે બચાવી લીધા છે.

શેરીયાર—(સર્વ છોકરાઓને) મારા બલા બાઈઓ ખરે ઉપકાર તો

તમારોજ માનવો ઘટે છે. તમેએ કામની સેવા વખતો વખત સારી બળવી છે. તમારા હિમ્મત બધાં કામેએ મારા શેઠ સરસોરાએ સ્થાપેલા જરથોસ્તી તાલીમખાનાને ખરેજ જેવ આપી છે.

જાંગુ—સાહેબ હમારા ગોઠીઆ પીલુએ તે વખતે એકલે હાથે પથાણોની ટોળાને મદદ કરી પારસી કુટુંબનો જન બચાવ્યો છે, એ પણ આપણીજ કાળજી બરી કાશેપના પ્રતાપ છે.

દોલી—હા સાહેબ, એ ખરી વાત છે. હું નહીં ધારતો કે તમારી કીમતી મદદ વીના હમો આટલા આગળ વધી શક્યા હોતે.

શેરીયાર—હું તે પાક ખુદાના હજ્જરો હજ્જર શુક કહું છું કે તમે હુંક મુદતમાં અંગબળની કસરતો કરી મનને મકમ રાખી તનની ખીલવણી કરી આપણી નાનકડી કામને તેમજ આપણા મજહબને હરીફાના હુમલાથી બચાવતા રહ્યા છો.

પીલુ—બેશક ખીજી ભાઈજાંઘ કામે જોતાં આપણી કામ વહીમાં કાંકરા મીસાળ છે, તે માટે દરેક જરથોસ્તી બચ્ચાએ કામની અને મજહબની બહેતરી માટે ફરજિયાત અંગબળની કસરતો કરી મનને મકમ રાખી તનને ખીલતન બતાવવું ઘટે છે.

દોલી—એટલુંજ નહીં પણ આપણી ભાઈજાંઘ કામમાં પણ ભાઈચારો વધારી તેમને પણ મદદો કરી આપણું કામાંની ખમીર બતાવી આપવું ઘટે છે.

શેરીયાર—શાબાશ દોલી તું રાસ્ત બોલ્યો (વીલુ અને પીલીને) હવે મારી ભાળા બહેનો માટે જે કહેવાનું છે તે એજ કે જહેમી વહેજાંઘો છોડી દહ આપણા પાક મજહબ હિપર ચુસ્ત એતેઆદ રાખી આપણી માથ વાણીના કલામો ભણતા રહો.

પીલુ—અને તંદોરસ્તી ભણતા સદગુણી શેરીયારનું નામ લેતા રહો.

વીલુ—ઓ હારે મંઝ (શેરીયારને ઓવારણા લઈ) કામની બહેન-પણીઓને રૂડે રસ્તે ઉતારતા પરથી મંઝ (પીલીને) બરતે ગઈ તે મને જ્યુહુ સાચુ સમજાવી આડે રસ્તે ઉતારો.

પીલુ—માફ કર બહેન, હમણાજ આ લલા ભાઈઓના રૂડા બોધથી મારી સુહી દેકાણે આવી છે.

૧૪] શેરીયાર અમાર, ફેનસી જીજીની જાનની મુશ્કાઈ ૧. ૧૧; અમારીજી, ૩૧૦ માર્ચ ૨૩

શેરીયાર—સાખાશ ખેંદેનો મોડેથી પણ તમેએ તમારી બુલ સુધા-
રણી જોઈ હું ઘણાજ ખુશી છું અને મેં ઉઠાવેલી જીંદગીનો રૂડો ખદ્દો
મળેલો જોઈ તે પરવરને હજારો હજાર શુક્ર અદા કરું છું.

(વીરજી દાખલ થાય છે)

વીરજી—દોસ્ત શેરીયાર મને હમણાજ ગોદરેજી તરફથી ખબર મળી
કે તમે જગનાથનો ઝાડ્યો કાઢવા અત્રે આવ્યા છો. માટે હું પણ કંઈ
મદદ કરી શકું એવા ખ્યાલથી દોડી આવ્યો.

શેરીયાર—ખુદાની બહેનથી સઘળું પાર હિતયુ છે.

વિલ્લુ—(વીરજી આગળ દોડી જઈ) માફ કરો મારા વહાલા વીરજી
(હાથ જોડી) મેં તમેને મુખપણામાં ઘણા સતાવ્યા છે; તેથી હું પસેમાન
થાઉં છું. મુંઝ અભાગણીએ મેં જોટલો વીયાર નહીં કાઢ્યો કે નોકરી
વીનાનો બેકાર ઘણી ઘડી ઘડી પૈસા તે કયા ચુલામાંથી લાવે ?

વીરજી—વહાલી વીલ્લુ, તું મેં ટેથીખી તારી બૂલ જોવા પામી છે
તે જાણી હું ખુશી છું.

વિલ્લુ—તમે પેલા મુવા નસા બંદાઓની કંઈ ખબર લાયા કે ?

વીરજી—કાણ ?

વિલ્લુ—ખીજ વળી કાણ છે ? પેલા શીરાજ તે તેનો સાથી ?

વીરજી—હા તે માટે ગોદરેજી મને હમણાજ ખબર આપી કે શીરાજને
મુળાની સખ થતાં વાર અફોણુ ખાઈ આપવાત કીધો, અને દીના દમોરીને
આપવાતનો કાશેપ કરતાં પકડી લીધો, અને તેના ખીજ અસંખ્ય ગુન્હાઓ
ધ્યાનમાં લઈ ૧૪ વર્ષની સખત દેવની સખ કીધી.

વિલ્લુ—ચાલો ટીક થયું, મુવા કોમને એજ લગાડનારા જલદીજ
નાખુદ થએલા બલા.

પાલી—અરે, વીલ્લુ પેલા મુવાએ કંઈ મંત્રનું કાગળ લખી આપ્યું
હતું તે શેરીયારજીને આપતી, મુઠ્ઠા મને તો કંઈ સમજખી નથી પડતી.

[વિલ્લુ શેરીયારને કાગલ આપે છે,

શેરીયાર નીચે મુજબ વાંચે છે.]

શેરીયાર—(કાગળ વાંચે છે) મારી અમાથેલી બોળા ખેંદેનો મેં તમને

ખોટા દોંગ કરી ખુદાર કાધી છે માટે મારી ફરજ વીચારી તમને છેલ્લી
જેલવણી ખાતર આ મંત્ર લખી આપું છું તેનું ખરાબર પાલન કરજો.

મંત્ર.

જોહેર ખીરા થાસઆ જરપ મરધ રામાત,

જોરક ગયાત નોઝોઝરુગુ નેઅ જોરાહામ રાતાધુ.

દોહી—દોસ્ત શહેરયાર આ કંઈ ભાષા છે, કંઈ સમજ પડતી નથી,
ખીરાદર જરા સમજવશો ?

શહેરયાર—હું પોતે નથી સમજતો તે તમને શું સમજાઉં ?

વીરજી—ખરે આ તો હાંધી બોલી જેવી લાગે છે, જોહં તો ખરા
(શેરયારના હાથમાનું કાગળ લઈ વાંચે છે.)

જોહેર ખીરા થાસઆ જરપ મરધ રામાત,

જોરક ગયાત નોઝોઝરુગુ નેઅ જોરાહામ રાતાધુ.

વીરજી—હા ખરાબર છે એ ધુતારો જતી વખતે સારી નસીહત
કરી ગયો છે.

શહેરયાર—પણ શું છે તે વાંચો તો ખરા ?

વીરજી—જીવો એને કેલટાવી વાંચ્યે તો એનો અર્થ એમ થાય કે
તમારા ધરમ પરજ આસ્થ રાખી રહેજો. ધુતારા મહારાજો અને ગુરજી-
જોનો ત્યાગ કરજો.
(પકડો પડે છે.)

યઝદેઝદના અંગલાનો દેખાવ.

[યઝદેઝદનાં અંગલામાં શાદીતી ધુમ મચી રહી છે. જાનુઝો
અને અહરજ સુદ સફેદ પોષાકમાં એમથી તેમ લટાર મારતાં
વાતચીત કરતાં જણાય છે. યઝદેઝદ શામને ફુલ તોરો આપતાં
શાખાશી આપે છે.]

યઝદેઝદ—દોસ્ત શામ, આજના મુજારક દને તને તારાં બહાં કાંમે
માટે ધન્યવાદ આપું છું. શાખાશી ઘટે છે, તારા જેવા સપુતને, હું તે દાદા-
રની દરગાહમાં દુરા ગુજરે છું, કે જરથોસ્તી કામમાં તારા જેવા અનેક
વીરભાજો પેદા કરે.

૧૧] આવી બેઆનાની એક રાત્રીમાં ખર સીનેમાં જોવા નેટલી મળદ સમાવલી છે

શામ—નમીને મુરખી સાહેબ, મેં મારી કરબ સીવામ ખીજું કશું કીધું નથી, જો ખરી સેવા બળવી હોય તો તે આપણા સદગુણી શહેરમારેજ છે. કારણ કે આ પરમારથી નરનું નામ સમજી ડોક્ટરે એકી ખોલે જહેમત ઉઠાવી તમારી બટતી સારવાર કીધી છે. સખી દીલ શહેરમારે જોવા તો કામ ઉપયોગી કામો થણા કીધા છે.

શામ ગાયન ગાય છે.)

પુરવો પરગણુ હોય તે અમર થઇને અંકાય,
દુઃખની ઢાઝ ધરે તે આ જગતમાં પંકાય—પુરવો.
જર જોખન ને જોશ પર ધરે ગર્વ તે ખોટો નર,
મુવા પછી મીડુંજ વળે કાયા ફાકટમાં કરમાય—પુરવો.
સર જમશેદ જેવો નર દીલે દુલ્હો ને દીલાવર,
જેની રોશની આ જગમાં આકૃતાખ સમ ક્યલાય—પુરવો.
સો મરો પણ મરતો ના એક પાલનહાર,
જેથી હજારો ને લાખો પ્રાણીઓ પાલાઇ જાય—પુરવો.

ગોદરેજ—બેશક પૈસા ખરચનાર ખર્ચે છે પરંતુ તેનો રૂડો ઉપયોગ કરનારા બધા શહેરમાર જેવા થોડાજ ઇસમો મળે છે.

ગુલ—એ નેકનામ ખીરાદરે હમણા જરથોસ્તી નાવારસ બચ્યાંઓ માટે એક જોરફતેજ ખોલી ખરેજ પુન્યવતું કામ કીધું છે.

ગોદરેજ—વાહલી ગુલ, નાવારસ એટલે ફક્ત મા આપ વનાનાજ બચ્યાંઓ માટે નહિ પણ જે ગરીબ દેવાત માખાપો પોતાના કરજદાને ફળવણી આપવાને અશક્ત હોય, તેવા બચ્યાંઓને પણ દાખલ કરી પુરેપુરી સંગીન ફળવણી આપવાનું આ ભલા બાપએ વાજખી વિચાર્યું છે.

શહેરમાર—ખાનુઓ અને ગ્રહસ્થો એ જે કાર્ય કીધું છે તે મારા માનવંત શેઠ મર સોરાખજીની ખોલખાલા છે. એવણનીજ કારસાજીથી હું મારા કામોમાં ફત્તેહ મેલવ્યો જાઉં છું. જો એ પરદુઃખબજન શેઠ નહિ હોતે તો આજે કેટલાક પારસી કુટુંબોની શું દશા થતે તે હું કહી શકતો નથી. પહેલે મારોજ દાખલો લેઓની.

સર સોહરામ—ખીરાદર શહેરમાર, હું અતીશયોક્તી વિના કહીશ કે

તું જો આટલો દરજ્જો આગળ વધ્યો હોય તો તે માત્ર તારી નમનતામાં અને દયાલુ સ્વાભાવથીજ વધ્યો છે.

ગુલ—સર સોરાબ, આવના શુભ દીવસે એક ખુશ વધાઈ આપું છું અને હિંમત રાખું છું કે બાર્ડ શહેરવાર તે જરૂર કબુલ કરશે.

ગોદરેજ—(આગલી ધમ્માદ આપતાં ગુલની મશકરી કરતાં) અરે બાઈ શહેરવાર અરે તું તારે બીજે મારથી સીડી મંગાવી પાવલી જે આનીને સોખ્યા કરાવ.

શહેરવાર—(હસીને) બીરાદર ગોદરેજ ખરું જવાહીર કહી છુપ્યું રહેતું નથી. એ સખી બહેને મુજ સેવક તરફ બહાનુ બતાવી મને ઝારબી વધુ શરમમાં નાંખ્યો છે. એવણની છુપી સખાવત માટે હું મગરૂરી લઈ જણાવું છું કે એવણને મરીબ બચ્ચાંઓ માટે કામપણુ જાતનાં ઢોલ તાસા વગડાબ્યા વીના બીનશરતે મને એક લાખ રૂપીઆની મંજૂર રકમ આપી છે. (સર્વની ખુશાલી વચ્ચે તાલીઓનો મડગડાટ સંભળાય છે)

પેરીન—હવે હુંકુ કરો અને બહેન ગુલ શું કહેવા માગે છે તે સમજો.

ગોદરેજ—હા ત્યારની વાત થઈ અંદર તો બાટલીના માથાં બાંજી સલામતી પર સલામતી લઈ રહ્યાં છે. ચાલો હવે જલ્દી (ગુલને) બોલી દેની બાઈ તું શું કહેવાં માંગે છે.

ગુલ—(ગમલતા અવાજે) મને મળેલી મારા મરહુમ બાર્ડ ફીરોઝની તમામ દવલત શહેરવારનેજ અર્પણ કરી જણાવું છું કે પૈસો કયાં કામમાં અને કયા માર્ગે વાપરવો તે બાર્ડ શહેરવાર સારી રીતે સમજે છે. તો હું તેમાં માથું મારી બીન સમજે કંટાલો આપશ નહિ.

શહેરવાર—હિપદાર થયો બહેન, એ તમામ દવલત હું નાચાર જર-થોસ્તીઓને મુક્ત રહેવા માટે સગવડ બર્ચાં મકાનો બંધાવી આપવા તેમજ તેઓની હરેક મુશ્કેલીઓમાં મદદ કરવાને અર્થેજ વાપરશ.

[સર્વ તરફની શાબસી તથા આફરીનનાં પોકારો પછી સર સોરાબ સર્વની ખુશાલી વચ્ચે પેરીન અને શહેરવારનો હાથ મેલવે છે.

સર સોરાબ—દુન્યામાં એવા નીખાલેશ પવીત્ર જોડાંઓ બહુજ

૬૮] “પરજ્યા પછીની પંચાત” સંસારનો અતિ બોધક સાર. દીપ્તિ જે આત્મ

થોડાં હશે. તેમાનું આ એક જોડું સાંધવા હું મને ખરો બાગ્યશાળી
સમજું છું. અને છેવટનો મારા હરખનો કબરો જાહેર કરે છું કે મારી
કુલ દોલતના વારસ તરીકે શહેરમાર અને પેરીનનેજ મુકરર કરે છું. અને
આ ભવીષ્યના સર સોહરાજ અને લેડી પેરીનને એવી દુવા ઇચ્છું કે
ઘણા સાલ જીવી ઘણું સુખ જીવે.

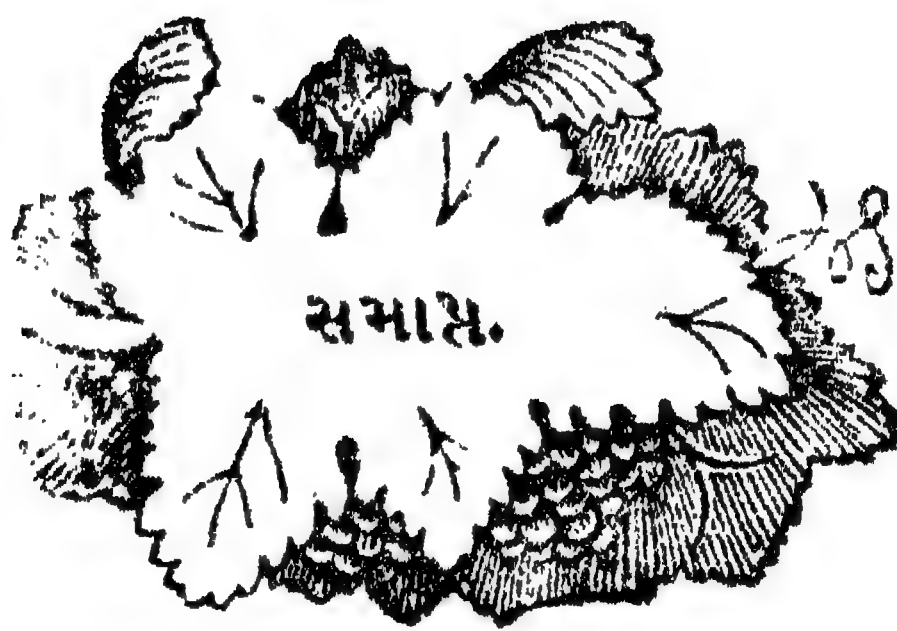
ઘણા જણા—આમીન આમીન આમીન.

યજ્ઞદેવ—(હાથ જોડી ખુદાના શુક કરે છે.)

સર્વ જણા ગાયન ગાય છે.

પધારી તમ આજે, ગરીબ નીવાજે મહનો હાથ લાંબાવી,
લઈને દાઝે : ઉત્તેજન કાળે, તમે આજે તકલીફ ઉઠાવી;
નેકીના સાજે ભલ્લી દીન ગાળે હોરમજદ હંમેશા હરેમંદ
પર ફાવી—પધારી.

પરવર પાસે દુવા છે ખાસ જુગ જુગ જીવો દયા હમપર લાવી,
હવે સીધારી સલામ હમારી કરજો કબુલ હમ પર
મહેરબાની—પધારી.

આલુ વાર્તા “પાટાલ પાણી,” આ વાર્તા લાંબી
હોવાથી છપાઈ નથી.

સાંઓનાં દરેક જાતનાં દર્દો માટે જગમશાહુર
સર્વોત્તમ શક્તિવર્ધક દવા

મહિલા જીવન

વધારે પડતો કે અનિયમિત અટકાવ, પ્રદર, લોહીવા, રુદ્ધોષ, શરીરનું ધોવાવું, પેદુમાં થતો દુઃખાવો, કમરમાં થતી ફાટ, છાતીમાં ગભરામણ થવી, જીવ બળ્યા કરવો, બેચેની, ઝીણો તાવ, અશક્તિ, હીસ્ટીરીયા, જ્ઞાનતંતુઓની નબળાઈ, જે જો ચઢવો, માથું કાયમ દુખ્યા કરવું, હાંફ ચઢવી, અન્ન પર અરુચિ, ઉલ્ટી, ખાંસી, રતવા, ઝાડાની કમજોશાત, ગર્ભાધાનમાં વિઘ્ન ઇ. દરદો માટે અકસીર પુરવાર થયેલ છે. સુવાવડ પહેલાં યા સુવાવડ પછી યા સુવારોગમાં આપવાથી શરીર તંદુરસ્ત અને રૂઝ પુરૂ બને છે. કો. રા. ૨), ત્રણ સીસીના રા પા, ટ. ખ. જુદું. રજી. ટ્રેડમાર્ક 'જેનસ' નં. ૩૦૨, દરેક શહેરમાં જાણીતા દવાવાળાને ત્યાં મળે છે.

બનાવનાર:—જે. એન. શેઠના. નડિઆદ.

હિંદુસ્તાનના સોલ એજન્ટ:—ચીમનલાલ પો. શાહ.

ગોવિંદ બીહારી, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨.

કપડાં ખોવાઈ જાય છે ને ?

એકવાર ગયાં તે ગયાં પાછો પતોજ નથી ?....તો ગુસ્તાદજી પેસ્ત-
નજી શાહુનાની ઉત્તમ બનાવટની કપડાં પર નામ લખવાની
શાહી વાપરી તેમને ખોવાતાં અટકાવો.

બનાવનાર:—

ગુસ્તાદજી પેસ્તનજી શાહુના

કણ્ઠપીઠ—મુરત.

દરેક ઠેકાણે ચાર આને મળશે.

મળવાના ઠેકાણા:—ફરેદુન અને બરબોર, નસરવાનજી નવા, આર.
એફ. અચારીઆ, ફરામરોઝ નવા, મનુ સ્ટોર્સ, બાદમાર સ્ટોર્સ, વગેરે

તંદુર મહત્ત.

સારીરીક શાસ્ત્રને સમજાવનાર, તંદુરસ્તીનાં નીયમો બતાવનાર, ઉત્તમ સંતતી પેદા થવાનું સાધન કહેનાર અને સરીરના રોગોને મટાડી સરીર જાળવાન બનાવવાનો ઉપદેશ આપનાર છંદગીનું અમૃત નામનું વૈદકીય પુસ્તક ૬૦) પાનાનું જે કોઈ એક પોસ્ટ કાર્ડ લખી મંગાવે તેને મહત્ત મોકલાય છે. પુસ્તક મલવાનું ઠેકાણું:—

ડાક્ટર કાલીદાસ મોતીરામ. રાજકોટ કાઠીયાવાડ

બાદશાહી ચાકુતી. (રજીસ્ટર્ડ)

મમે તે કારણથી બુમાવેલી તાકાત પાછી લાવે છે. પુરુષાતન કાયમ રાખે છે. આ રાજવંશી ચાકુતી વીર્ય વીકારની તમામ વ્યાધી મટાડે છે અને વીર્ય ઘટ્ટ બનાવી ખરું પુરુષાતન આપે છે. ખરી મરદાપ આપનાર અને નબળા માણસને પણ જીવાનની માફક જોરાવર બનાવનાર આ દવાનો લાભ લેવા અમારી ખાસ ભલામણ છે. આ દવા વાપરવામાં કોઈપણ જાતની પરેજીની જરૂર નથી. ૪૦ ગોળીની ડબ્બી ૧ ના રા. ૧૦

બાદશાહી યુનાની લેપ (રજીસ્ટર્ડ)

હમદા દવાઓમાંથી આ લેપ બનાવેલ છે. ખરું પુરુષાતન લાવવા માટે આ લેપ ફતેહમંદ ઇલાજ છે. આઉસ એકની ડબ્બીના રૂપીઆ આદ.

ડાક્ટર કાલીદાસ મોતીરામ-રાજકોટ-કાઠીયાવાડ

મુંબઈમાં દવા મલવાનું ઠેકાણું:—

મેશર્સ કેમ્પ એન્ડ કું. લીમીટેડ તથા

કાફર મારકદની અંદર અચારીઆની દુકાન ઉપર

પ્રતિકા—
જાની ચોખ્ખી

થઈ છે.

- ૬ અદ્ભૂત ઘટાવળીર
- ૭ કીસમતનાં કોટક
- ૮ બાગ્યવંત બામીણી
- ૯ ખાવોદ કે ખળતો !
- ૧૦ બીજવરની બાજી
- ૧૧ પાડોશીની પુત્રી
- ૧૨ ગોરી બસા
- ૧૩ ગરીબીનો ગુનાહ
- ૧૪ અદેખાધનો અંધાપો
- ૧૫ નાર નીરાધાર
- ૧૬ પર કોમી પ્રેમ
- ૧૭ પૂર્ણ પતીવ્રતા
- ૧૮ રૂપની રાણી
- ૧૯ છાછલીનો અંત
- ૨૦ ચતૂર ચાતુરી
- ૨૧ કુદરતની કરામત
- ૨૨ પરજીયા તો મરૂં !
- ૨૩ પ્રેમ શક્તી
- ૨૪ ડોળતી દયાનત
- ૨૫ તોખમમાં તમેશમ
- ૨૬ બળવંત બળાદાન
- ૨૭ દિલાવર દિલખર
- ૨૮ ફોકતનો ફાંકો !
- ૨૯ કન્યા કસોટી !
- ૩૦ તગદીરનું ત્રાજી
- ૩૧ કમબખ્તીના પારાવાર !
- ૩૨ પ્રેમનો પરમાર્થ
- ૩૩ ખુબસુરતીના ખેલ !
- ૩૪ ગમતનાં ગાખરાં
- ૩૫ માયાકુળ મહિલા
- ૩૬ દયાનત તેવી બરકત
- ૩૭ વહેમની વિપતી,

- ૪૧ પ્રેમનું પ્રમળ !
- ૪૨ વહાની પુટલી !
- ૪૩ ખુને છપર !
- ૪૪ 'અનાથ યુવતી'
- ૪૫ નાઝનીન મહેકમીન !
- ૪૬ "કરપીણ કારજો"
- ૪૭ "કુળવંત કળી"
- ૪૮ ખુલખુલ કે બળા !
- ૪૯ નેકળદ નરજેસ
- ૫૦ વિર વનિતા
- ૫૧ દમાખાજ દુન્યા.
- ૫૨ નકલી નાદટ
- ૫૩ ઠગાઇ કો'ની સમાઇ !
- ૫૪ અપકાબંધ બરથાર !
- ૫૫ "બોળપણનો બાર"
- ૫૬ વિવાહ પછીના વિધન !
- ૫૭ નાદાનીનો નતીજો.
- ૫૮ એક તાગડો.
- ૫૯ "વનમાગી વનિતા."
- ૬૦ ગરીબીનો ગબખ.
- ૬૧ પવિત્ર કે પાપી !
- ૬૨ વેશવાળ પછીના વાદળ !
- ૬૩ બે હમાન કાણુ—મરદ કે ઓરત !
- ૬૪ અફસોસનાં આસુ
- ૬૫ "પાપી પત્ની"
- ૬૬ દિલની સાચી
- ૬૭ કમાલ કામિડી !
- ૬૮ નિરાળા નિરધન
- ૬૯ બલાનું બલું !
- ૭૦ ખુદાને દારનું જોકું
- ૭૧ સમાજક સંકટ.
- ૭૨ દિલાવર દુશ્મન
- ૭૩ પરજયા પછીની પંચાત.
- ૭૪ પુનર્મિલન
- ૭૫ જાસુસ કે જાદુગર
- ૭૬ સદગુણી શહેરીમાર

નંબર ૭૭ ની બાવળી બાજી

“નરસિંહ તર્યાની”

આવળી તા. ૧ લીએ બહાર પાડે.

Leading Firm For

Reinforced Concrete Construction

**Simplex Concrete Works and
Construction Company.**

**Efficient execution of Contracts and skilled
Workmanship, Our Tile and Marble
work a speciality.**

Important works completed:

“Lakshmi Insurance Building,” “Prospect Chambers,”
“Al-Abad,” “Sun Rise,” “Queen's Court,” “Gool Mansion,”
“Din-Daisy,” “Laxmi Nivas,” “St. Joseph's Convent School”
(Panchgani), “Thackersey School Building,” Suna Mahal, etc.,
etc., etc., etc.

Specialists also in:

Coloured Cement Plaster Work

Concrete Road Construction.

Asphalt Roads and Roofing.

Always Consult:

**Simplex Concrete Works &
Construction Co.**

**Engineers, Contractors & Manufacturers,
73-75, Queen's Road, BOMBAY.**

TELEPHONE-24640. TELEGRAMS-"SIMPLEX" BOMBAY.

